

10 april

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 10 april	
Om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar	3
Anslag under sjätte huvudtiteln:	
Vägunderhåll och vägbyggnader	9
Om försök med särskilda trafikövervakningsperioder	30
Anslag under åttonde huvudtiteln:	
Konstnärstipendier	32
Konstnärbelöningar	38
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader	47
Utställningar av svensk konst i utlandet	51
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	56
Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen	60
Nationalmuseet	67
Om anslag för installation av en alarmanläggning vid national- museet	71
Pedagogisk verksamhet vid nationalmuseet	72
Om statsbidrag till Tekniska museet	73
Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete	74
Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.	75

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 10 april

	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar	3
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	9
— nr 8, ang. utgifterna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde	32
— nr 39, om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.	75
— nr 40, ang. byggnadsarbeten i Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning	86
— nr 41, ang. organisationen av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, m. m.	86
— nr 43, ang. utökning av kulturfondens för Sverige och Finland kapital	86
Jordbruksutskottets utlåtande nr 5, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.	86
— memorial nr 6, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom	86
— utlåtande nr 7, ang. byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens skogsmästarskola	87
Allmänna beredningsutskottets memorial nr 14, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner	87

Fredagen den 10 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 3 in-
nevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarin-
tyg:

Härmed intygas på begäran att riksdagsmannen *Lars Lindahl*, född den 22/2 1894, hemmahörande Postgatan 6 i Laxå, sedan den 4/4 1964 är intagen på medicinska kliniken, Regionsjukhuset, i Örebro.

Örebro den 7 april 1964

I tjänsten

Greta Wessner

underläkare

På grund av detta intyg beviljades herr *Lindahl* ledighet från riksdagsgörö-
romålen under den tid, hans oförmåga
att delta i desamma varade.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts
skrivelse nr 84, med överlämnande av
redogörelse från Nordiska rådets svens-
ka delegation, hänvisades skrivelsen, så-
vitt den gällde de under avdelning II
behandlade sakerna, enligt följande:

punkten A 2, i vad den avsåge sänkt
rösträttsålder, till konstitutionsutskot-
tet;

punkterna B 1, B 2, B 3, B 4, B 5,
B 6, B 7, B 9, C 2, C 7, D 2, D 3, D 4,
D 5, D 8, E 9 och E 10 till statsutskot-
tet;

punkterna E 2 och E 11 till banko-
utskottet;

punkterna A 5 och E 1 till bevill-
ningsutskottet;

punkten A 2, såvitt den anginge med-
borgarskapslagstiftningen, samt punk-
terna A 3, A 6, A 7, A 8, A 9, B 8, C 1,

C 3, C 4, C 5, C 6, D 1, D 6 och D 7
till behandling av lagutskott; ävensom

övriga delar under avdelning II samt
redogörelsen i övrigt till utrikesutskot-
tet.

Föredrogs och hänvisades till ban-
koutsrottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 130, med förslag till lag med sär-
skilda bestämmelser rörande riksban-
kens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr
137, angående den statliga exportkred-
itgarantiverksamheten.

Föredrogs och hänvisades till be-
handling av lagutskott motionen nr
722.

Om vissa planeringsorgans konsti- tutionella ansvar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskot-
tets utlåtande nr 8, i anledning av
väckta motioner om vissa planerings-
organs konstitutionella ansvar.

I de likalydande, till konstitutionsut-
skottet hänvisade motionerna nr 391 i
första kammaren av herr *Virgin m. fl.*
och nr 466 i andra kammaren av herr
Heckscher m. fl. hade hemställts, att
riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t
måtte anhålla, att den av Kungl. Maj:t
aviserade utredningen rörande den
framtida utbyggda organisationen för
långsiktig planering måtte få till sär-
skild uppgift att fastställa de olika pla-
neringsinstansernas konstitutionella an-
svarsförhållande samt att säkerställa ett
reellt riksdagsinflytande (parlamenta-

Om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar

riskt inflytande) på alla stadier av planeringsverksamheten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 391 och II: 466 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Sveningsson*, *Dahlén*, *Harald Pettersson*, *Hübnette*, *von Friesen*, *Magnusson* i *Tumhult*, *Hamrin* i *Jönköping*, *Braconier* och *Wahlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att den av Kungl. Maj:t planerade utredningen rörande den framtida utbyggda organisationen för långsiktig planering måtte få till särskild uppgift att förutsättningslöst undersöka de olika planeringsinstansernas roll i författningsslivet liksom riksdagens inflytande i planeringsverksamheten.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Även när det gäller detta utlåtande, nr 8 från konstitutionsutskottet, föreligger en lottmajoritet. Utskottets majoritet har — vilket numera inte är så ovanligt — även när det gäller detta utlåtande tillkommit med lottens hjälp.

Frågan gäller behandlingen av en motion i denna kammare av herr *Virgin* m. fl. och i andra kammaren av herr *Heckscher* m. fl. Motionerna gäller de på senare tid så aktuella planeringsfrågorna.

Med den omfattning, som den allmänna verksamheten — statlig och kommunal i olika former — har fått, kan man väl förstå att betydande behov uppstår av planering av verksamheten inom den allmänna sektorn. Jag tror inte att det är någon som vill förhindra att regeringen använder sådan sakkunskap, att de förslag som framlägges för riksdagen är så väl avvägda som

möjligt och att också resultatet av regeringens arbete alltid blir det bästa möjliga — kanske föreligger det ett angeläget behov av detta.

Det finns emellertid här anledning att ställa frågan: Vilka uppgifter skall dessa planeringsråd komma att få och i vilken mån skall de få möjlighet att påverka regeringens beslut utan att riksdagens ställning försvagas?

Det framhålles i årets statsverksproposition att det är angeläget med en ytterligare förstärkning av planeringsorganen, och det framhålles att departementen behöver ökade resurser — »ökade resurser» har blivit ett så vanligt ord från det hållet — för att klara av planeringsuppgifterna. Det betonas också vilka uppgifter och vilken betydelse de planeringsorgan har som redan är i funktion.

Av de föredragningar, som förekommit i utskottet vid behandlingen av dessa motioner, har framgått att man räknar med att dessa organ, sammansatta av representanter för olika avsnitt i samhället, framdeles kommer att få stor betydelse.

I denna motion från högerpartiet, som behandlas i konstitutionsutskottet, har vi ansett att det både formellt och reellt är oklart, vilka befogenheter dessa planeringsorgan skall ha och om det skall finnas något egentligt ansvar för denna verksamhet. Vidare kan det vara och bli av intresse vad dessa olika representanter i planeringsråden företräder för någonting.

I detta planeringsarbete är riksdagen helt ställd utanför, av allt att döma med avsikt. Det är tydligen inte meningen att riksdagen skall ha något inflytande, och det är inte meningen att riksdagen skall få några fortgående informationer om den framtidsplanering, som här förekommer i planeringsrådets arbete under statsrådets ledning. När det gäller informationerna överensstämmer det alltså föga med offentlighetsprincipen. Alldeles självklart kan inte dessa planeringsorgan — vilka

Om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar uppgifter de än har eller kommer att få — ersätta riksdagen som beslutande organ — och det är säkert inte meningen. Men otvivelaktigt föreligger här en betydande fara för att det här i många fall kan komma att framläggas förslag, i vilket fall riksdagen bara blir en formell instans och bara mera formellt har att fatta beslut.

Ofta uttalas i olika sammanhang, att offentlighetsprincipen är att betrakta som en av hörnpelarna i vår samhällsbyggnad. Här kan med skäl efterlysas möjligheten till offentlig insyn i detta planeringsarbete.

Utskottsmajoriteten uttalar att genom en utbyggnad långsiktig planering inom departementet, verk och myndigheter kommer enligt utskottets mening riksdagen att ges en ökad information och en fastare grund för olika frågors avgörande, men utskottet ger inte någon antydning om på vilket sätt denna ökade information skall erhållas. Detta sker kanske vid en tidpunkt, då stora och viktiga frågor praktiskt taget redan är avgjorda. Vad utskottet vill måste tolkas så att utskottet önskar att regeringen skall ha tillgång till information utan riksdagens inflytande. Det kan enligt vår mening inte vara riksdagens uppgift att på detta sätt och i dessa former medverka till att regeringens maktställning ökar på bekostnad av riksdagens självständighet och ställning. Här kan befaras att dessa planeringsråd kommer att på riksdagens bekostnad få ett avgörande inflytande på utvecklingen i vårt samhälle. I varje fall kan de komma att bli en betydelsefull mellaninstans mellan regering och riksdag.

Utskottet uttalar att förslag om organisationen av och formerna för planeringsarbetet inom verk och myndigheter kan väntas till 1965 års riksdag. Med hänsyn till detta uttalande kan det vara av stort värde, att även de synpunkter som kommit till uttryck i reservationen blir beaktade. Vår reservation ger uttryck för den oro vi känner

inför att dessa planeringsråd inte kommer att lämna tillräckligt utrymme för information till och inflytande från riksdagen. Här kommer in ett nytt moment i författningslivet, och riksdagens roll i detta planeringsarbete bör bli föremål för närmare utredning.

Av denna orsak ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Den nu diskuterade frågan har ju varit föremål för överläggning här i kammaren under den senaste remissdebatten, och eftersom jag då hade tillfälle att göra några uttalanden i ämnet, har jag även avsett att säga några ord i anslutning till föreliggande utlåtande nu från konstitutionsutskottet.

Jag vill till en början erinra om att när finansministern i januari i år i denna kammare talade om regeringens framtida planer om långtidsplanering i olika former, så skedde det för att dämpa och lugna de farhågor för ökad maktkoncentration, som vi från vårt håll hade givit uttryck för. Det är möjligt att finansministern då liksom tidigare, då han varit inne på dessa planeringsfrågor, hade en uppriktig vilja att åtminstone förhindra en sådan utbyggnad av departementens planeringsorgan, att finansdepartementets möjligheter att anlägga samhällsekonomiska och statsfinansiella bedömningar av olika frågor inte komme att minskas. Man har, med andra ord, i finansministerns skilda uttalanden under de senaste åren helt enkelt kunnat avläsa en viss spänning för att inte säga en viss maktkamp mellan finansministerns bedömning av planeringsfrågorna och de olika fackministrarnas uppfattning. Förklaringen ligger självfallet i att departement, som mycket målmedvetet i bestämda institutionella former lägger upp sin långtidsplanering i samråd och efter direkta överenskommelser med LO, TCO och

Om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar

Arbetsgivareföreningen eller andra, därigenom får ökade möjligheter att hävda sina intressen mot finansdepartementets ekonomisk-politiska bedömningar.

Mot denna bakgrund kan man ha både respekt och förståelse för finansminister Strängs sansade agerande i dessa frågor. Det gäller ju helt enkelt att bevara en maktposition eller åtminstone en maktbalans.

Däremot kan man inte i något avseende få respekt för konstitutionsutskottets majoritetsutlåtande. Det är ett utlåtande som man avgivit över högerpartiets framställda förslag att när organisationen av den långsiktiga planeringen skall utredas, skall riksdagen också kunna bevaka sitt inflytande och sina intressen. Den socialdemokratiska majoriteten i konstitutionsutskottet har såvitt jag förstår hängivit sig åt något slags billig advokatyr för att söka uttrycka sin underdånighet mot regeringen. Man påstår helt karskt, att just en utbyggnad av den långsiktiga planeringen inom departementen kommer att ge riksdagen ökad information och en fastare grund för olika frågors avgörande. Det är verkligen ett säreget påstående.

Ökad information? Läser inte konstitutionsutskottets socialdemokrater riksdagstrycket? Om de hade gjort det, hade de funnit att när det gäller de två viktigaste planeringsorganen, forskningsberedningen och det ekonomiska planeringsrådet, har riksdagen icke fått höra ett enda ord om det reella innehållet i de diskussioner som förts i dessa två planeringsorgan.

När herr Braconier i andra kammaren för någon tid sedan i två interpellationer tog upp dessa frågor med statsministern och finansministern, så förklarade visserligen statsministern att detta var utomordentligt viktiga frågor, vilka, som han uttryckte det, var betydelsefulla samhällsangelägenheter som bör bli föremål för så mycket offentlig debatt som möjligt. Han sade också att han gärna ville medverka till att det

finns protokoll som blir offentliga från t. ex. forskningsberedningen. Å andra sidan lämnade statsministern vid detta tillfälle inte någon som helst redogörelse för innehållet i de promemorior som hade utarbetats och diskuterats inom forskningsberedningen, och han angav inte heller hur en enskild riksdagsman skulle komma över dessa handlingar. Det är ett hemlighetsmakeri i forskningsberedningen som dess bättre är unikt.

Samma kyliga svar fick herr Braconier av finansministern, som endast behagade meddela att planeringsrådet haft nio sammanträden sedan sin tillkomst i november 1962 och att därvid hade diskuterats vissa konjunkturpolitiska frågor, vissa investeringsfrågor, vissa frågor om utbildning och om åldersvård men att någon promemoria inte fanns tillgänglig. Finansministern nämnde också att man i planeringsrådet hade diskuterat pris- och kostnadsutvecklingen inom byggnadsbranschen. Skulle det inte ha varit intressant att ha tillgång till det underlag som fanns i planeringsrådet för den diskussion om pris- och kostnadsutvecklingen inom byggnadsbranschen som då fördes för att ha vid den kommande debatten här i riksdagen om bostadsfrågan nästa onsdag? Om nu den socialdemokratiska majoriteten i konstitutionsutskottet anser att det skall ligga något värde, någon riktighet i uttrycket i utlåtandet, så borde den väl också vara beredd att medverka till att promemorian kommer till riksdagens kännedom och kommer till offentlig kännedom, eller är den också hemlig?

Jag måste alltså konstatera att såvitt jag kunnat bedöma riksdagen inte har fått del av någon promemoria som författats och använts som underlag för de diskussioner som förts i forskningsrådet och det ekonomiska planeringsrådet. Det är möjligt att majoriteten är beredd att nöja sig med denna behandling eftersom en stark socialdemokratisk regering kan tänka för den. Själv-

Om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar

fallet kan vi från vårt håll inte godtaga en sådan ordning. Det skulle innebära en självuppgivelse från vårt håll men också en självuppgivelse från riksdagens sida, och riksdagens rykte är redan alltför skamfilat i opinionens ögon för att denna utveckling skall kunna godtagas.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets utlåtande nr 8.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Holmberg betygade att han inte kunde hysa någon respekt för det uttalande som konstitutionsutskottets majoritet hade gjort. Jag vill gengälda detta med att säga att utskottets majoritet har lika svårt att hysa någon respekt för den partimotion som avlämnades av högern. Den är nämligen en underlig hybrid som tillkommit, sedan man funnit att man har måst gå ifrån huvudyrkandet i motionen och falla tillbaka på det yrkande som folkpartiet med centerns stöd har gjort. Det är således en ganska underlig motion som vi här behandlar.

Vad majoriteten har fäst sig vid är att det här föreslås att man skall hänskjuta denna fråga till bedömande av den utredning som är signalerad. Den utredningen gäller ju förhållandena hos verk och myndigheter, och det är väl inte meningen att riksdagen skall skaffa sig inflytande över verk och myndigheter, utan man får väl avvakta den proposition som kommer till 1965 års riksdag. Där kommer väl Kungl. Maj:t att göra ett uttalande i denna fråga.

När herr Sveningsson säger att utskottet inte ger någon antydan om hur den ökade informationen skall ske, vill jag gentemot detta hävda att det via proposition kommer förslag, som utskottet då kommer att få behandla.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **SVENINGSSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! När utskottets ärade ordförande här påtalar det förhållandet, att högern har sprungit ifrån det ursprungliga yrkandet i motionen, vill jag bara säga: Vad är vi inte villiga att offra för ett gott borgerligt samarbete! Vi är villiga att offra en del också för samarbete med socialdemokraterna, om de är villiga till några kompromisser, men det var de inte denna gång.

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! Jag kan knyta an där herr Sveningsson slutade och uttala min tillfredsställelse över att oppositionspartierna har kunnat ena sig om en gemensam reservation på detta viktiga område. Denna fråga har ju tidigare behandlats ur principiell synpunkt i statsutskottets femte avdelning — och det är egentligen därför jag har tagit till orda ett ögonblick. I statsutskottet samlade sig också oppositionspartierna kring ett särskilt yttrande, i vilket väsentligen samma synpunkter framfördes, som herrar Sveningsson och Holmberg har understrukit och starkt betonat. Den gången kunde vi inte göra annat än ett särskilt uttalande, detta av formella skäl, eftersom motionerna hade gått till konstitutionsutskottet.

Det är väl ändå rätt djärvt att bestrida, att detta är ett led i strävandena att sätta riksdagen mer eller mindre åt sidan. Detta har ju, som sagt, visats tidigare, och jag skall inte gå in på detaljer. Vi får väl i slutet av nästa månad, tänker jag mig, behandla den stora lönepropositionen. Jag har vid tidigare tillfällen upprepade gånger betonat, hur olämpligt och otrevligt det är att riksdagen i en sådan väsentlig fråga, med de stora kostnader det är fråga om, visserligen de jure men icke de facto har någonting att säga till om. Riksdagen kan visserligen säga nej, men detta medför besvärligheter av skäl, som jag kanske kan gå in på när den dagen

Om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar

kommer. Jag skall inte penetrera saken närmare i dag.

Jag tycker också, att när den propositionen skall behandlas nästa månad, är det av vikt att riksdagens roll i sammanhanget på nytt betonas. Detta har vi understrukit gång på gång.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Fröken Andersson beklagade, att riksdagen de facto inte har något inflytande på lönefrågorna. När den grundlagsproposition kommer, som kanske skall avlämnas redan i dag, torde fröken Anderssons bekymmer bli undanröjda, ty där föreslås inrättande av en riksdagens löne delegation, som skulle ha reellt inflytande på lönefrågornas behandling.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag har som synes av närvaroförteckningen under utskottsutlåtandet inte deltagit vid behandlingen av detta ärende, men när herr Sveningsson försöker göra gällande att man från centerpartiets sida endast med yttersta självövertvinnelse skulle accepterat denna kompromiss, vill jag gärna säga, att det inte behövs någon som helst självövertvinnelse från utskottsrepresentanternas sida för att engagera sig i reservationen. Tvärtom förefaller frågan, herr talman, från vår sida så alldeles klar, att man därvidlag inte kan undgå att reagera. Jag delar den uppfattning, som tillkännagivits här, att man kan misstänka att råden kan bli en utväg att sätta riksdagens avgörande i fråga och kanske till och med ur spel. Detta stämmer inte med vår uppfattning om samspelet mellan regering och riksdag. Om detta skall vara ett sätt att stärka regeringsmakten och dess inflytande, måste riksdagen hävda sina intressen och reagera. Jag tycker att det är ett hälsosamt tecken att

riksdagen reagerar på en punkt som denna, och jag tycker att även den socialdemokratiska utskottsmajoriteten kunde ägnat en tanke åt att det gäller att stärka den folkliga opinionen och inflytandet i detta hus.

Jag har velat göra denna deklaration. Det bör inte framstå här som om centerpartiet för sin del skulle tvekat i denna situation.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske inte vanligt att ta upp en felsägning till bemötande, men jag förmodar att herr Torsten Andersson gjort sig skyldig till en. Jag har inte talat om någon självövertvinnelse från centerpartiets sida. Det måste vara ett missförstånd.

Jag vill också passa på att säga, att i motionens kläm fanns uttrycket konstitutionellt ansvar. Jag tror detta uttryck har blivit missförstått. Det har nog aldrig varit meningen att utkräva något konstitutionellt ansvar av planeringsråden av det slag som §§ 106 och 107 i regeringsformen talar om. Den enda skillnaden mellan motionen och reservationen är väl, att uttrycket konstitutionellt ansvar inte skulle komma i fråga i reservationsyrkandet, men dess begäran om en förutsättningslös utredning täcker ju hela fältet.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Vad vi diskuterar är riksdagens insyn i planeringsrådets verksamhet och möjlighet att i detta sammanhang hävda sina befogenheter och rättigheter. Vid sidan därav vill jag nöja mig med att konstatera, att hemlighetsmakeriet kring dessa planeringsråd är så omfattande att även pressen är ställd utan insyn.

Vid ett sammanträde i Publicistklubben för någon tid sedan utlovade en representant för kanslihuset att de som är intresserade skulle få uppgift om vad planeringsråden hade för sig,

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

men denna information har man ännu inte sett till. Det har med andra ord lagts en fullständig rökråd även för pressen kring dessa råd. Detta förefaller minst sagt otillfredsställande. Här rör det sig om organ som arbetar sekret, vilket inte stämmer med principerna i svensk administration.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 59.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1964/65 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att för budgetåret 1964/65 skulle anvisas bland annat följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

Vägunderhållet ..	695 000 000	kronor,
Bidrag till byggnade av vägar och gator	230 000 000	»
Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.	32 500 000	»
och		
Bidrag till byggnade av enskilda vägar	17 600 000	» .

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 76) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson* i Heden *m. fl.* (II: 95),

dels en inom första kammaren av herr *Erik Svedberg* väckt motion (I: 121),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

herrar *Jonasson* och *Axel Emanuel Andersson* (I: 194) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Persson* i Heden och *Elmwall* (II: 238),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (I: 287) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 362),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Harald Pettersson* och *Thorsten Larsson* (I: 420) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Dahlgren* och *Gustavsson* i Alvesta (II: 508),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Virgin* (I: 422) samt den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 505),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* (I: 423) och den andra inom andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.* (II: 504),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (I: 531) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie (II: 647),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bertil Petersson m. fl.* (I: 533) och den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.* (II: 644),

dels en inom andra kammaren av herrar *Antby* och *Enskog* väckt motion (II: 358),

dels en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie väckt motion (II: 439),

dels en inom andra kammaren av herr *Börjesson* i Glömminge väckt motion (II: 643),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården väckt motion (II: 649).

I motionen I: 121 hade hemställts att ny förrättning för uppskattning av kostnad för underhåll av enskild väg måtte hållas vart sjätte år samt att vägmynigheterna därutöver varje år måtte justera kostnadsberäkningen i anledning av förskjutningar i det allmänna kostnads- och löneläget.

I motionerna I: 422 och II: 505 hade anhållits, att riksdagen måtte dels för budgetåret 1964/65 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen för vägunderhåll 735 miljoner kronor samt för bidrag till byggande av vägar och gator 250 miljoner kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den utredning om den översiktliga vägplaneringen, som förutsattes komma till stånd snarast möjligt, måtte erhålla direktiv att överväga vad i motionerna anförts rörande planeringen av vägbyggandet i fasta priser samt utarbetande av treåriga, rullande investeringsplaner med beaktande av behovet av konjunkturpolitisk handlingsfrihet.

I motionerna I: 423 och II: 504 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att vad i motionerna anförts måtte beaktas vid fördelningen av vägmedel och att i övrigt åtgärder måtte vidtagas för att tillgodose det vägbehov, som utvecklingen inom Stockholms län klart motive-
rade.

I motionerna I: 533 och II: 644 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en så skyndsam behandling av den utredning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avsåge att lägga fram angående en fast förbindelse med Öland, att principbeslut i frågan kunde fattas senast vid 1966 års riksdag.

I motionen II: 358 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att statsbidrag till underhåll av därtill berättigade enskilda vägar skulle utgå med 80 procent, och när särskilda skäl så föranledde med 90 procent, av be-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

räknad underhållskostnad, dels till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 36 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, dels ock medgiva, att under budgetåret 1964/65 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar till ett totalbelopp av 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 649 ävensom motionerna I: 422 och II: 505, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Vägunderhållet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 695 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 531 och II: 647 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

a) Byggande av riksvägar	295 000 000 kronor	
b) Byggande av länsvägar	210 000 000	»
c) Byggande av ödebygdsvägar	11 000 000	»
d) Byggande av storbroar	44 000 000	» ;

IV. att motionerna I: 422 och II: 505, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionerna I: 194 och II: 238 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 423 och II: 504 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 533 och II: 644 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionen II: 643 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att riksdagen måtte till Bidrag till underhåll av vägar och gator för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 76 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

X. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 422 och II: 505, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 230 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

XI. beträffande statsbidrag till underhåll av enskilda vägar

a) att motionen II: 358, såvitt den avsåge bidragsprocenten, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 358, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 32 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

XII. att riksdagen måtte medgiva, att under budgetåret 1964/65 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar till ett totalbelopp av 500 000 kronor;

XIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 76 och II: 95 ävensom I: 287 och II: 362, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 17 600 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

XIV. att motionerna I: 76 och II: 95, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XV. att motionerna I: 287 och II: 362, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVI. att motionerna I: 420 och II: 508 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVII. att motionen I: 121 icke måtte av riksdagen bifallas;

XVIII. att motionen II: 439 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

A., beträffande en flerårig investeringsserie för vägbyggnader, av herrar *Boman, Ivar Johansson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Eric Gustaf Peterson, Åkerlund, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Källenius*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 422 och II: 505, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda beträffande en treårig investeringsserie för vägbyggnader;

B. beträffande statsbidrag till underhåll av enskilda vägar

a) av herrar *Boman, Källqvist* och *Eric Gustaf Peterson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XI a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 358, såvitt den avsåge bidragsprocenten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda;

b) av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits,

dels att utskottet bort under XI a hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 358, såvitt den avsåge bidragsprocenten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda;

dels ock att utskottet — under förutsättning av bifall till yrkandet beträffande XI a — bort under XI b hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 358, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 36 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen; ävensom

C. av fru *Wallentheim*, som dock ej antytt sin mening.

Beträffande procentsatsen för statsbidraget till underhåll av enskilda vägar hade i den i reservationen B a förordade motiveringen bland annat ansetts, att beslut om en höjning av densamma borde fattas redan nu, dock att gälla först från och med den 1 januari 1965; någon ökning av anslaget för nästa budgetår skulle därvid icke bliva behöflig. I reservationen B b hade förordats, att en höjning av nämnda procentsats skulle beslutas nu, att gälla från och med innevarande kalenderår, samt att anslaget för nästa budgetår till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. skulle uppräknas till 36 miljoner kronor.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Trafiken på våra vägar har ökat oerhört starkt under senare år. Prognoserna visar att ökningen kommer att fortgå i minst lika snabb takt. Detta gäller personbilarna, men det gäller kanske ännu mer lasttrafiken, som har en oerhört stor betydelse för hela vårt produktionsliv. Det är mot denna bakgrund självklart att an-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

slagen till vägväsendet bör ökas. Så har också skett, men jag anser att takten i ökningen inte är tillfredsställande. I fortsättningen torde det bli nödvändigt att åtskilligt öka takten i fråga om anslagen till vägväsendet.

Detta är, herr talman, en generell bedömning som jag vill göra inledningsvis. Vid fastställandet av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens petita har man dock måst beakta realiteterna och tänka på vad som varit praktiskt möjligt att åstadkomma. Vi har därför fått nöja oss med mindre anslag än vad vi egentligen skulle ha önskat.

Enligt centerpartiets uppfattning har man inte tillräckligt beaktat att kommunikationerna utgör en så betydelsefull del av produktionen att anslagen borde ytterligare ökas. Årets anslag har dock ökats på sådant sätt att det inte föreligger så många reservationer som tidigare. Det är endast på vissa punkter som det anmälts reservationer, främst i fråga om det enskilda vägväsendet.

Vad vi främst vill betona är att vägarbetena inte får utgöra något som utslutande anpassas efter konjunkturläget, d. v. s. att man har en viss beredskap av arbeten att sätta i gång vid arbetslöshet. Vägväsendet måste ses som en betydelsefull del i hela produktionslivet. Därför måste det alltid i fråga om väganlagen finnas en viss fast grund som man kan räkna med. Därutöver kan man naturligtvis ha vissa beredskapsarbeten. Av gjorda undersökningar vet vi att dessa beredskapsarbeten är ganska effektiva, och därför har vi inte i och för sig något att invända mot dem, men man måste, betonar jag, ha en fast grund att stå på för att kunna planera ordentligt för framtiden.

Detta har i viss mån beaktats genom föregående års tillkännagivande av kommunikationsministern och riksdagens beslut i fjol. Självklart hade vi önskat att flerårsplanen hade fastställts på en högre nivå än 500 miljoner kronor, men det är dock ett framsteg att

man kommit så långt att man fastställt en viss lägsta nivå, så att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan bättre planera sin verksamhet.

Nästa steg vore att anslagen beräknades i fasta priser och om möjligt också på längre sikt. Jag är fullt medveten om att varje riksdag är suverän. Om en tidigare riksdag fattat ett beslut har vi rätt att justera det vid en följande riksdag. Anslagsfrågor av denna art måste dock ses på längre sikt, och de följande riksdagarna brukar också beakta ett beslut som fattats av en tidigare riksdag.

Detta är, herr talman, bakgrunden till de önskemål som vi framfört i reservation A. Vi har där framhållit önskvärdheten av att planeringen av vägbyggandet sker i fasta priser samt under utarbetande av treåriga rullande investeringsplaner. Ovissheten om kommande års medelstildelning förhindrar i stor utsträckning något som är mycket viktigt, nämligen att man kan utlägga större entreprenader. Det är dessutom angeläget att denna ovisshet försvinner för att man inte behöver avbryta några arbeten, vilket tidigare förekommit. Det har ju också understrukits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skilda sammanhang och även sagts från departementschefens och utskottets sida vid tidigare tillfällen, att man i varje fall i princip bör arbeta efter liknande riktlinjer som vi här angivit.

Vi har inte varit fullt tillfredsställda med den skrivning som utskottet har presterat om det allmänna vägväsendet, och vi har i en reservation givit till känna hur vi anser att skrivningen borde ha utformats. Herr talman! Jag ber att i första hand få yrka bifall till reservation A.

I reservation B behandlas sedan statsbidraget till underhåll av enskilda vägar. Det är ganska anmärkningsvärt att enskilda människor fortfarande i modern tid skall ta hand om någon-ting som väl egentligen anses vara en allmän angelägenhet. Det kan väl hända

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

i något fall att en vägstump endast berör en enda gård, men med de kommunikationer som nu finns är vägarna vanligtvis så allmänt befarna, inte minst för fritidsändamål, att man kan ifrågasätta, om något nämnvärt enskilt vägunderhåll bör förekomma i vår tid. Ju snabbare intagningen av de enskilda vägarna till allmänt underhåll kan ske, desto bättre är det. Det är den bästa och mest radikala lösningen, som bör tillämpas i all den utsträckning som är möjlig, så att minsta möjliga procent blir kvar att hänföras till s. k. enskilt vägunderhåll.

Vi är väl medvetna om att detta inte kan ske i den snabba takt som vi skulle önska, och därför måste statsbidraget till underhåll av enskilda vägar finnas kvar. Det har ökat under den följd av år då det har funnits, men vi anser inte att bidragsprocenten är tillräcklig. Vi har nämligen den principiella uppfattningen, att väghållningen är en allmän angelägenhet.

Vi har yrkat en ökning av bidragsprocenten även i år. Det kravet har framförts i reservationen under b — skillnaden mellan reservationerna a och b är bara att vi i reservation b också har hemställt om en ökning av anslaget, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! I anslutning till punkt 11 i detta utskottsutlåtande föreligger en flerpertimotion i frågan om en bro till Öland, vilken har framförts av riksdagsmän från Kalmar län. Motionen går ut på att riksdagen i ett uttalande till Kungl. Maj:t skall understryka betydelsen av att det pågående utredningsarbetet i vad gäller denna bro slutföres i så god tid, att ett principbeslut i frågan kan fattas senast vid 1966 års riksdag.

Statsutskottet har med sin kända restriktivitet när det gäller motioner ej velat tillstyrka motionen, vilket man

som motionär givetvis måste beklaga. Men avstyrkandet är, så långt jag har fattat det, mycket formellt, och jag vågar dra slutsatsen att utskottet trots den negativa klämman ändå delar motionärernas önskan om att utredningsarbetet blir klart i önskad tid.

Nu har jag emellertid genom tidningspressen och även på annat sätt erfarit, att kommunikationsministern vid onsdagens debatt i andra kammaren meddelat, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fått i uppdrag att projektera Ölandsbron. Är den uppgiften korrekt — jag har tyvärr inte fått snabbprotokollet ännu — innebär den ett för Kalmar län och kanske framför allt för ölänningarna utomordentligt glädjande besked. Därmed skulle väl en i detta hus mycket gammal fråga otvivelaktigt gå mot sin lösning.

Jag sade att det är en gammal fråga; den har nämligen förts fram av olika generationer riksdagsmän från Kalmar län ända sedan år 1933, och den har alltså varit aktuell i mer än trettio år. Det är därför ett mycket glädjande besked vi här har fått från andrakammardebatten, och det är också ett ytterst angeläget budskap. De argument, som har anförts till förmån för en bro mellan fastlandet och Öland, har under årens lopp inte avtagit i styrka, utan jag skulle vilja påstå att de till följd av utvecklingen har komprimerats.

Låt mig här bara peka på ett par tre saker. Den första gäller rationaliseringen inom näringslivet, vilken inte minst berör jordbruket och skapar minskad sysselsättning inom denna gren av näringslivet. Detta är inte oväsentligt för en jordbruksprovins som Öland, som därigenom fått vidkännas en icke obetydlig avfolkning. En i hög grad bidragande orsak härtill är ju att man på grund av det isolerade läget inte kunnat kompensera de minskade sysselsättningsmöjligheterna på annat sätt.

En annan faktor, som också visar angelägenheten av att denna bro kommer till stånd, är utvecklingen inom kom-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

munikationssektorn. Jag tänker framför allt på bilismens frammarsch och utveckling. För varje år skeppas ett allt större antal bilar över till Öland, men icke förty innebär färjförbindelsen en broms på utvecklingen för ön. Jag kan ta ett konkret exempel, nämligen fritidsverksamheten och, kan man väl säga, semesternäringen över huvud taget.

Det råder ingen tvekan om att det på Öland under tre veckor mitt i högsommaren är en väldig rush, men detta är en alltför kort tid för att det skall löna sig att lägga ned kapital i dyra anläggningar. Av den anledningen är det naturligtvis önskvärt dels att semestrarna kan spridas över en längre tid, dels att man kan knyta an till den ökade fritid, som nu under hand växer fram genom att fria lördagar praktiskt taget allmänt införes. Därvidlag är avsaknaden av en bro ett handikapp för Öland, ty såvitt jag förstår har Öland inte samma möjligheter som fastlandet att hävda sig när det gäller att dra till sig den mera fasta fritidsbefolkningen. Om jag minns rätt har Skånska banken gett ut en redovisning över möjligheterna för folk att skaffa sig fritidsstugor, att köpa tomter o. d., som visar att tomtpriserna på Öland är osedvanligt låga, trots att man där har att bjuda mycket goda förmåner. Här spelar utan tvekan den faktorn in att man inte vill ha besvär med färjförbindelserna och inte vill kosta på sig fraktkostnaderna för överfarten. Om folk har att välja mellan å ena sidan möjligheten att skaffa sig en stuga på Öland och å andra sidan möjligheten att skaffa sig en på fastlandet, väljer i varje fall bilisten fastlandet. Det är enligt mitt förmenande inte att på ett riktigt sätt hushålla med de goda fritids- och semester möjligheterna som finns på Öland. Öland är — och det är inte bara en reklamklyscha för turisterna utan en realitet — ett landskap med en såregen natur och med ett såreget klimat. Skall vi inte då, när medborgarna nu får ökade

möjligheter till fritid och därigenom kan komma ut i naturen, se till att detta landskap utnyttjas på ett riktigt sätt?

Detta är några av de motiv som kan anföras för denna broförbindelse. Om den uppgift som jag här lämnat från andrakammardebatten är korrekt, kommer den att hälsas med den allra största tillfredsställelse av befolkningen i Kalmar län, inte minst på Öland.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**,
(fp):

Herr talman! I likhet med herr Bengtson ber jag att få yrka bifall till reservation A vid punkten 11.

Dessutom ber jag att få yrka bifall till reservation B a vid samma punkt — det gäller här statsbidrag till underhåll av de enskilda vägarna. Föregående talare har redogjort för dessa vägars oerhörda betydelse, och det kan tilläggas att detta gäller inte minst med tanke på utnyttjandet av den s. k. allemansrätten.

Vad som skiljer de båda reservationerna under punkten B från varandra är att i den första inte krävs ändrad bidragsgivning för nästa år. Den reservationen går ut på att beslut i frågan bör fattas i dag men gälla först från den 1 januari 1965. Reservationen tillstyrker alltså kravet i motionen II:358, såvitt det avser bidragsprocenten, på det sätt jag här redogjort för.

Herr **SVENINGSSON (h)**:

Herr talman! När vägfrågorna på nytt diskuteras här, kan man väl ifrågasätta både från dem som har makten att besluta och bestämma och från oppositionen, om vi — bortsett från frågan om Ölandsbron — har så mycket nytt att komma med. Möjligen kunde vi därför hänvisa till debatten för ett år sedan; men att rationalisera riksdagsdebatten så långt är kanske ändå inte särskilt lämpligt, i synnerhet som vi helt nyligen diskuterat önskemålet att riksdagen

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

skall ha sitt inflytande över samhällsfrågorna och att detta inte skall beskäras.

Reservation A vid punkten 11 — med ett stort antal reservanter från oppositionssidan — kan hälsas med verklig tillfredsställelse. Reservationen grundar sig på den motion som jag har väckt i denna kammare och herr Bohman har väckt i andra kammaren. I reservationen föreslås vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen länge har begärt, nämligen att flerårsplaner skall upprättas, planer för tre år framåt, i medvetande om att det finns pengar till de arbeten som dessa planer upptar. Om reservationen, som vi hoppas, blir bifallen, då är det möjligt att på ett bättre sätt planera aktuella väginvesteringar. Säkert finns en hel del att vinna genom en sådan planering, inte minst så att man lättare kan övergå från mindre till större arbetsföretag på det sätt riksdagen även tidigare har uttalat sig för.

Utskottets majoritet vill beklagligt nog inte vara med om att några treårsplaner skall upprättas. På en del andra områden har vi långtidsplanering, men när det gäller vägarna vidhåller utskottet sin gamla uppfattning att en sådan planering skulle vara olycklig. Utskottet vill inte heller vara med om att vägplaneringen sker i fasta priser, när en utlovad revidering av vägplanen skall genomföras.

Vad vi uttalat i vår motion är angelägenheten av en fortsatt målmedveten vägplanering, vilken i sin tur utgör en förutsättning för ett rationellt och ekonomiskt vägbyggande, samt att planeringen kan grundas på fasta priser, på att planerna syftar till att förverkliga ett visst vägbyggnadsprogram räknat i färdiga vägsträckor. Det viktigaste är inte vad som blir förbrukat i kronor räknat — i inflationspengar räknat — utan vad som uträttas i form av vägunderhåll och investeringar i ombyggda och nybyggda vägar. Det allra viktigaste är som sagt resultatet i färdiga vägkilometer.

Jag har säkert sagt vid tidigare tillfällen, då vägfrågorna behandlats, men vill säga även nu: Vad skall det tjäna till att gjorda väginvesteringar under åren sedan vägplanen utarbetades i 1956 års penningvärde, och denna vägplan enligt riksdagens beslut lagts till grund för väginvesteringarna, skall redovisas på ett så missvisande och vilseledande sätt som här förekommer både i statsverkspropositionen och i utskottets utlåtande? Jag tänker särskilt på den tabell som är intagen på sid. 10 i utskottets utlåtande. Vet man i kommunikationsdepartementet inte om, vilken inflation som förekommit, hur löner och alla omkostnader stigit sedan 1956? Vet man inte om, hur antalet bilar ökat utöver alla beräkningar för åtta, nio år sedan och hur vägarna nu måste byggas på ett mer dyrbart sätt med hänsyn till den tunga trafiken än som tidigare ansågs nödvändigt? Tänk om man i kommunikationsdepartementet eller i statsutskottet hade intresse av att räkna om vägplanen från 1957 i fasta priser, räkna fram vad som uträttats i förbättrade, färdiga vägsträckor — hur annorlunda skulle inte resultatet då bli än när man bara räknar med vilka belopp som har förbrukats.

Eftersom det statsfinansiella läget är så ansträngt som det är, har i år inte förts fram några krav på högre anslag reellt sett till de allmänna vägarna. De kraven kommer säkert framdeles. Det är, som herr Bengtson redan har sagt, berättigat med större anslag till vägarna.

På det hela taget befinner sig vårt vägväsende i stor omfattning, som jag ofta har sagt, i ett bedrövligt skick. Jag har tidigare uttalat att när det gäller vägstandarden i förhållande till trafikintensiteten är vårt land ett underutvecklat land. Detta uttalande är alltså jämt lika aktuellt. För denna uppfattning talar vad vi har anfört i vår motion och som har framkommit vid den undersökning väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har utfört angående vägnätet.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Denna undersökning visar att i förhållande till dagens trafik — för att inte tala om framtidens trafik — är 40 procent av riksvägarna i behov av omedelbar ombyggnad. Av det primära länsvägnätet har bara 40 procent godtagbar standard, medan 60 procent är i behov av omedelbar och snabb ombyggnad. Om alla länsvägar hade varit med i dessa beräkningar, skulle behovet av ombyggnad och förbättringar ha varit ännu mycket större.

Även i år tillstyrker statsutskottet att en specialdestination skall ske på samma sätt som under de två senaste åren med 60 miljoner kronor till de nordligaste delarna av landet. Beloppet är 70 miljoner kronor efter kalenderårsberäkningen av underhållsanslaget. Denna specialdestination är olycklig, ty genom den förryckes planeringsarbetet, och väginvesteringarna kan inte sättas in där de ur näringslivets synpunkt och ur trafiksynpunkt är mest angelägna. När nu utskottets majoritet i år gör ett uttalande om att det är tvcksamt, huruvida systemet med specialdestination av vissa byggnads- och underhållsmedel bör bibehållas, finns det anledning till samma förhoppning som vi gav uttryck för i fjol, nämligen att denna specialdestination skall försvinna så snart som möjligt.

När det gäller vägunderhållet anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — man har sagt på liknande sätt år efter år — att det här måste till högre anslag, om inte det i vägarna nedlagda kapitalet skall förbrukas. Det är ingen ny uppfattning att det här råder en allvarlig eftersläpning med underhållet. När nu årets underhållsbidrag på grund av övergången till kalenderårsberäkning gäller ett och ett halvt år, begärde ämbetsverket 800 miljoner kronor. Statsrådet prutade ner detta belopp med 105 miljoner kronor till 695 miljoner kronor, en nedprutning som måste vara ytterst betänklig men som har godtagits av statsutskottet.

En del vägar med stor trafik underhålls på ett rätt hyggligt sätt, men samtidigt blir det allt flera vägar, även de med hård och tung trafik, där praktiskt taget varken vinter eller sommar förekommer något underhåll, i varje fall ytterst obetydligt. Frågar man någon tjänsteman i vägförvaltningen vad orsaken till detta är, får man alltid svaret att det saknas pengar. 695 miljoner kronor på ett och ett halvt år till vägunderhåll och 560 miljoner kronor att bygga vägar för är mycket pengar, men trots detta har vi att räkna med ett bristfälligt och dåligt underhåll av vägarna också i fortsättningen.

Från regeringen görs ofta uttalanden om att den stora upprustningen av vägarna skall fortsätta. Här görs många gånger allvarliga försök att på även detta område måla utvecklingen och händelserna i ljusa och vackra färger. Det är en sak att göra trevliga uttalanden, men det är en annan sak om dessa uttalanden blir omsatta i praktisk handling. Det är klart att det här har investerats en hel del, ja, stora belopp i vägarna under senare år, men det är ändå så otillräckligt. Att här skulle ha förekommit någon stor och allmän upprustning är felaktigt. Talet om den stora upprustningen av vägarna är propagandafraser som trafikanterna och samhället i sin helhet inte är betjänta av.

I den motion som vi har lämnat har vi inte föreslagit några höjda väganlag utan endast att 60 miljoner kronor av beredskapsmedel flyttas över till de ordinarie väganlagen. Av detta belopp går 40 miljoner kronor till vägunderhåll och 20 miljoner kronor till byggande av vägar och gator. Denna förändring äventyrar säkert inte en god beredskap mot arbetslöshet, och när det är knappt om medlen behöver det som finns komma till så god användning som möjligt. Så blir följderna om de ordinarie anslagen utökas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen A av herr Bo-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

man m. fl. samt därutöver beträffande punkten 11, momenten I och X, bifall till motionerna I: 422 och II: 505 såvitt här är i fråga. Detta yrkande innebär, som jag redan har sagt, att 60 miljoner kronor av beredskapsanslaget flyttas över till de ordinarie anslagen till angivet ändamål.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! I en av årets motioner har Storstockholm betecknats som en region med växtvärk. Det är en träffande karakteristik. En explosiv befolkningsökning leder till en behovsexpansion som ställer utomordentliga krav på planeringsresurser och medel inom den samhälleliga verksamheten. Detta gäller i alldeles särskild grad just vägar och andra trafikleder. De representerar ett av dagens svåraste bekymmer i den här regionen. Utbyggnadstakten för vägnätet i dess olika delar till tillfredsställande kapacitet och standard bestämmer i hög grad möjligheterna för storstockholmsområdet att miljömässigt och samhällsekonomiskt kunna någorlunda vettigt fungera.

Under 1961—1962 var antalet resor till och från Stockholms innerstad med olika trafikföretag 67,5 miljoner, därav 41,1 miljoner med buss. 1961 reste 180 000 människor per dygn från förortskommunerna till Stockholms innerstad, och man beräknar att den siffran skall vara fördubblad inom fem år. Från nya bostadsområden — men också från gamla till följd av SJ:s kvarliggande investeringsstopp för närtrafiken — kommer ett större antal av bussåkare. Såväl busstrafiken som nyttotrafiken kommer väl också med säkerhet till följd av den nya trafikpolitiken att öka kraftigt. Personbilarna, som ökat med 8 till 9 procent, tillför i genomsnitt de senare åren helt visst ett mycket större tillskott på våra vägar, där de nu som ett enormt lämmeltåg drar fram i alla riktningar. Framkomligheten och trafiksäkerheten kräver att en betydande andel av väg-

medlen destineras till denna del av landet, där folkträngseln är störst och trafikintensiteten också.

Såväl »väg och vatten» som departementschefen delar denna uppfattning. Ämbetsverket finner sålunda en ökad koncentration av investeringsverksamheten till de stora trafikföretagen inom de växande befolkningsregionerna nödvändig och förutsätter att den blir markant framträdande de närmaste åren. Departementschefen framhåller det angelägna i att trafikledssystemet vid bostadsexploatering inom de stora tätorterna uppmärksammas mera än förut och uttalar vikten av att man samordnar denna planering med landsbygdens vägplanering och att det hela i övrigt sker i nära samråd med andra samhällsplanerande organ. Det är klara och glädjande besked.

Den svåra bostadssituationen i storstockholmsområdet är känd. Ansträngningarna skärps på alla håll till mera byggande. Av nytillskottet av bostäder kommer den övervägande delen på länet. Där finns det mark för bostäder, planering också, men på många håll inte nödvändiga vägar och trafikanordningar, som ankommer på staten, och där de finns kan de i många fall inte svälja den enorma trafiktillströmningen.

Jag tar de omnämnda uttalandena som utfästelser för att vägpolitiken i storstockholmsområdet kommer att föras med all kraft och förutsätter att också andra viktiga aspekter på våra vägproblem än de stora trafiklederna kommer att beaktas i sammanhanget, nämligen den ökande finlandstrafiken över Roslagshamnarna och den stora fritidsbebyggelsen i detta område.

I detta sammanhang vill jag rent allmänt liksom högermotionärerna understryka vikten av att vägmyndigheternas projekteringsresurser är tillräckliga. Men brister kan ju finnas också på annat håll. Det är inte bara tekniskt svårbemästrade problem, frågor om markinlösningsfrågor etc. Det är också en

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

hel mängd olika instanser som berörs i samband med vägfrågorna. Frånsett de tekniska och praktiska svårigheterna att klara alla dessa saker, förekommer det nog inte sällan att en hel del sådana här ärenden blir liggande onödigt länge på åtskilliga håll före handläggning och beslut. Det är ett sorgligt kapitel att vägplanerna i årtal bollas mellan berörda parter till följd av allehanda önskningsar om detaljändringar, om vilka man inte kan enas. Inte bara den aktuella vägfrågans lösning utan mycken annan angelägen planering och verkställighet försvåras på det sättet. Man skulle gärna se att det fanns några regler, om det nu över huvud taget är möjligt, om längsta tidsutdräkt, inom vilken besked skall ges åtminstone i huvuddragen om var en väg skall dras fram och en trafikkarusell ligga.

Den kritik och de önskemål som man kan ha i det här stycket kan man emellertid inte bara — om ens huvudsakligen — adressera till staten. Om inte resurserna, så kan man ibland ha anledning att efterlysa den goda viljan, exempelvis hos grannkommuner att lämna nödvändig medverkan för att lösa ett vägproblem. Det finns exempel på det. Emellertid är frågan om bättre projekteringsresurser på det här området i nuvarande konjunkturläge mera en platonisk fråga än en reell. Det finns knappast några verkligt kvalificerade vägingenjörer över huvud taget att få tag i för pengar.

Vi har tidigare haft anledning till missnöje över att utvecklingstendensen i Storstockholm inte fått sin riktiga avspiegling i vägmyndigheternas anslagsavvägning. Enligt min mening föreligger en sådan anledning knappast nu. I år skall ny fördelningsplan för väg- och gatubyggandet i städerna fastställas, gällande 1964—1968. Av 215 miljoner kronor detta år går 37 procent till Storstockholm, och av totalbeloppet 1 375 miljoner kronor för 5-årsperioden 1964—1968 finner vi i propositionen att 850 miljoner kronor är beräk-

nade att reserveras för stockholms- och göteborgsregionerna. År 1962 fick vi i Stockholms län 20 miljoner kronor för riksvägar och 6 miljoner för länsvägar. För år 1965 har beloppen föreslagits bli 45 miljoner kronor respektive 15,8 miljoner kronor, vilket innebär en betydande höjning också procentuellt.

Därutöver har som bekant beredskapsmedel anvisats för påbörjande till hösten av den nya Värmdövägen. Det betyder att under 1964—1965 flera vägföretag i detta område blir färdigställda och andra påbörjade — såväl när det gäller de stora trafikfrågorna som vägar i länet i övrigt.

Jag har inhämtat att man inom vägförvaltningen i länet i stort sett är nöjd med medelsfördelningen och att man, även om man naturligtvis har många och större behov, för närvarande anser sig ha fått de medel som man kan förbruka. När läget är detta har utskottet, som för övrigt helt förstår de trängande problemen på detta område, inte funnit några skäl att, som man i motionerna I: 423 och II: 504 begärt, tillstyrka riksdagens särskilda skrivelse. Jag tycker att motionärerna kan känna sig ganska tillgodosedda med årets proposition. Det gör de väl också, eftersom motionerna inte föranlett någon reservation.

Trots detta har jag emellertid, herr talman, funnit skäl att med dessa ord deltaga i dagens debatt.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag skulle vilja framhålla en sak redan från början — när det gäller den första reservationen under punkt 11, betecknad med A, tror jag att motsättningarna mellan utskottsmajoriteten och reservanterna i frågan beträffande de framtida investeringarna på vägområdet inte är så stora, som många kanske föreställer sig. Jag tror att fjärde avdelningens ordförande, herr Svensson i Ljungskile, hade rätt när han år 1962 i andra kammaren vid

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

behandlingen av detta spörsmål särskilt poängterade detta och underströk, att det inte finns någon anledning att göra motsättningarna större än de är. Utskottet har ju på sidan 24 i sitt utlåtande bl. a. understrukt angelägenheten av att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planering och samordning av vägbyggnadsverksamheten i görligaste mån underlättas genom att riktlinjer för vägpolitiken under ett antal år uppdras. Det är inget tvivel om att utskottsmajoriteten är positivt inställd till det framtida vägbyggandet, och det är väl för övrigt alla. Vi vet att stora behov föreligger.

Jag tror emellertid att det finns anledning att särskilt framhålla den betydelse för planeringen av vägbyggandet, som det ändå innebär att flerårsplanerna nu utarbetas på basis av en medeltilldelning av 500 miljoner kronor för åren fram till 1969. Reservanternas förklarar ju också, att de inte vill förringa värdet av detta.

Nu ansluter sig emellertid reservanternas till förslaget i motionerna 422 i första kammaren och 505 i andra kammaren i vad avser att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall »hemställa att den av departementschefen aviserade utredningen rörande vägplaneringsreglering skall erhålla direktiv att överväga vad i motionen anförts rörande planeringen i fasta priser samt utarbetandet av treåriga rullande investeringsplaner, men» — märk väl — »med beaktande av behovet av konjunkturpolitisk handlingsfrihet».

Jag tror att man skall beakta just detta. Man vill inte heller från reservanternas sida rekommendera alltför starka bindningar för framtiden. Reservanternas har därutöver i sin reservation strax före klämman uttalat: »Även om utskottet till fullo inser vikten av de statsfinansiella och samhällsekonomiska synpunkter som därvidlag också måste beaktas, tillstyrker utskottet sålunda i princip de yrkanden om en sådan treårig investeringsplan, som i de

nu aktuella motionerna framförts.» Även på ett annat ställe har reservanternas givit uttryck för samma uppfattning, nämligen den att man måste ta hänsyn till de samhällsekonomiska synpunkterna. Längst ned på sidan 89 och i början på sidan 90 har de skrivit: »Genom att väginvesteringarna utgör en betydande del av den offentliga sektorn kan de å andra sidan icke vara opåverkade av konjunkturpolitiska åtgärder.» Sedan talar de om målet för anvisning av ordinarie medel och fortsätter: »Bortsett från att ett uttalande från riksdagens sida till förmån för en flerårig investeringsserie inte under alla förhållanden kan vara bindande är det dock ägnat att giva ökad fasthet åt verksamhetens inriktning.»

Utskottet har inte, alldeles på samma sätt som vid några föregående tillfällen, velat ansluta sig till detta förslag. Vi har ju förut diskuterat denna fråga många gånger, och det är väl så som herr Sveningsson sade, att något nytt inte nu lär komma fram.

Vi som tillhör majoriteten tror för vår del, att man inte skall binda planeringen vare sig på detta område eller på något annat. Jag vet att man kan peka på ett eller två områden — i varje fall ett — där man har en bindning. Det gäller ju försvaret. Men jag tror inte att det är jämförbart med det område vi nu diskuterar. Vi har anledning att vara försiktiga i detta avseende. Vi är ju alla tämligen överens om att vi skall föra en aktiv konjunkturpolitik. Enligt vår mening skulle det vid vissa tillfällen kunna leda till svårigheter att fullfölja den politiken, om vi fastställde investeringsramar som omöjliggjorde erforderliga åtgärder i syfte att bevara balansen i samhällsekonomien och på arbetsmarknaden.

Jag tycker det är anledning att en aning beröra vad herr Sveningsson också berörde, nämligen den tabell som finns både i propositionen och i utskottets utlåtande. Det är ju ändå så, herr Sveningsson, att vi i fråga om väginves-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

teringarna ligger 335 miljoner kronor före vägplanen. Vi har i fjärde avdelningen tidigare fått upplysning om att den pågående rationaliseringen av verksamheten inom detta område liksom inom så många andra områden — alla andra, kanske man kan säga — medför en besparing, som dock innebär att man kan åstadkomma ett större resultat än tidigare trots mera begränsade insatser. Jag tror man skall ta hänsyn till detta.

Som jag förut sade har man nu fått möjligheter att beräkna verksamheten framöver efter en investering på 500 miljoner kronor. En annan sak, som man särskilt från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida har uttalat mycket stor tillfredsställelse med, är att man nu får kalenderårsberäkning också för vägunderhållet.

Vi har, som jag nämnt, från utskottsmajoritetens sida inte velat vara med om en bindning på sätt som föreslagits, men jag vill än en gång betona att motsättningarna inte är så stora som man kanske kunde föreställa sig.

När det sedan gäller de två övriga reservationer som här behandlas och som gäller statsbidrag till underhåll av enskilda vägar, har man i en av reservationerna yrkat att statsbidraget skulle utgå med 80 procent samt när särskilda skäl därtill föreligger med 90 procent. I den reservationen föreslås, att beslut härom skall fattas nu, men att det skall gälla först fr. o. m. den 1 januari 1965. Man ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag angående medelsberäkning för byggande och underhåll av enskilda vägar. I vad avser bidragsprocenten ansluter man sig till vad som yrkats i motion nr 358 i andra kammaren.

I den andra reservationen yrkas att beslutet skall gälla redan fr. o. m. innevarande kalenderår och att anslaget för underhåll av enskilda vägar därför skall uppräknas från av Kungl. Maj:ts förslaget belopp, 32,5 miljoner kronor, till 36 miljoner kronor, vilket innebär

bifall till nämnda motion även i fråga om tidpunkten för ikraftträdandet.

Utskottsmajoriteten har emellertid anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag också i detta avseende och erinrat om att riksdagen förra året beslutade om förbättringar och förändringar av bidragsreglerna. I första hand innebär detta en femprocentig höjning av ifrågavarande bidrag. Riksdagen anslöt sig också förra året till Kungl. Maj:ts förslag angående en översyn av systemet med s. k. omuppskattning av underhållskostnaderna, vilket lett till att vissa undersökningar, som avser att möjliggöra ytterligare förbättringar och förenklingar på detta område, nu pågår.

Det är enligt vad vi har fått kännedom om i fjärde avdelningen på det viset, att det råder vissa missförhållanden — eller kanske jag skall uttrycka det så i stället, att allt på detta område inte är ordnat på ett fullt tillfredsställande sätt. Jag tror det är angeläget att de undersökningar som nu pågår blir färdiga så fort som möjligt, så att vi får ett bättre underlag för att bedöma hur man skall besluta och hur man skall handla i detta fall.

Vidare är det ju på det sättet — och det erinrar utskottet om i sitt utlåtande — att såväl 1960 års vägsakkunniga som 1962 års fritidsutredning torde komma att pröva frågan om de s. k. fritidsvägarna, som också aktualiserats vid detta tillfälle. Utskottsmajoriteten har med anledning härav uttalat, att något beslut om ändring av bidragsreglerna inte bör fattas nu. De nämnda utredningarna och undersökningarna bör först redovisa resultatet av sitt arbete.

Ett annat skäl för bifall till utskottets utlåtande är att erfarenheter av den förbättrade bidragsgivningen inte vunnits ännu utan bör avvaktas innan frågan om ändringar blir föremål för övervägande.

Jag vill bara till slut säga, att det kan ju vara att gå litet långt, om man menar att det verk som det här är fråga

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

om känner sig tillfredsställt eller rättare sagt att verkets representanter känner sig tillfredsställda med Kungl. Maj:ts förslag, men nog har jag fattat det så i varje fall, att dessa vid detta tillfälle har varit ganska belättna. Jag har också hört att man uttalat sin tillfredsställelse i varje fall över vissa inslag i Kungl. Maj:ts proposition.

Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Sveningsson, ty jag tycker att det skulle vara tämligen meningslöst. Här har han berättat för oss vilka oerhörda krav det finns på detta område. Han har understrukit att man egentligen skulle anslå mycket mera pengar till denna verksamhet. Men det är ju inte säkert att det räcker bara med pengar — det behövs också andra resurser. I annat fall gör kanske pengarna ingen nytta. Samtidigt har emellertid herr Sveningsson sagt, att han varken som motionär eller i annan egenskap yrkar på någon anslagshöjning. Jag tycker då att det är tämligen meningslöst att föra en diskussion vidare om detta.

Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fritz Persson fäst enligt min mening alltför stor vikt vid vad som sagts i reservationen om konjunkturpolitiska bedömningar. Det är självfallet att det måste tas hänsyn till sådana saker, vilken fråga vi över huvud taget diskuterar. Det måste göras även när det gäller en sådan fråga som bostadsförsörjningen. Samma hänsyn måste också tas när det gäller försvaret. Även om det inte direkt är fråga om de kostnadsramar för försvaret, som nu har dragits upp, har riksdagen ändock tidigare fattat beslut som inneburit att man vid något tillfälle till och med inbererat vissa beställningar. Även jag har alltså understrukit betydelsen av konjunkturpolitiska bedömningar, men man kan inte, som herr Persson här gjort, säga att vi i reservationen tänkt

på dessa bedömningar så mycket att vi skulle vilja vara med om att återinföra den politik som bedrevs av Kungl. Maj:t för några år sedan, då dessa anslag höjdes och sänktes ungefär som man tyckte det passade i anslutning till läget på arbetsmarknaden. Vi vill framhålla, att kommunikationsväsendet utgör en så viktig del av hela produktionsapparaten, att det inte kan användas som någon sorts regulator för hur arbetsmarknaden utvecklas, utan det bör behandlas på samma sätt som andra näringsgrenar. Och då bör vi inte överbetona den konjunkturpolitiska betydelsen — den finns, men den kom alltför starkt till uttryck i herr Perssons anförande.

Beträffande anslagen till de enskilda vägarna anser jag inte med de erfarenheter vi redan har av sådana ökade anslag — det är väl minst 25 år vi lämnat bidrag till enskilda vägar — att det om en bidragsprocent justeras bör föreligga så stort behov att undersöka vilken verkan denna justering får. Den kan nog tämligen enkelt bedömas ändå.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationerna vid denna punkt.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fritz Persson uttalade, att även majoriteten inom utskottet har en positiv inställning till stora väginvesteringar och även till flerårsplanerna, och vi får väl hoppas att det förhåller sig på det sättet. Han strök vidare under att den tabell, som intagits på sid. 10 i utskottets utlåtande, inte är missvisande, utan att utskottet fått sådana uppgifter att vägbyggandet rationaliserats så mycket att det ena uppväger det andra. Jag tror ändå inte, att det kan vara på det sättet. Det är ju så många faktorer som här spelar in, en helt annan prisnivå än 1956. Vi har fått så mycket fler bilar nu än man vid den tidigare tidpunkten räknade med, vi

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

har fått en mera tung trafik vilket innebär att vägarna måste byggas så att de håller för den trafiken. Jag har vid flera tillfällen tidigare frågat: Varför kan man inte här redogöra för denna rationalisering och varför kan vi inte här i riksdagens kammare få del av de uppgifter, som lämnats statsutskottets fjärde avdelning? Jag tror inte annat än att denna tabell är missvisande, och jag tror att det är vilseledande att säga att man skulle ha uppfyllt vad vägplanen innehöll. Jag har alltjämt den förhoppningen, att när vägplanen kommer att omarbetas skall detta ske i vad vi menar med uttrycket fasta priser.

Herr Persson sade vidare att det var meningslöst att diskutera med mig — jag hade visserligen sagt en del, men inte yrkat på större anslag. Vi har emellertid här yrkat att 60 miljoner kronor skall flyttas över från beredskapsanslag till de ordinarie vägsanslagen, och jag tycker att det är ett värdefullt yrkande som har stor betydelse. Det kommer nog att framdeles ställas yrkanden om högre anslag, men på grund av det statsfinansiella läget — vilket så många gånger understrukits — har vi inte yrkat på högre anslag i år som leder till ökade statsutgifter.

Jag tycker också att herr Persson skulle ha något försvarat den besparing på underhållsanslaget med 105 miljoner kronor, som statsrådet föreslagit och som utskottet också yrkat bifall till. Jag skulle vilja framställa frågan, vem som nu vill besvara den: Tycker ni att Sverige är ett så fattigt land att vi inte ens har råd till att underhålla våra vägar?

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Enligt tillgängliga statistiska uppgifter finns det nu ungefär 55 000 kilometer enskilda vägar här i landet, och de är fördelade på ungefär 19 000 bidragsberättigade vägsamfälligheter. Bidrag ges med 70 procent till underhållet av dessa vägar, och om

synnerliga skäl talar för det kan bidragsprocenten utgöra 85.

I och för sig vore det synnerligen angeläget med tanke på de här vägnas betydelse att detta anslag till dem kunde ökas. Senast vid fjolårets riksdag höjdes det med 5 procent, och det är att hoppas att departementet skall finna det möjligt att inom kort föreslå ytterligare höjningar av bidragsprocenten.

Kanske ännu angelägnare är det — som någon talare tidigare här berört — att en större andel av dessa enskilda vägar kunde tas in till allmänt underhåll. Trafiken och därmed slitaget på vägarna ökar. Särskilt är det fallet på sådana vägar som har förbindelser med andra vägar och ingår i ett vägsystem som har karaktären av genomfartsvägar. På dessa blir slitaget mycket stort, speciellt under sommartid med den då högre trafikintensiteten.

Man skulle för övrigt även kunna sätta i fråga, om det är den rätta benämningen att tala om »bidrag» till dessa vägar. Vägskattna är ju numera avskaffade i detta land och vägarna finansieras med automobilskattemedel. För just denna kategori, de enskilda vägnarna, kan man säga att det fortfarande tas ut en form av vägs katt. Det vore kanske riktigare att riksdagen i stället för bidrag bestämde, hur stor vägs katten eller vägvägiften skulle bli för dessa vägsamfälligheter. Därmed vill jag inte ha sagt att det vore konstitutionellt riktigt att överföra sådana beslut till bevillningsutskottet. Jag vill bara ha sagt, att det hela verkar så som om det vore en form av vägs katt, som därtill kan slå mycket hårdare än den proportionella och progressiva skatten.

Om vi tänker oss en vägsamfällighet, vars väg används av en grupp småbrukare och skogsarbetare, kan den som kanske bor längst bort och således använder denna väg mest få den drygaste andelen att betala. Han kan också vara den mest skuldsatte och ha den lägsta inkomsten, men han får betala mest även om han knappast skulle ha någon

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

inkomst alls. Det kan röra sig om avgifter på mellan 200 och 400 kronor per år.

Jag hade egentligen inte för avsikt att tala om dessa saker, herr talman, utan om själva metoden när det gäller att beräkna bidragsandelen till dessa vägsamfälligheter. Dessa bidrag, som rör sig om 70—85 procent av vägunderhållskostnaderna, beräknas inte på de verkliga årliga kostnaderna, utan de slås ut på en beräknad kostnad, som fastställs vid förrättning med delägarna och som gäller i fem år.

Det kan bli mycket snö en vinter med många plogningar, och då blir vägunderhållet mycket dyrt, kanske mycket högre än man har beräknat. Ett annat år är det kanske nästan barvinter; då förekommer ingen plogning och underhållet blir billigare. Det jämnar alltså ut sig vad beträffar snön. Det finns emellertid andra faktorer som inverkar på detta och som inte verkar lika gynnsamt. Det gäller priser och kostnader, som har en benägenhet att stiga år från år — i varje fall har tendensen varit sådan efter andra världskriget. De som konstruerade detta bidrag räknade förmodligen med att kostnaderna somliga år skulle stabiliseras eller kanske rent av minska och att det hela således skulle fungera ganska bra. Vi tycks dock inte få uppleva något sådant, utan kostnadsstegringen utgör mellan 7 och 8 procent per år. Detta innebär att bidragsunderlaget vid slutet av en femårsperiod hinner bli ganska urholkat; bidraget blir inte av den storlek man räknade med.

Det finns även många andra statsbidrag, särskilt sådana som utgår till kommunerna, vilka också blir vad man säger urholkade, därför att de är bundna vid skatteunderlaget. I och med att detta förbättrats i kommunerna, så blir statsbidragen mindre. Men då är det ju i alla fall kommunernas skattebidragare, som samfällt får stå för den utgift det gäller — den slås ut på alla kommunens skattebetalare. I det fall det här

gäller är det däremot enbart gruppen av intressenter i vägsamfälligheten, som får betala dessa merkostnader.

I motion nr 121 i denna kammare föreslås en något annan beräkningsmetod för att få statens andel att mer rättvist följa de verkliga kostnaderna. Det föreslås där, att vägmyndigheterna skall få befogenhet att justera den beräknade underhållskostnaden med hänsyn till årliga förändringar vad beträffar kostnader och priser. Därjämte föreslås, att om man finge denna årliga justering skulle dessa förrättningar, i stället för att som nu äga rum vart femte år, kunna ske vart sjätte år, detta för att kompensera de merarbeten som de årliga justeringarna skulle föra med sig.

1960 års vägsakkunniga har också intresserat sig för denna sak. De föreslog att de obligatoriska förrättningarna med sakägarna helt skulle upphöra. Det skulle i stället företas vissa stickprov beträffande kostnaderna, och på så sätt skulle man kunna företa en årlig schematisk uppräknning av dessa.

Enligt uppgift håller nu även detta system på att prövas i vissa vägdistrikt. Man får hoppas att det skall bli möjligt för departementet att så småningom komma fram till en bättre metod. Jag är dock så förmäten att jag tror, att när departementet skall pröva detta så är frågan, om inte också de synpunkter som kommer fram i motion nr 121 är värda att beakta, så att inte enbart det som 1960 års vägsakkunniga har stannat för blir avgörande för den kommande utformningen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är vad som står om ölandsbron på sidan 26 i statsutskottets nu föreliggande utlåtande. Utskottet hänvisar till vad som skedde här i riksdagen i december vid behandlingen av frågan om den framtida trafikpolitiken och säger att med hänsyn bl. a. till innebör-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

den av då gjorda uttalanden kan utskottet för sin del icke finna någon särskild framställning i ämnet från riksdagens sida påkallad och avstyrker därför motionen.

För min del hade jag tillfälle att endast höra en del av den debatt som i onsdags kväll fördes i andra kammaren i anledning av tredje lagutskottets utlåtande nr 17 beträffande ifrågasatt lagstiftning rörande avgiftsbelagda trafikaneläggningar och i vilken debatt Ölandsbron spelade en stor roll. Jag är faktiskt glad att jag inte hörde hela debatten, i varje fall att jag slapp att höra den del som tyvärr innehöll partipolitiska utfall mot motionärerna i ärendet. Sådana utfall gagnar knappast saken.

Däremot, herr talman, är jag glad att jag var inne i andra kammaren när kommunikationsministern gjorde sitt inlägg i debatten. Det levererades kl. 23 och löd i sin korthet sålunda: »Herr talman! Jag vill bara lämna en upplysning. För ungefär en månad sedan gav Kungl. Maj:t väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i uppdrag att projektera Ölandsbron. Därmed är väl saken klar.»

Meddelandet i andra kammaren var onekligen sensationellt. Kungl. Maj:t skulle ha lämnat uppdrag om projektering för ungefär en månad sedan! Varken tredje lagutskottet eller statsutskottet, vilkas utlåtanden är daterade den 17 mars respektive den 2 april, innehöll något härom. Båda utskotten har tydligen varit okunniga om Kungl. Maj:ts beslut. Lika okunniga var deltagarna i debatten.

Emellanåt brukar man kritisera att kontakten mellan kanslihuset och utskotten är alltför intensiv. I det här fallet måste man uttala sin förvåning över den bristfälliga kommunikationen.

Herr talman! Jag vill liksom herr Peterson uttala min stora glädje över att frågan om Ölandsbron nu äntligen har tagit ett stort steg fram emot sin definitiva lösning.

Statsrådet Skoglunds ord »därmed är

väl saken klar» är onekligen av den karaktären, att en proposition om byggande av en Ölandsbro bör kunna påräknas inom den allra närmaste tiden. Det hade varit av värde om herr statsrådet velat upprepa denna sin deklaration i vår kammare. Ölänningarna räknar med att projekteringsarbetet drives med all kraft så att den inte bara för Öland utan för hela vårt land så betydelsefulla Ölandsbron äntligen blir byggd.

För min del vill jag också erinra om att många i gången och nuvarande tid kämpat i detta hus för Ölandsbron. Jag tror att de alla, oavsett politisk hemvist, haft Ölands bästa för ögonen och gläder mig åt att deras samlade arbete nu tycks ge resultat.

Herr talman! Redan när vi i december diskuterade trafikpolitiken framhöll jag, att vi i Kalmar län med glädje noterade ett mycket positivt uttalande i propositionen av statsrådet Skoglund i brofrågan och hoppades att han med det snaraste skulle lyckas föra frågan i hamn. I dag gläds vi åt statsrådets nya bindande uttalande, vilket, såvitt jag förstår, måste innebära att statsrådet för sin del definitivt förordar byggandet av en Ölandsbro. Med otålighet ser vi nu fram emot den dag då projektet igångsättes.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Säkerligen är vi inom alla grupper i denna kammare överens om att gratulera Kalmarborna för den framgång de haft i sitt arbete för Ölandsbron, och vi kan instämma i herr Schötts senaste förhoppning.

I övrigt kan man väl säga, med en lätt omskrivning, att vad i denna sak skall sägas redan är sagt. Jag vill, herr talman, helt kort tillstyrka bifall till reservationerna under A och B a vid punkt nr 11. Jag har begärt ordet närmast för att föra på tal en tendens i utvecklingen när det gäller de enskilda vägarna, som man kanske ännu endast kan ana, men som är rätt tydlig.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Det finns ju ingen allemansrätt för bilar på enskilda vägar. Det kommer därför från vägsamfälligheter och vägföreningar flera gånger förfrågningar, om man inte kan avstå ifrån att få bidrag till vägen för att därmed kunna stänga vägen för en biltrafik, som i synnerhet i storstädernas utkanter har blivit så besvärlig och förhatlig att man hellre avstår från statsbidrag än släpper fram bilarna och får vägar och gården blockerade av parkerade bilar.

Utskottets talesman, herr Fritz Persson, var inne på frågan om fritidsvägarna, varför saken redan är berörd. Jag menar, herr talman, att just denna inställning från många enskilda väghållares sida, att de hellre vill stänga en väg än att släppa fram en fri biltrafik, pekar på att man borde ta steget att höja bidragsprocenten för att därmed locka väghållarna att inte vidtaga en sådan åtgärd. Utvecklingen kan annars gå i den riktningen, att vi kan bli tvingade att med expropriationsbestämmelser eller på annat sätt öppna vägar som tidigare varit enskilda. Kan man genom ett hyggligt bidrag åtminstone lämna kompensation för obehaget, har man vunnit en hel del i samförstånd mellan den fritidssökande tätortsbon och den landsbo som får hålla vägarna.

Herr Erik Svedberg var inne på de bestämmelser som fastställer den beräknade kostnad för underhållet, som skall utgöra den grund på vilken bidraget med 70 eller — om vi nu lyckas med denna reservation — 80 procent beräknas. Han har naturligtvis alldeles rätt däri. Jag skulle även vilja påpeka en annan sak. Det används många olika grunder för beräkning av dessa kostnader, t. o. m. i olika delar av samma län. I fråga om en del vägar räcker statsbidraget praktiskt taget till hela den verkliga underhållskostnaden, medan det 70-procentiga bidraget på andra platser kanske endast förslår till 20 eller 30 procent av dessa kostnader. Det är viktigt att man inte schablonise-

rar beräkningen av kostnaderna för mycket, utan verkligen bedömer dem från fall till fall, så att en samfällighet eller en vägförening, som utlovas 70 procent, verkligen får 70 procent av de verkliga kostnaderna, och att det inte i stället blir 100 procent eller än värre 30 procent.

Med dessa påpekanden, herr talman, vill jag ytterligare understryka mitt bifall till reservationerna under A och under B, momentet a, vid punkten 11.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag har läst ut mer ur den första reservationen än vad som har varit avsikten, men det enda ord som är kursiverat i reservationen återfinns i en mening, som just understryker, att vi inte får binda oss alltför hårt för framtiden.

Till herr Sveningsson vill jag säga, att jag aldrig har sagt att vi i fjärde avdelningen har fått några siffror på hur mycket rationaliseringen kan betyda. Men vi har fått uppgifter om att det ständigt pågår en viss rationalisering, som leder till ett bättre resultat med mindre insatser än tidigare, och detta är ju för övrigt naturligt.

Jag begärde egentligen ordet därför att herr Sveningsson patetiskt här utropade: Har vi då inte råd att underhålla våra vägar! Hela hans anförande präglades ju för övrigt av att han liksom ville understryka, att vi inte gör någonting på detta område.

Men så är det väl ändå inte, herr Sveningsson! När vi diskuterade denna fråga härom året gav herr Sveningsson uttryck för den meningen, att man inte skulle offra någonting på flyget, men att man skulle offra så mycket mer på vägarna. När det sedan visade sig, att han varit med om att motionera om en ny flygplats i början av året, lovade herr Sveningsson att aldrig göra så mera.

När jag hör honom tala i dag, tycker jag det verkar som om han inte skulle

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ha kommit ned på marken än! Det händert faktiskt mycket här i landet på vägområdet. Jag tycker för min del att årets proposition är särskilt generös när det gäller vägbyggandet, och om den saken har vi nästan alla varit överens, både i fjärde avdelningen och i utskottet.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag vet inte riktigt vad det skall tjäna till att nu, några år efteråt, dra upp ett resonemang, som herr Persson och jag har haft i flygplatsfrågan. Jag har nog den uppfattningen att det den gången var jag, som befann mig på marken, och jag behöver alltså inte komma ner.

I statsverkspropositionen här har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redovisat vilket verkligt stort behov som föreligger när det gäller underhåll. Man har här redovisat, hur man de senaste åren försökt underhålla vägbanan, men att det finns ett mycket stort behov när det gäller dikesrensning och röjning vid sidan om vägen.

När det ibland görs gällande att jag överdriver så mycket — låt mig då ge en bild ur det praktiska livet. Den allmänna väg, som går närmast den plats, där jag är bosatt i min hemort, har beteckningen riksväg. Den går några kilometer hemifrån fram över en mosse, som är en eller kanske en och en halv kilometer lång. Det händer mycket ofta, när marken inte är frusen, att när två lastbilar möts på den mossen så sjunker den ena eller båda, och vägen blockeras till dess bilarna blir bärgade av vägförvaltningens fordon eller andra.

Nu är det så lyckligt ställt i detta sammanhang, att när vägen är avstängd, kan trafiken släppas fram över en enskild väg. Vaghållarna på denna enskilda väg skickade faktiskt för en tid sedan med den hälsningen hit till riksdagen: Säg till dem som har ansvaret för vägunderhållet, att de underhål-

ler den allmänna vägen så bra, att vi slipper dessa tunga lastbilar på våra enskilda vägar! De enskilda vägarna är inte byggda för trafik med tunga långtradare.

När jag nu ser att kommunikationsministern har kommit in i kammaren så vill jag till honom, liksom till herr Persson som utskottets talesman, framföra en inbjudan. Vill ni göra ett besök i södra länsdelen av Älvsborgs län, så skall jag lova att visa att de uttalanden om vägarna jag gjort inte är något överdrivet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande mom. I, därefter särskilt i fråga om mom. II och III, vidare särskilt rörande mom. IV, härpå särskilt angående mom. V—IX, ytterligare särskilt avseende ettvarvt av mom. X, XI a och XI b samt slutligen särskilt gällande mom. XII—XVIII.

I fråga om *mom. I*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 422 och II: 505 i förevarande del.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 422 och II: 505 i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 32.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i *mom. II och III* hemställt.

Därefter gjorde herr talmanen enligt de rörande *mom. IV* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med A betecknade reservationen; och förklarade herr talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 *mom. IV*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med A betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 59.

På särskild proposition bifölls därpå vad utskottet i *mom. V—IX* hemställt.

Vidare gjorde herr talmanen i enlighet med de avseende *mom. X* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 422 och II: 505, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 *mom. X*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 422 och II: 505 i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;
Nej — 23.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande *mom. XI a*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Peterson, Eric Gustaf*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Boman m. fl.* vid punkten avgivna, med B a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Bengtson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr *Ivar Johansson m. fl.* vid punkten anförda, med B b betecknade reservationen i förevarande del.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraproposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övertvägande ja för deras mening, som ville till kontraproposition antaga bifall till herr *Eric Gustaf Petersons* yrkande.

Herr *Bengtson* äskade emellertid votering jämväl om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 6 punkten 11 mom. XI a antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Boman*

m. fl. vid punkten avgivna, med B a betecknade reservationen, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits den av herr *Ivar Johansson m. fl.* vid punkten avgivna, med B b betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 24;
Nej — 18.

Därjämte hade 87 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 mom. XI a, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Boman m. fl.* vid punkten avgivna, med B a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Boman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Om försök med särskilda trafikövervakningsperioder

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet dels i *mom. XI b*, dels ock i *mom. XII—XVIII* hemställt.

Punkterna 12—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21

Om försök med särskilda trafikövervakningsperioder

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad stat för statens trafiksäkerhetsråd m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels ock till Statens trafiksäkerhetsråd m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 290 000 kronor, att avräknas mot automobilskatte-medlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson* (I: 52) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimås* (II: 67),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wanhainen* och *Lage Svedberg* (I: 336) samt den andra inom andra kammaren av fru *Lindekvist m. fl.* (II: 361),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Virgin* (I: 534) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Bohman* och *Ringaby* (II: 652),

dels en inom andra kammaren av herrar *Svenungsson* och *Edlund* väckt motion (II: 68),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* väckt motion (II: 440).

I motionerna I: 52 och II: 67 hade hemställts, att riksdagen måtte dels till en ny anslagspost, förslagsvis benämnd *Försök med skärpt trafikövervakning*, under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor för att möjliggöra försök under särskilda perioder, föregångna och uppföljda av intensiv trafikpropaganda, under vilka trafikövervakningen skulle skärpas, så att trafikövervakningens betydelse för trafiksäkerheten bleve bättre kartlagd, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att 1961 års trafiksäkerhetskommitté måtte få i uppdrag att verkställa utredning om utfallet av den begärda försöksverksamheten och därmed sammanhängande spörsmål.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd stat för statens trafiksäkerhetsråd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

b) till Statens trafiksäkerhetsråd m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 290 000 kronor, att avräknas mot automobilskatte-medlen;

II. att motionen II: 440 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 52 och II: 67, såvitt de avsåge särskild medelsanvisning till försök med skärpt trafikövervakning, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 52 och II: 67, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionerna I: 534 och II: 652, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Om försök med särskilda trafikövervakningsperioder

VI. att motionen II: 68 icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I: 336 och II: 361 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Källqvist* och *Eric Gustaf Peterson*, fröken *Elmén* samt herr *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III och IV hemställa,

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 52 och II: 67, såvitt nu vore i fråga, till Försök med skärpt trafikövervakning för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 52 och II: 67, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att 1961 års trafiksäkerhetskommitté måtte få i uppdrag att verkställa utredning om utfallet av den begärda försöksverksamheten och därmed sammanhängande spörsmål.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Reservationen under denna punkt går ut på bifall till motionerna I: 52 och II: 67, där man föreslår anordnandet av trafikövervakningsperioder utan hastighetsbegränsning, detta för att bättre kunna utvärdera huruvida det är hastighetsbegränsningen eller trafikövervakningen som har avgörande betydelse för nedgången i antalet trafikolyckor.

Enligt reservanternas och motionärernas uppfattning är det svårt att ta ställning till den frågan innan de föreslagna perioderna har prövats. I ett par andra länder, där man bedrivit försök av samma slag som gjorts här hemma, är man dessutom tveksam beträffande hastighetsbegränsningens betydelse men på det klara med att trafikövervak-

ningen har stort värde. Jag tror att trafikövervakningen har en viss betydelse även med tanke på respekten för och efterlevnaden av vägtrafikstadgans föreskrifter. I synnerhet gamla bilister får givetvis lätt den uppfattningen, att när hastighetsbegränsningarna är generella under fartbegränsningsperioderna så är hastigheten generellt fri då fartbegränsning inte föreskrivits. Det finns dock en mängd bestämmelser av den arten, att de innebär hastighetsbegränsning vid alla tider, även då generell fartbegränsning icke gäller. Jag tror att man under de här förordade särskilda trafikövervakningsperioderna skulle kunna klart och tydligt aktualisera just sådana saker som innebär att hastigheten egentligen aldrig är helt fri i vårt land.

Med det anförda, herr talman, vill jag kort och koncist — som det anstår en fredagstalare — yrka bifall till reservationen.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! I båda de punkter som reservationen avser är frågorna under övervägande, och det är skälet till att utskottet inte har kunnat tillstyrka dem på det sätt som reservanterna önskar.

När det gäller förslaget om anvisande av 100 000 kronor för skärpt trafikövervakning ställer sig utskottet inte direkt avvisande men hänvisar till att 1961 års trafiksäkerhetskommitté nyligen avgivit sitt betänkande. Utskottet anser att eventuella förslag i anledning av betänkandet bör avvaktas innan ställning tages till förevarande fråga. Utan att direkt gå emot motionärernas synpunkter — utskottet finner dem således beaktansvärda — har utskottet inte velat tillstyrka förslaget på denna punkt.

Beträffande den andra punkten, som gäller en begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t, hänvisar utskottet till den med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 14 februari 1964 tillsatta utredningen. Jag har inte hunnit ta del av direktiven för

Anslag till konstnärstipendier

denna utredning, men jag finner det mycket sannolikt att utredningen kommer att ta upp de frågor som beröres i reservationens andra punnkt. Av den anledningen har utskottet inte kunnat finna något skäl till att tillstyrka de åtgärder som föreslagits i reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. I och II, därefter särskilt rörande mom. III och IV samt slutligen särskilt i vad gällde utskottets hemställan i övrigt.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I och II hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. III och IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 21 mom. III och IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 29.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkterna 22—82

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5**Anslag till konstnärstipendier**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konstnärstipendier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 994 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

Anslag till konstnärstipendier

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, 1. att riksdagen måtte besluta tillsätta en kulturutredning, som toge sikte på mera aktiva och aktiviserande åtgärder än enbart stipendier och andra stödformer, i syfte att samtidigt tillgodose kulturarbetarnas och samhällets gemensamma intressen och behov, efter riktlinjer som ginge ut på att giva konstnärerna (i vidaste mening) flera arbetsuppgifter samt bättre ersättning för deras högt kvalificerade arbete, 2. att anslaget till stipendier åt tonsättare i enlighet med Musikaliska akademiens och Föreningen Svenska tonsättares förslag måtte höjas från 271 000 kronor till 300 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtitelns driftbudget anvisa ett reservationsanslag av 2 114 000 kronor till Konstnärstipendier;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 274) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 315), i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära särskild utredning rörande åtgärder från statens sida i syfte att stimulera och underlätta kulturpolitiska insatser från kommunernas sida;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 327) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 333), i vilka yrkats, såvitt nu vore i

fråga, att riksdagen skulle besluta att till Konstnärstipendier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 294 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 332) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 320), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att under åttonde huvudtiteln från och med budgetåret 1965/66 måtte lämnas en sammanställning över sådan kulturell verksamhet, vilken administrerades genom andra departement;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Fälldin* och *Gustavsson* i Alvesta väckt motion (II: 578).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge ytterligare stipendier åt tonsättare, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 273 och II: 316, i vad de avsåge ytterligare arbetsstipendier åt konstnärer inom måleri m. m., icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 327 och II: 333, i vad de avsåge ett stödsystem uppbyggt på dels ett ökat antal arbetsstipendier och dels inrättande av meritstipendier, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316 samt I: 327 och II: 333, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 994 000 kronor;

V. att motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge en kulturutredning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Anslag till konstnärstipendier

VI. att motionerna I: 274 och II: 315 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 332 och II: 320, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t närmare måtte överväga att under åttonde huvudtiteln, därest så visade sig tekniskt genomförbart, jämväl lämna en kortfattad sammanställning över bidragsgivningen till sådan kulturell verksamhet, som administrerades genom andra departement än ecklesiastikdepartementet;

VIII. att motionen II: 578 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Thorsten Larsson, Akerlund, Staxång* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II och IV hemställa,

II. att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 273 och II: 316, i vad de avsåge inrättande av ytterligare tio arbetsstipendier åt konstnärer inom måleri m. m.;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 327 och II: 333 samt med avslag å motionerna I: 96 och II: 132 ävensom med bifall till motionerna I: 273 och II: 316, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 114 000 kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Det är väl en händelse som ser ut som en tanke att vi, efter gårdagens strålande föreställning på Operan, i dag tar upp resonemanget om konsten. Riksdagsmännens intresse för opera är tydligen mycket större än det

är för debatten i dag, men det har jag ingenting att säga om. Det är förklarligt, även om man kan önska att det vore ett något större intresse för de här frågorna.

Herr talman! Det är synnerligen angenämt att vi har kommit fram till den här debatten. Vi har tidigare sysslat med byggnadsfrågor, vägar och dylikt. Nu har vi alltså kommit in på andra områden. Rubriken på den här delen av utlåtandet heter »konst, litteratur, musik m. m.»

Jag måste konstatera att jag trots allt ändå tror att klimatet för konsten är betydligt gynnsammare än det har varit tidigare om åren. Förra året, vill jag minnas, ägde den här debatten rum under senare delen av maj, och det har under många år klagats på att man lagt debatten så sent att vi inte hunnit med den ordentligt. Nu är det inte meningen att vi skall hålla på alltför länge i dag, men vi har i alla fall lugnare förhållanden än vi brukar ha då det gäller konst, litteratur, undervisning och dylikt. Jag gläder mig också åt att det nu kanske finns större intresse för dessa saker. Det har väl bl. a. visat sig däri att den konstatstättning som vi hade i riksdagen mottogs med mycket stort intresse, även om det fanns olika meningar om de olika konstverken. Men det var inte frågan om det, utan man ville försöka skapa intresse för dessa ting.

Tyvär är ecklesiastikministern inte inne i kammaren, men jag vill till protokollet anteckna mitt varma erkännande av de initiativ som ecklesiastikministern tar. Jag antar att han på sin stora högtidsdag för någon tid sedan också från andra håll fick blommor och erkännanden.

Herr talman! Behandlingen av detta ärende kommer att ske punktvis, och efter de allmänna reflexioner som jag här har gjort vill jag omedelbart övergå till den punkt det nu är fråga om, nämligen punkt 5. I reservation nr 1 vid punkt 5 begär vi reseranter en upp-

Anslag till konstnärstipendier

räkning av anslaget till konstnärstipendier för att kunna dela ut ytterligare ett tiotal av dessa stipendier. Vi har fortfarande den meningen att man på detta område kan sätta in betydligt större stöd, och vi har också motiv för denna uppfattning. Konstutövarnas antal ökar för varje dag. Särskilt gäller väl detta stafflikonsten, måleriet. Vi har också full anslutning från dem som sysslar med undervisningen på detta område; Akademien för de fria konsterna verifierar denna uppfattning.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till den reservation som är fogad till punkt 5.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! I utskottsutlåtandets punkt 5, som vi nu behandlar, återkommer två av de frågor som förts fram i den kommunistiska motionen. Den ena gäller en ökning av stipendierna åt tonsättare och den andra tillsättande av en kulturutredning. Detta sistnämnda — alltså frågan om tillsättande av en kulturutredning — anser jag möjliggör för mig att anföra några principiella kommentarer till frågan i dess helhet redan vid denna punkt i utlåtandet.

Att vi har föreslagit det som jag nu har refererat kan möjligen motivera att ställa frågan, om vi anser att vårt land i verklig mening saknar kulturpolitik. Jag vill förekomma eventuella gensagor genom att deklarerar att vi inte anser att landet saknar kulturpolitik. Så långt det gäller exempelvis stipendiering och vissa andra former för s. k. stöd åt konsterna och åt konsternas utövare skrider man utan tvivel framåt ett steg då och ett steg då. Att detta relativt stillsamma avancerande inte sker helt spontant utan sedan några år med en viss planmässighet och programlighet, tycker vi också kan observeras. Det vill vi gärna harangera. En viss avspiegling av ett kulturmedvetande kan vidare skönjas i statsutskottets skriv-

ning i dessa frågor, där skrivningen i många fall är i hög grad förståelsefull för problemets omfattning och även för frågan om hur man på längre sikt skall kunna lösa det. Men observera ändå att dessa positiva drag är anknutna huvudsakligen endast till det s. k. stödet åt konsternas utövare. Vi för vår del är självklart anhängare av att detta stöd ges, och vi har både nu och tidigare pläderat för en utvidgning av det. Vi kan därvid inte anklagas för att hänge oss åt en s. k. överbudspolitik. Det är förresten ett ord som jag för min del inte är villig att acceptera.

Vad sedan gäller de borgerligas inställning, sådan den kommer till uttryck i reservationerna, kan man inte undgå att konstatera att entusiasmen i vissa avseenden verkar en smula andfådd och i varje fall inte grundad på program. Vi för vår del är för en ökning av stipendierna och annat s. k. stöd, men vi är inte anhängare av att utdelandet av grindslantar skall upphöjas till en ledande princip i vår kulturpolitik. Vi tycker inte om ordet stöd. I vår tolkning är det endast ett slags nödhjälp. Vårt samhälle och människorna i detta samhälle behöver utan tvivel den skönhet och stimulans som konstskapelserna kan ge när dessa är som bäst. Med konsternas skönhet menar jag då inte gottköpsprodukter inom viterhet, tonskapande eller vilka konster det än må gälla. Därför behöver samhället och människorna konstnärerna. Det s. k. stödet åt dessa är rätteligen ett stöd åt alla oss andra.

Således måste enligt vår syn på denna sak en kulturpolitik ha som utgångspunkt att konstnärerna är nödvändiga för samhället och och för oss människor, och det är därför i samhällets och vårt intresse att se till att konstnärerna får svängrum och möjligheter till skapande. Godtas denna syn på saken som jag här mycket kort har antytt — jag får försöka vara fredagstälare jag också — följer härav att de för närvarande så nödvändiga stipendierna

Anslag till konstnärstipendier

bör kompletteras med ett mera konstruktivt grepp i kulturpolitiken. Fler-talet av våra konstskapare lever och arbetar under mycket svåra förhållanden, ofta så svåra att det måste betraktas som en skam för vårt samhälle, vilket i andra avseenden är relativt starkt utvecklat. Stipendiering i all ära, men den vägledande principen borde vara att tillförsäkra kulturarbetarna goda utbildnings- och utkomstmöjligheter för att på det sättet aktivisera hela kulturpolitiken och förbättra kulturmiljön. Detta kan ske genom att kulturarbetarna beredes de arbetstillfällen som överallt i vårt samhälle ligger och väntar.

Kulturpolitiken bör alltså inriktas på att ge invånarna rikligare tillgång till kultur och på att ge kulturarbetarna betalt för deras arbete. Med utgångspunkt från att det inte så mycket är fråga om att stödja konstnärerna som att tillvarata deras begåvning och att åt samhället, d. v. s. åt oss, överlämna deras konstprodukter, har vi lagt fram detta vårt förslag om en kulturutredning. Jag koncentrerar mig i fortsättningen bara på detta.

Statsutskottet bestrider inte på något sätt att en sådan utredning kan behövas, men utskottet säger sig vilja vänta. Med all respekt för utskottets, som jag tycker, synnerligen sakliga skrivning, kan vi för vår del inte acceptera denna väntans attityd.

Låt mig innan jag avslutar anförandet bara få illustrera mina och motionens tankegångar med att ta upp den fråga i motionen som faller under denna del av utskottsutlåtandet, nämligen frågan om stipendieringen av tonsättarna.

Den lilla ökningen av tonsättarstipendierna som vi föreslagit, nämligen från 271 000 kronor till 300 000 kronor, motiveras av oss med att knappast någon annan grupp av konstutövare i vårt samhälle brottas med så stora svårigheter som tondiktarna. Den ersättning som de i lyckligaste fall kan få efter flera års skapande arbete är löjeväc-

kande liten och kan många gånger uppgå till endast några hundralappar. Men inte heller i detta fall anser vi stipendiering som det väsentligaste utan endast som en liten nödhjälps tills vi får förbättrade kulturpolitiska förhållanden och ett bättre kulturpolitiskt klimat i vårt land.

Den svenska musikodlingen är i ännu högre grad än både litteraturen och de bildande konsterna beroende av en samhällelig aktivitet. Det kan visserligen utan vidare erkännas att denna aktivitet ökat i någon liten mån, men när det gäller den aktuella musikodlingen måste det nog ändå hävdas att Sverige är ett underutvecklat land — bland annat därför att den intima musiken, d. v. s. kammarmusiken, oavbrutet trängs tillbaka, trots att den självfallet borde vara grunden för all musikutövning.

Vi har i motionen talat om behovet av rikligare arbetstillfällen för konstnärerna. För tondiktarna gäller det inte bara att få skriva nya verk, utan framför allt att deras arbeten, äldre och nyare, utnyttjas och kan av oss alla tillgodogöras. Jag vill endast tillägga att jag inte menar att svenska tonverk skall ges en helt dominerande ställning på repertoaren, ty detta vore en skadlig isolering. Vi måste få impulser utifrån också, men att publiken ges för litet svensk musik är obestridligt. Här finns det plats för en samhällelig insats, och bland annat detta motiverar, tycker vi, vårt förslag om att en kulturutredning tillsätts.

Herr talman! Slutsatsen av vad jag nu har sagt blir att jag yrkar bifall till vår motion vid momenten I och V under denna punkt, det första momentet avseende tonsättarstipendiernas ökning såsom vi har föreslagit och det femte att en kulturutredning skall tillsättas.

Däremot får jag annåla, herr talman, att jag inte kan yrka bifall till vår motion under moment IV. Under rubriken »Konstnärstipendier», som detta moment omfattar, har vi visserligen i mo-

tionen tillkännagett våra allmänna synpunkter på saken, men vi har inte framställt något konkret yrkande. Långtidslegat har vi däremot föreslagit som komplettering till konstnärsbelöningarna, men den saken behandlas under punkt 6 i utlåtandet, och så långt jag kan se har statsutskottet under punkt 5 råkat begå ett fel när det yrkar som det gör. Jag vill inte förebrå statsutskottet för detta, ty sådant kan ju hända, men det saknas således grund för utskottets yrkande under punkt 5 moment IV om avslag på vår motion i denna del, ty där finns ingenting att avslå.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Källqvist började med att göra en jämförelse mellan riksdagens besök på Operan i går kväll och dagens sammanträde. Till det vill jag bara svara att jag tror att det är betydligt angenämare att höra på god musik och sång på Operan än att här i kammaren höra på bl. a. mina tråkiga tal. Därför, herr talman, skall jag försöka vara så kort som möjligt.

Jag vill göra kammaren uppmärksam på att statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet här gjort ett verkligt krafttag, enligt mitt sätt att se. Det blir ju en uppräknings på detta anslag med inte mindre än 780 000 kronor, och mot bakgrunden av totalanslagets belopp måste man väl ändå säga att detta är en kraftig höjning. Vi i såväl avdelningen som i statsutskottet har varit glada över den utveckling som kunnat ske på detta område.

Visserligen får vi varje år en mängd motioner där man önskar ännu mera, men man har väl ändå kommit underfund med att vi måste finna oss i en successiv utbyggnad på de olika punkterna, i den mån våra ekonomiska möjligheter tillåter en sådan utveckling. I detta fall har utskottet skrivit en ganska fyllig redogörelse för sin syn på saken, vilket herr Adolfsson också antydde, och det gör att jag tror vi kan hänvisa

anslag till konstnärsstipendier till vad utskottet skrivit här på olika punkter.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. I, därefter särskilt rörande mom. II och IV, vidare särskilt i fråga om mom. V samt slutligen särskilt avseende utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 96 och II: 132, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. II och IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Källqvist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 5 mom. II och IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till konstnärbelöningar

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 55.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härpå gjordes enligt de avseende mom. V föreliggande yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 96 och II: 132, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkten 6

Anslag till konstnärbelöningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konstnärbelöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att det, i enlighet med förslaget från Akademien för de fria konsterna och Konstnärernas riksorganisation, skulle instiftas långtidslegat och att 200 000 kronor

skulle anslås för ändamålet för budgetåret 1964/65;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte under åttonde huvudtitelns driftbudget a) till Konstnärlegat (nytt anslag) för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor, b) avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett förslagsanslag av 300 000 kronor till Konstnärbelöningar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahlund* (II: 492), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle I. vid sin behandling av förevarande punkt godkänna, a) att som kvalifikationsgrund för erhållande av konstnärbelöningar skulle gälla endast de konstnärliga insatserna, b) att för reducering av konstnärbelöningar skulle räknas högst en tredjedel av mottagarens egna inkomster, c) att hänsyn i förekommande fall skulle kunna tagas till inkomsterna under löpande inkomstår i stället för till inkomsterna under föregående år, II. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i övrigt i motionerna anförts, samt III. till Konstnärbelöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 191).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316 samt I: 396 och II: 492 ävensom II: 191, förnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Konstnärbelöningar för budgetåret 1964/65

anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Thorsten Larsson, Akerlund, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 191 ävensom i anledning av motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 396 och II: 492, till Konstnärersättningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla vad reservanterna anført rörande de föreslagna konstnärersättningarna, särskilt att som kvalifikationsgrund för erhållande av konstnärersättning skulle gälla de konstnärliga insatserna, samt institutets karaktär av försöksverksamhet.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Utan tvekan har förslaget om s. k. konstnärbelöningar tilldragit sig en mycket stor uppmärksamhet. Det gäller alltså anslagsäskanden från departementets sida. På den här punkten har man rätt allmänt ställt sig mycket tveksam, inte mot anslaget som sådant, utan närmast mot konstruktionen och utformningen av dessa belöningar. För vår del anser vi i den reservation som är avgiven vid denna punkt och i de motioner som väckts i detta sammanhang att denna tveksamhet är mycket berättigad.

Utän tvekan bör vi, som jag sade, givetvis glädja oss åt nya friska tag när det gäller att stödja konst och över huvud taget kulturell verksamhet. Men vi har ett intryck av att detta förslag har

anslag till konstnärbelöningar tillkommit ganska hastigt och att det därför lider av en hel del felaktigheter, som vi gärna vill rätta till.

Det anslag det här gäller skall alltså användas till att belöna mycket högt förtjänta konstnärer — det är alltså fråga om en belöning. Konstnärerna som skall belönas återfinnes bland praktiskt taget alla kategorier — det gäller målare, författare, skulptörer, keramiker, kompositörer, sångare och musiker m. fl. Man skall alltså inom dessa olika kategorier välja ut sådana som har en hög konstnärlig standard. Vi tror att det blir ganska besvärligt att i detta avseende jämföra konstnärerna inom dessa olika kategorier. Alldeles omöjligt är det kanske inte, men det uppstår mycket stora svårigheter vid jämförelsen.

Så långt är kanske allting gott och väl. Men så har man till detta fogat någonting som jag anser försvårar utdelningen av dessa belöningar. Man för in ett nytt moment och börjar tala om att det också gäller att ge konstutövarna en viss trygghet. Vi kan givetvis instämma i att det är värdefullt att konstutövarna får en viss trygghet, men vi anser att här uppkommer en dualism som är besvärlig. Det säges direkt ut att i konkurrensen mellan två konstnärer, som ur konstnärlig synpunkt kan stå på samma höga nivå, skall behovsprincipen träda in. I det förslag som framlagts införes också ett slags reduceringsregel. Belöningens storlek minskar, om den eventuella innehavaren av denna belöning får egen inkomst. Ökar inkomsten, minskar belöningen. Man har som högsta inkomst innan reduceringen inträder satt ett belopp av 24 000 kronor per år. Jag undrar vad våra högst förtjänta konstnärer skall säga om att deras inkomst skall reduceras då de nått upp till 24 000 kronors årsinkomst. Det är inte uteslutet att konstnärerna jämför sig med andra inkomstagare här i landet.

Det kan också föreligga vissa risker för att man, om denna reduceringsre-

Anslag till konstnärbelöningar

gel kommer till användning, åtminstone i vissa fall i stället för att stimulera den konstnärliga verksamheten hämmar den.

Vi är alltså från motionärernas och reservanternas sida mycket tveksamma mot detta förslag och anser inte att denna utformning kan godtas. Vi önskar att konstnärerna skall få dessa belöningar, och vi vill till och med att större bidrag skall utgå till dem, men vi vill ha en annan utformning. Vi har i reservationen kallat bidragen för konstnärersättningar. I motionen användes ordet »legat», men det har visat sig att denna form ställer juridiskt sett vissa krav, och vi har därför frångått detta.

Den princip för stödet till den konstnärliga verksamheten som ecklesiastikministern utformat godkänner vi. Det har också satts in stöd av den konstnärliga utbildningen och detta med all rätt. De som går på konstskolorna har fått det betydligt lättare att klara utbildningen rent ekonomiskt sett. Vi skulle kanske önska att det beträffande den pedagogiska verksamheten sättes in litet mera stötar.

Efter det att konstnärerna kommit ut i förvärvslivet är det många gånger svårt för dem att göra sig gällande. Just vid det tillfället är det meningen att de stipendier skall utgå, som vi önskar höjda. Vi finner detta helt riktigt. Men när de sedan kommer upp litet grand i ålder kan det tänkas att en konstnär av hög kvalitet har svårt att göra sig gällande och har svårt att klara sig rent ekonomiskt. En konstnär som har en viss position kan ändå råka i ett ogynnsamt läge och skulle i det läget behöva något slags ersättning som trygghet, litet större trygghet än vad ett stipendium kan betyda. Därigenom skulle denne konstnär, som kanske utövar en mycket god konstnärlig verksamhet, slippa ekonomiska bekymmer och kunna fortsätta verksamheten, givetvis till glädje för sig själv men även, som vi anser det, till glädje för oss

andra som får njuta av hans konst. Man befriar honom alltså genom att ge honom denna ersättning från de bekymmer som den tilltagande åldern bereder honom, och det anser vi vara det väsentliga i detta fall. Vi menar alltså att man inte bör göra avkall på kravet att det skall vara en god konstnärlig prestation.

Det är möjligt att man skulle kunna tänka sig en viss behovsprövning, om en konstnär kommer i ett utomordentligt gynnsamt läge, och det är möjligt att det efter en viss försöksverksamhet skulle kunna införas en bestämmelse i dylika fall. Men vad vi riktar oss mot är att det införes en generell reduceringsregel — det anser vi inte bör komma i fråga.

Över huvud taget är det klart, som jag sade i början av mitt anförande, att vi sätter värde på dessa förslag. Vi har framkastat tanken att man skulle ge det hela en annan konstruktion, som enligt vår mening är betydligt bättre. Den undanröjer de risker om vilka jag här har talat. Vad vi kanske framför allt vill — och det tror jag framhållas i reservationen — är att detta betraktas som en försöksverksamhet.

Även många andra problem sätter in här, bl. a. frågan på vilken inkomst detta stipendium skall beräknas. Skall det beräknas på föregående års inkomst eller på det innevarande årets? Vi har också tydligt och klart sagt ifrån, att vi betraktar dessa åtgärder som försöksverksamhet. Vi hoppas givetvis att det skall gå att komma fram till godtagbara resultat både för konstutövarna och för de anslagsprövande organen, regering och riksdag, åtminstone då det gäller denna del av ersättningarna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkt 6 fogade reservationen.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har begärt ordet redan nu för att med några ord bara få

kommentera hur detta förslag kom fram i departementet. Det kan kanske underlätta den fortsatta behandlingen här i kammaren.

Det är självfallet att jag börjar med att stryka under vad som står i reservationen, sista stycket: »Det är väsentligt att understryka att med utskottets förslag åsyftas en ny form av kulturstöd. Oberoende av vilket av de föreslagna systemen, Kungl. Maj:ts eller utskottets, som vinner riksdagens bifall, måste institutet ha karaktär av försöksverksamhet.»

Det är givet att det också är min mening att när man verkligen slår in på en ny linje som denna är det inte alldeles säkert att man kommer rätt omedelbart, men det är ju lätt att korrigera i fortsättningen.

Det är däremot på en annan punkt en väsentlig grundskillnad mellan propositionen och reservationen. Propositionen går helt på kvalitetslinjen, trots vad herr Källqvist ansåg sig kunna läsa in i den. Det är alldeles uppenbart att vi började med att vilja belöna högt förtjänta konstnärer. Det var det första steget, och någon socialpolitik är alltså inte med i denna bild. Jag är för min del helt övertygad om att det finns konstnärer, författare, målare, tonsättare m. fl. i detta land som har gjort oerhört stora insatser i svensk kultur och svenskt samhälle men som lever på en skandalöst låg ekonomisk nivå.

Det andra steget i vår tankegång var att en belöning skulle kunna ha formen av ett stort pris. Detta kunde utgå oavsett vilken inkomstnivå pristagaren hade, om han var Nobelpristagare eller inte. I medvetande om att det bland denna kategori av mycket högt förtjänta konstnärer finns sådana som har en mycket låg inkomstnivå, så ville vi också låta denna belöning, denna hedersbevisning, få formen av ekonomisk gottgörelse. Vi kom därför att stanna vid ett belopp av 24 000 kronor. Det är alldeles självklart att 24 000 kronor, i varje fall med dagens mått, är ett högt

Anslag till konstnärsbelöningar

belopp när det gäller ett stipendium utgående under hela livet.

I det läget uppkom den andra tankegången, nämligen att om det uteslutande är förtjänsten och skickligheten, d. v. s. den höga nivån, som skall vara avgörande, så är det kanske omöjligt att i denna omgång gå fram med så stora belopp oavsett vederbörandes inkomst. Om en konstnär med en årsinkomst på låt oss säga 180 000 kronor utöver denna skulle få en statlig belöning, garanti, pension, eller vad man nu vill kalla det, på 24 000 kronor, skulle det få till följd att denna belöning i mångas ögon ändå inte vore så särskilt lyckad.

Därmed kom reduceringsregeln in i bilden. Vi närmade oss emellertid denna reduceringsregel utifrån kvalitetsbedömningen. Det är självfallet — och det har också herr Källqvist riktigt strukit under — att även en framstående konstnär, som under sin krafts dagar haft stora inkomster, kan komma i ett svårt läge. Oavsett inkomststandarden i dag är denna form av konstnärsbelöningar en garanti. Konstnärerna har till skillnad från oss andra löntagare ständigt det fruktansvärda hotet över sig att deras konstnärliga ådra sinner. Jag är övertygad om, och otaliga kontakter i den konstnärliga världen har sagt mig, att själva trygghetsmomentet i konstnärsbelöningarna är det som uppskattas allra mest.

Givetvis finns risken för att dessa stipendier missbrukas, men var har man inte en sådan risk? Att en konstnär upphör att arbeta konstnärligt, i detta fall därför att han har en konstnärsbelöning, anser jag vara alldeles otroligt. Om däremot en konstnär slutar ett borgerligt arbete, anser jag det vara en ren fördel ur kulturell synpunkt, att han med hjälp av konstnärsbelöningen odelat kan ägna sig åt sitt konstnärliga skapande.

Utdelningsprocessen kan till sist vara en besvärlig sak. Det är naturligtvis ett område där man ständigt får vara uppmärksam och ständigt ha en vaken

Anslag till konstnärbelöningar

känsla för att inte komma fel. Men, herr Källqvist, detta är bara början på ett nytt system, och jag har inte kunnat finna något annat — i varje fall inte något bättre — än att de olika områdenas representanter och företrädare, författarfonden, KRO, musikaliska akademien samt alla de organ som arbetar på detta fält, får komma in med förslag. Eftersom vi i dag inte har något samordnande organ på hela det kulturella området, finns det inte någon annan instans än Kungl. Maj:t att lägga in i bilden.

Det är självfallet, att varje missbruk på detta område omedelbart skulle observeras, det är jag övertygad om. Själva den observation som regeringen, och i första hand ecklesiastikministern, under en tid framåt kommer att ligga under, är kanske en tillräckligt stark garanti för att inte något slags äventyrs politik på detta område inleds.

Herr KÄLLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är givet, som ecklesiastikministern säger, att vi är överens om att det skall vara toppkvalitet. Men bland konstnärer på denna mycket höga nivå är det väl en hel del som redan nu har en inkomst på 24 000 kronor, varför de aldrig kan komma i åtnjutande av en sådan belöning. Det är alltså fråga om kvalitet, samtidigt som en stor del av den kategorien helt och hållet kommer bort. Detta är vilseledande då man talar om belöningar.

Det är också min erfarenhet, att konstnärerna behöver en trygghet för ålderdomen framigenom. Den erfarenheten har jag också gjort vid kontakter med konstnärerna, och på den punkten är vi också fullt överens.

Vi har också i viss mån varit inne på själva utdelningsprocessen, som ecklesiastikministern här nämnde. Vårt förslag är litet annorlunda, men enligt båda förslagen skall konstnärorganisationerna och akademierna vara inkopplade. Det är alltså endast när det

gäller det sista stadiet som vi är litet tveksamma, men à la bonne heure, låt oss få ett samordnande organ. Det var en mycket god tanke ecklesiastikministern framförde. Ett sådant organ har vi i många sammanhang efterlyst. Det finns en grupp inom departementet, men det kunde vara klokt att vidga kretsen. Framför allt kunde det vara roligt att få ett samordnande organ utanför Stockholm. I de organ, som nu finns, finns inte en enda representant utanför Stockholm — inte ens från Värmland!

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skulle kanske kunnat avstå från inlägg i denna debatt och i stort sett nöja mig med att instämma i den gemensamma reservationen, som herr Källqvist här talat för. Jag vill dock från vårt partis sida säga att vi med största tillfredsställelse hälsar de konstnärbelöningar som här diskuteras. Även om det kan råda litet delade meningar om hur de skall utformas och tillämpas, får man väl ändå i stort sett säga att detta grepp är tacknämligt. Det har också, kan vi väl erinra om, mötts av en rätt stor förståelse från de här berörda kretsarna.

Jag vill understryka de synpunkter som några centerledamöter motionsledes har framfört — det är professor Wahlund i andra kammaren som står för den motionen. Jag tror den motionen rönt en mycket stor förståelse, mild uttryckt, ifrån de berörda konstnärskretsarna.

Dessa kretsar vill ju gärna kritisera — i likhet med vad motionen gör — vissa betydelsefulla avsnitt i Kungl. Maj:ts förslag, speciellt då den i debatten redan diskuterade reduceringsregeln. Den gemensamma reservationen anser det ju olyckligt, att stödet blir väl kraftigt reducerat av denna regel. Vi tror dock, herr statsråd, att denna reduceringsregel kan animera konstnärer att stoppa sitt skapande.

Vidare tror vi att behovsprövningen,

som är så detaljutformad, och där föregående årets inkomst skall ligga som grund, kan bli vansklig, genom att konstnärerna tillhör de människor vilkas inkomster mycket starkt fluktuerar från år till år.

Till slut vill jag framhålla, att vi i reservationen föreslår en icke oväsentlig höjning av det föreslagna anslaget. Vi menar att det tillgängliga beloppet bör uppgå till 600 000 kronor.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till föreliggande reservation.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Det har inträffat något som gjort att även jag sett mig nödsakad att äntra talarstolen under denna punkt i utskottets utlåtande. Det förefaller nämligen som om statsutskottet har missuppfattat avsikten med vårt motionsförslag om långtidslegat för olika kategorier av konstutövare. Utskottet säger sig ha bedömt saken så att långtidslegaten enligt vår mening snarare skulle ersätta än komplettera de föreslagna konstnärbelöningarna.

Jag vill naturligtvis inte här inleda någon process med utskottet om dess bedömning i saken, särskilt som utskottet ju har vinnlagt sig om en, som jag redan tidigare anför, saklig behandling av motionerna och därför också om en saklig behandling av vår motion. Det utskottsbedömande jag nyss citerade har emellertid baserat sig på ett missförstånd, och detta missförstånd kan möjligen bero på en alltför koncentrerad motionstext. Om detta sistnämnda skulle vara fallet får naturligtvis vi motionärer be om ursäkt.

Även om vi kanske varit alltför snåla med orden i motionen i denna punkt bör det ändå kunna framgå att vi visserligen ställt oss kritiska till de föreslagna konstnärbelöningarnas utformning med den behovsprövning som nyss har nämnts och diverse annat, men vi har ändå inte avstyrkt deras införande.

För egen del kan jag delvis godtaga

Anslag till konstnärbelöningar

de kritiska synpunkter som herr Källqvist nyss anförde, men det leder inte till att jag är redo att ställa ett yrkande om att förslaget om konstnärbelöningarna skall avslås. Verkningarna av den föreslagna konstruktionen torde i allmänhet bli att belöningarna ges åt åldrande konstnärer och däribland också sådana som statsrådet Edenman nyss ansåg kunde komma att förlora i skaparkraft, när deras dikts källsprång börjat sina. Detta kan leda till att många välmeriterade kan bli utestängda till följd av att de befinner sig något över en viss fixerad inkomstgräns. Detta tycker vi inte är så särdeles lyckat. Eftersom det i en progressiv kulturpolitik också bör ingå att vårda sig om åldrande kulturarbetare så kunde vi emellertid inte ha något att invända mot ecklesiastikministerns förslag i princip. Det är ju dock en inledning till något betydelsefullt, en inledning till något som konstskaparna och deras anhängare har pläderat för nästan så länge man kan minnas, och då tycker jag inte vi bör avslå ett sådant förslag.

Som statsrådet Edenman nyss framhöll är det fråga om en ny linje, men han underströk samtidigt att det inte är säkert att man vid införandet av en ny linje alldeles omedelbart kommer precis rätt. Jag vill fästa betydande avseende vid de ord som därefter följde från statsrådet Edenmans sida, då han förklarade att om det skulle visa sig att man inte omedelbart har kommit rätt får man försöka ändra på försöksverksamheten på grundval av de erfarenheter som man har vunnit. Jag tror att man har anledning att tacka för den förklaringen, i all synnerhet om man ges intrycket av att sådana förklaringar går i linje med ett programmatiskt tänkande i de kulturpolitiska frågorna. Vi har också för vår del velat se saken på det sättet att man kan ändra om det sedermera visar att konstruktionen inte är tillfredsställande, och vi tror att det snart kommer att visa sig att dylika ändringar behövs.

Anslag till konstnärbelöningar

Eftersom vi således är något missnöjda med själva utformningen i vissa avseenden men godtager principen, föreslår vi också ett system med långtidslegat. Motiveringen för detta är framför allt behovet att ge också de yngre konstnärerna ett visst mått av ekonomisk trygghet och arbetsro under en följd av år och då under de år då man får förmoda att skaparförmågan icke har sinat utan tvärtom kan befinna sig i tillväxt.

Helt visst är vårt förslag blygsamt beträffande långtidslegatens årliga penningssumma men fick vi en kulturpolitik av sådan art som jag tog mig friheten att något skissera i mitt tidigare anförande, en kulturpolitik som aktiviserar kulturlivet i allmänhet och gav konstskaparna rikliga arbetstillfällen, som det borde finnas uppsjö på, och gav dem hyggligt betalt för deras arbete, så kunde dessa långtidslegat trots den blygsamma summan accepteras och befinnas vara till någon nytta.

Av vad jag nu har sagt bör alltså framgå — det vill jag säga med adress till utskottet — att de av oss föreslagna långtidslegaten inte av oss avsetts att ersätta konstnärbelöningarna utan i stället att komplettera dem. Trots våra invändningar mot konstnärbelöningarnas utformning är vi villiga att godtaga dem som en övergångsform och som en försöksverksamhet under förutsättning att vårt förslag om kompletterande långtidslegat godtages.

Av detta borde alltså följa, herr talman, att jag under punkt 6 i utskottets hemställan måste tala för vårt motionspar nr 96 i denna kammare och 132 i andra kammaren — detta således under förutsättningen att yrkandena inte påverkar frågan om konstnärbelöningarnas godkännande. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag under denna punkt med den ändring som ett bifall till våra motioner skulle innebära.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Om jag får börja där herr Adolfsson slutade vill jag erinra om att i den motion som herr Adolfsson talade om har man i klämman berört flera olika punkter i statsverkspropositionen. I texten har man utsatt departementschefens förslag om konstnärbelöningar för en viss kritik. I klämman finns dock inget yrkande på denna punkt, utan man slutar med en hemställan, att »riksdagen skall besluta att i enlighet med förslaget från Akademien för de fria konsterna och Konstnärernas riksorganisation långtidslegat instiftas och att 200 000 kronor anslås för ändamålet för budgetåret 1964/65.» Herr Adolfsson får faktiskt förlåta oss att vi inte kunde läsa ut detta på annat sätt än att den delen i klämman alltså skulle träda i stället för vad departementschefen har föreslagit. Jag försäkrar att det inte är någon ond vilja från vår sida, utan vi har faktiskt tolkat motionen så. När jag nu läser motionen än en gång kan jag inte heller tolka den på annat sätt. Efter herr Adolfssons anförande förstår jag dock att det inte har varit motionärernas mening att motionen skulle tolkas på det sättet.

Sedan ber jag, herr talman, att få säga några ord angående den reservation som finns vid denna punkt.

Jag vill då först starkt understryka att det här i dubbel mening är fråga om en försöksverksamhet. Det är ju första gången man presenterat ett förslag upplagt på detta sätt. Även beloppet är såvitt jag förstår ett försöksbelopp.

Jag vill sedan, herr talman, vända mig mot några detaljer som herr Källqvist och herr Larsson berörde. De förklarade bl. a. att det hade varit bättre om man vid bedömningen av konstnärernas egen inkomst hade utgått från vederbörandes inkomst för det löpande året i stället för under föregående år. Jag vill då erinra om att vid alla andra statliga bidrag, stipendier etc. utgår

man från vederbörandes inkomst föregående år. Det är nämligen endast den inkomsten som kan verifieras av myndigheter. Därtill kommer att om Kungl. Maj:t skulle utdela dessa konstnärsbelöningar t. ex. i september månad kan Kungl. Maj:t ju inte veta vilken inkomst konstnären i fråga kan komma att få under de månader som återstår under året. Det skulle betyda att man i så fall tvingade Kungl. Maj:t att först den 31 december varje år eller i varje fall i slutet på december månad avgöra vilka som skall få dessa konstnärsbelöningar. Det är bl. a. detta som har gjort att utskottet har följt departementschefens linje.

Det är klart att man vill ha större belopp och flera anslagsrum, men det är en ekonomisk bedömningsfråga. Det kan vara många som skulle önska ändringar i det framlagda förslaget. Jag vill dock, herr talman, betona att det på detta område kanske blir svårare än på något annat att försöka få till stånd vad vi brukar kalla millimeter-rättvisa.

Det har också anmärkts på att konstnärer med egen inkomst av över 24 000 kronor skulle bli utan belöning. Mot detta vill jag bara konstatera att detta anslag har en tvåfaldig uppgift. Det är en belöning för en viss verksamhet, men det skall också vara en säkerhet och trygghet för ålderdomen och för år när konstnärens inkomst kanske är mycket låg. Man har därför måst sätta en gräns. Man kan naturligtvis alltid diskutera huruvida 24 000 kronor är den absolut riktiga gränsen. Den uppfattning man har därom beror kanske i hög grad på vilken levnadsstandard man själv har. Jag tror emellertid att den föreslagna gränsen är väl avvägd under denna försöksverksamhet.

Herr Källqvist förklarade att denna gräns kommer att medföra att många förtjänta konstnärer blir utan belöning. Så är dock inte fallet. Dessa konstnärer med relativt goda inkomster har precis samma utsikter som andra med-

Anslag till konstnärsbelöningar
borgare att få vad man brukar kalla belöningar. Vi har ju ett rikt utvecklat ordensväsen här i landet, och det finns också andra möjligheter. Jag anser därför inte att dessa människor blir sämre behandlade än andra. Det ligger inte så illa till vad gäller möjligheter att belöna dem.

Vi har i utskottet haft en känsla av att det är svårt att i början av denna försöksverksamhet hitta den rätta melodien. Statsrådet kommer nog att få vissa bekymmer hur han än lägger upp denna sak från början. Om man vill vara med om att hjälpa våra konstnärer av olika slag är dock vad som här föreslås en god början. Liksom på många andra områden får vi sedan försöka finna de bästa vägarna när det gäller att utveckla denna verksamhet. Med vad som här föreslås tror jag dock att man beträtt en väg som kan rekommenderas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Statsutskottsutlåtandet i den här frågan och den till denna punkt fogade reservationen ger tillsammans vid handen precis det som hittills har framkommit i debatten här, att alla politiska partigrupper i kammaren tycks vara ense om det principiellt riktiga i det grepp som departementet har tagit i den här frågan. Jag kan också uttrycka mig så, att man är överens om att konstnärernas svårigheter att få del av den alltmer markerade standardhöjningen bör betonas och att detta i sin tur otvivelaktigt medför ett samhällsansvar för konstnärernas villkor. Det är mig angeläget att betona att detta är något som vi nu är överens om.

Jag har egentligen begärt ordet, herr talman, därför att högerpartiets representanter i statsutskottet har anslutit sig till reservationen vid punkt 6, oaktat att den reservationen varken i sin skrivning eller i sin kläm nämner nå-

Anslag till konstnärbelöningar

gon högermotion. Nu är förhållandet det att också vårt parti har en motion i sammanhang med den här frågan, och där återfinns all den tveksamhet inför departementschefens förslag som har uttalats i reservationen, men där finns en positiv inställning till behovet av samhällsåtgärder i någon form. Det gäller ett motionspar vars text är tryckt i motion nr 333 i andra kammaren.

Nu är det emellertid så att det resonemang som där förs omkring konstnärbelöningar inte utmynnar i ett äskande, och det är kanske inte så märkligt. Hela den här debatten har givit vid handen att det råder en ganska stor tvekan om vilken väg som är den rätta vägen. Vi har emellertid i vår motion skisserat en lösning, som eventuellt skulle åtminstone kunna bidra till åtgärder mot den dualism som förefinns i departementschefens förslag och som har skapat olust och föranlett en reservation, nämligen försöket att förena önskan att ge belöning åt konstnärer av hög förtjänst med trygghetsskapande åtgärder som helt enkelt får karaktären av socialåtgärder. Det skulle nog vara bra, menar vi, om man på något sätt kunde sära det. När departementschefen säger att departementet i sitt arbete precis som oppositionen har utgått från den kvalitativa linjen men under arbetets gång tvingats fullfölja trygghetslinjen, så är detta också ett uttryck för den utomordentligt stora osäkerheten om vad som är den rätta vägen.

Det som har gjort att vi inom mitt parti har anslutit oss till reservationen är väl det ingående resonemang som där förs och som — såsom jag nyss sade — helt överensstämmer med de tankar vi för fram i vår motion men också att man i reservationen betonar samhällets ansvar för utformningen av ersättningar för konstnärlig verksamhet. En kärnpunkt är att vi har att göra med en verksamhet där alla accepterar konstnärens rätt till exklusivitet, någonting som gör att den fria marknadsme-

nismen inte kan fungera såsom värderingsnorm på samma sätt som i fråga om ersättningar för andra yrkesprestationer.

Jag vill med dessa ord, herr talman, ge uttryck åt att tveksamhet kan förefinnas om formerna, även om vi ger fullt stöd åt tanken att här göra ett försök. Det är önskvärt att det blir en reell försöksverksamhet, så att förändringar kan vidtas med ledning av försöksverksamhetens resultat.

Jag vill slutligen, herr talman, sammanfatta: Även om man kan ha anledning att känna sympatier för den ledande tanken i departementschefens förslag, så förefaller mig reservationens sätt att ta på den här uppgiften stå i bättre överensstämmelse med den uppfattning som vi har inom högerpartiet om samhällets ansvar i de här frågorna. Jag ber fördenskull, herr talman, att få yrka bifall till reservation 2 av herr Boman m. fl. vid punkt 6.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen att därunder yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Källqvist*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Adolfsson*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 96 och II: 132, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Källqvists yrkande.

Herr *Adolfsson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 8 punkten 6 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionerna I: 96 och II: 132 i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måste uttala sig för att procentregeln borde bliva riktningsgivande beträffande anslagen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och att anslaget enligt nu gällande former för budgetåret 1964/65 borde höjas till det av statens konstråd föreslagna beloppet 1 500 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 under åttonde huvud-

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

titelns driftbudget anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 327) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 333), i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta att till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 475) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Wahlund* och *Antonsson* (II: 608), i vilka yrkats, att riksdagen skulle vid sin behandling av förevarande anslag under åttonde huvudtiteln bevilja ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge medelsanvisningen, motionerna I: 273 och II: 316, I: 327 och II: 333, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 475 och II: 608, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor;

II. att motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge att procentregeln borde bli riktgivande för medelsanvisningen under detta anslag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Akerlund*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken

Elmén, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 327 och II: 333 ävensom med bifall till motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 475 och II: 608, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! I den gemensamma reservationen under denna punkt begärs en uppräknig av Kungl. Maj:ts förslag med 300 000 kronor.

Enligt vår mening är detta ett mycket bra sätt att främja kultur- och konstintresset. Dels får vi en vacker utsmyckning av våra statliga byggnader och väcker på så sätt även allmänhetens intresse för konsten, dels är detta även ett praktiskt sätt att direkt stödja konstnärerna ekonomiskt i deras skapande gärning. Behovsprövade konstnärsbelöningar i all ära, men det nu ifrågavarande systemet för att öka efterfrågan på konstverk måste utan varje tvivel vara det bästa.

Tidigare har den tanken framförts, att den s. k. procentregeln borde tillämpas. Det är väl dock inte ännu helt realistiskt att så göra, och då kan man bara uttala förhoppningen att det i framtiden skall bli möjligt att tillämpa den.

Med tanke på det goda dubbla syfte som detta anslag har måste en uppräknig med det belopp jag nämnde anses vara mycket starkt motiverad, och jag ber, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Det kommunistiska motionsförslaget under denna punkt sammanfaller med andra motioners förslag och med yrkandet i reservationen, och det baserar sig i särskilt hög grad på den vägledande princip i kulturpolitiken som jag försökte att något utveckla i mitt anförande vid behandlingen av punkt 5 i detta utlåtande.

Att konstnärligt utsmycka offentliga byggnader är som vi ser det att på en gång ge människorna den skönhet, som konsten kan skapa, och ökad insikt om den konstnärliga utsmyckningens värde, samtidigt som man på det sättet kan ge konstskaparna ett meningsfullt och rimligt betalt arbete. Det vi försummar i fråga om konstnärlig utsmyckning av våra byggnader kommer framtida generationer utan tvekel att förebrå oss. Visserligen är det sant att anslagen för detta ändamål har ökat något i föl och föreslås ökade nu, men vi tycker att ökningen är alltför ringa för att kunna betecknas som ett erkännande av att konsten bör vara en organisk beståndsdel av den nya miljö man håller på att bygga upp i samhället.

Det har i detta sammanhang mycket länge talats om en procentregel. Vi för vår del fäster oss inte så särskilt mycket vid själva beteckningen utan mera vid det handlingsmönster som en procentregel skulle fastställa. Att för varje förekommande slag av offentliga byggnader bestämma en viss procent för konstnärlig utsmyckning vore självfallet en orimlighet, eftersom byggnaderna och deras omgivande miljö är så olika. Den konstnärliga utsmyckningens omfång måste därför bli varierande, liksom dess art. Nästan lika orimligt vore det att anslagsmässigt år för år fixera en viss procent.

Vårt resonemang i motionen går ut på att procentregeln borde bli riktningsgivande för samhällets insatser i detta avseende, alltså ett slags ledstjärna att gå efter vid den praktiska utformningen av denna inte betydelselösa del av en programmatisk kulturpolitik.

Säkran det av kontinuitet i detta kulturpolitiska värv kräver i och för sig mer än den anslagsökning på 300 000 kronor utöver regeringsförslaget, som föreslås i vår och andra motioner, men vi tycker att dessa 300 000 kronor skulle vara en god början.

Men denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den hemställan som återfinns i reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Man kan ju ha olika uppfattningar om beloppens storlek, och det är ju fallet också i detta ärende, där det föreligger en hel rad motioner, även om reservanterna kunnat ena sig om ett förslag.

På avdelningen i statsutskottet har vi varit ense om en sak, nämligen om den s. k. enprocentregeln, som i år icke har tagits upp från något håll, vare sig motionsledes eller reservationsvis, om jag undantar den motion som har väckts av kommunisterna.

Förevarande anslag beviljades första gången 1962/63 och upptogs då med ett belopp av 500 000 kronor. I föl höjdes beloppet till 1 miljon kronor, vilket alltså innebar en fördubbling. Detta är väl anledningen till att departementschefen inte har ansett sig böra föreslå samma höjning som innevarande budgetår utan nöjt sig med 200 000 kronor. På två år har alltså här skett en anslagshöjning med 700 000 kronor. Det tycker jag för min del är ganska snabbt marscherat på en så relativt kort tid.

En viss avvägning måste ju alltid göras mellan olika anslag, och det har väl gjorts också i detta fall. Jag är säker

Anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

på att departementschefen ingenting högre hade önskat än att kunna föreslå samma höjning som föregående år, men i åttonde huvudtiteln förekommer ju också många andra ändamål som måste tillgodoses.

Vi som står för utskottets utlåtande i detta ärende tycker att anslagsökningen har varit så tillfredsställande under denna punkt, att vi med största nöje kan acceptera den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag vill bara göra påpekandet att herr Einar Persson tydligen har missuppfattat vad vi med de kommunistiska motionerna har avsett beträffande procentregeln. Herr Einar Persson förklarade att alla med undantag för kommunisterna har gått emot en enprocentregel. Jag vill till detta ha anfört att även vi har gått emot enprocentregeln, i varje fall har vi aldrig någonsin uttalat oss för den. Vad vi har talat om i motionerna och i andra sammanhang är att en procentregel skall fastställas, ingenting om att den skall fastställas till en eller två procent, utan det beror på omständigheterna och bedömandena. Vi har sålunda velat att en procentregel skall ligga till grund för handlandet i fortsättningen och skall vara riktninggivande för anslagen till konstnärlig utsmyckning av statliga och andra offentliga byggnader. Jag tycker att det finns anledning att något korrigeras herr Persson på denna punkt, eftersom det uppenbarligen ligger en felbedömning till grund för hans anförande.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Herr Einar Persson nämner beträffande procentregeln att vi skulle ha gått ifrån den. Det är nog inte riktigt att det förhåller sig så. Det har sedan ett par år tillbaka av riksdagen uttalats att man skall avvakta

med införandet av en s. k. procentregel. Att vi i år inte framför förslag om en procentregel betyder inte att vi har frångått själva principen. Vi har inte kallat den för en enprocentregel, i alla fall gör vi det inte nu, utan vi kallar den för en procentregel. Att man kan finna en form för statliga byggnaders konstnärliga utsmyckning har vi redogjort för i en motion för två år sedan.

Jag tycker att departementschefens ökning med 200 000 kronor mot en halv miljon kronor förra året talar för att man borde få en princip för stödet till konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader. Det är ett av de skäl som gör att procentregeln fortfarande kan komma att få aktualitet och i och för sig på det sättet är en betydligt bättre beräkningsgrund än ett tillyxat anslag. Man ökar med 200 000 kronor, men vart kommer man med det? I Stockholm har man en procentregel. Man kan även göra beräkningar för olika byggnader. Man utsmyckar kanske inte ett lokstall på samma sätt som en skola.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det gäller frågan om en procentregel, och jag talade om den diskussion som förs vid årets riksdag. Jag vet inte om någon framställning om en enprocentregel vare sig i avdelningen eller utskottet. Jag fick den uppfattningen av herr Adolfssons första anförande, att han menade att det skulle vara en enprocentregel. Har jag missuppfattat honom, får jag väl återtaga vad jag har sagt. Det är ingenting mera med det, men jag kan inte komma ifrån att han tydligt och klart talade om en enprocentregel för anslag till utsmyckning av offentliga byggnader.

Vad sedan gäller de 200 000 kronor som herr Källqvist omnämnde har jag i mitt tidigare anförande förklarat anledningen till att det inte kunde bli högre belopp i år. Jag tycker fortfarande att det är ganska stora anslag under två års tid.

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 8 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkten 9

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bergman* och *Birger Andersson* (I: 146) samt den andra inom andra kammaren av herr *Arvidson* (II: 192), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtitelns driftbudget anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor till Utställningar av svensk konst i utlandet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 327) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 333), i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta att till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

av herr *Sundin* (I: 410) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Borrby (II: 483).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 273 och II: 316 samt I: 327 och II: 333, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 146 och II: 192, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor;

II. att motionerna I: 410 och II: 483 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Näsström*, *Gillström*, *Einar Persson* och *Fritz Persson*, fru *Wallentheim*, herrar *Mårtensson*, *Gustafsson* i Stockholm, *Blidfors*, *Almgren* och *Mellqvist*, fru *Lewén-Eliasson*, fröken *Olsson* samt herr *Blomkvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 146 och II: 192, I: 273 och II: 316 samt I: 327 och II: 333, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Detta anslag är ett relativt nytt sådant. Man försöker på detta sätt visa i utlandet vad svensk konst av i dag kan åstadkomma, och allesammans har vi väl varit intresserade av den här punkten i statsverkspropositionen.

Meningarna har varit något delade om hur stort belopp man för kommande budgetår skulle anvisa. Efter att ha fått en viss vetskap om vad man kunnat

göra under innevarande budgetår på det här området har departementschefen föreslagit 100 000 kronor i anslag. Vi som står bakom reservationen har anslutit oss till departementschefens förslag på den punkten. Jag skall inte närmare gå in på behandlingen av detta ärende i utskottet. Man kunde kanske tala om ett olycksfall i arbetet, men jag skall inte syssla närmare med det.

Jag vill upprepa vad vi har anfört i reservationen. Vi framhåller där att utan fast stöd av svenska staten sprides upplysning i utlandet om exempelvis svensk arbetsmarknad, svensk socialpolitik och svensk forskning. Det tillkommer andra anslag att verka för den saken. »Infogat som en integrerande del i det statliga kulturstödet», säger vi, »bidrar de medel som anvisas via detta anslag till att bryta den isolering som våra konstnärer inom måleri m. m. lätt hamnar i. Sett inte minst från denna synpunkt synes det angeläget att förevarande anslag hålles på en sådan nivå, att detta senare syfte främjas.» Vi slutar vår skrivning med följande: »Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t vid sina fortsatta överväganden om insatser på kulturstödet område beaktar de skäl som talar för en uppräknings anslaget.»

Att det bör ske en uppräknings sedermera, därom råder inga delade meningar, utan dessa gäller mest anslaget storlek för kommande budgetår. Reservanterna har ansett att de 100 000 kronor som departementschefen föreslagit är ett tillräckligt belopp för kommande budgetår, ty det föreligger också vissa tekniska svårigheter när det gäller hur man skall kunna använda detta anslag. Jag skulle nog tro att de som står för utskottets utlåtande på den här punkten har litet svårt att anvisa hur man skall använda de 250 000 kronor som utskottet har förordat.

Herr talman! Jag tror att det inte är så stor skillnad i våra uppfattningar om nödvändigheten och nyttan av att vi får visa i utlandet vad våra konstnärer för-

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

mår. Skillnaden består i den utvecklingstakt som vi bör hålla för framtiden. Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen vid punkten 9.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill endast lämna några kompletteringar till det anförande herr Näsström nyss har hållit. Jag vill också inledningsvis säga, att det förväntar mig att utskottet på den här punkten — om uttrycket tillåtes — har bjudit över med inte mindre än 150 procent. Visserligen är trycket på kulturfältet mycket stort över hela linjen, men enligt min mening kan man inte göra gällande att det skulle vara särskilt stort just här.

De 100 000 kronor som stått till förfogande för innevarande budgetår har använts på följande sätt. Vi har haft 12 svenska målares verk på en vandringsutställning i USA. Vi har haft den stora och i hela världen uppmärksammade utställningen i Paris av Eric Grates skulpturer. Det har varit en grupp »Swedish water colours» i Persien och Irak. I den 22 internationella akvarellbiennalen i Jugoslavien deltog Sverige med 50 verk. Vi har haft grafikerutställningar i Italien, på Island, i Chile och i Venezuela, och av de uppgifter som jag har fått från Svenska institutet och även från UD är det i första hand några utställningar i Tyskland som man inte har fått rum med på innevarande års anslag. Trycket på detta anslag är alltså inte av den dimensionen att jag tycker att utskottets höjning från 100 000 kronor till 250 000 kronor är sakligt motiverad.

Man får komma ihåg att utställningar av denna art måste ligga på en mycket hög nivå. Skall det vara någon mening med internationell utställningsverksamhet för vår del, skall den vara något av propaganda för svensk kultur, så hör endast det allra bästa skickas ut.

Det är självfallet, herr talman, att detta inte är ett anslag som är fixerat till 100 000 kronor. Det är en begynnande

verksamhet. Innevarande år är det andra året som anslaget utgår, och självfallet är det min avsikt att när man får ett program för verksamheten försöka öka detta anslag ett kommande år.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag skall liksom företrädaren för reservanternas försöka undvika att ge mig in på den procedurfråga som kan sägas ligga bakom detta resultat i statsutskottets utlåtande, för att därmed inte göra situationen besvärligare för reservanternas. I stället vill jag, eftersom statsrådet och chefen för departementet funnit anledning att stötta reservanternas här med ett sakligt inlägg, betona en sak. Det är alldeles tydligt att utskottet och reservanternas, som också herr Näsström anförde, är överens om att anslaget syftar till att främjas. Det säges klart och tydligt ifrån. Reservanternas talar till och med om en nivå som anslaget bör hållas på för att syftet skall kunna främjas. När den nivån för reservanternas del stämmer helt överens med Kungl. Maj:ts nivå, är detta antingen ett uttryck för en händelse som ser ut som en tanke eller också inryms däri samma motive-ring som ligger bakom vad departementschefen har varit inne på här, nämligen att det inte finns bruk för denna höjning av anslaget.

Det har vi emellertid mycket svårt att förstå. Frågan hör intensivt samman med den fråga som debatterats här förut, nämligen möjligheten att skapa bättre avsättning av våra svenska konstnärers alster. Jag vill, herr talman, ur den synpunkt som här har kommit att företrädas av en tillfällig utskottsmajoritet, stryka under vad denna majoritet har velat särskilt framhålla, nämligen att ett bibehållande av anslaget i realiteten innebär en inte oväsentlig nedskärning av verksamheten på grund av att kostnaderna ökat betydligt. Det finns väl ingen möjlighet att förbättra verksamheten, att göra den mera

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

målinriktad — vilket enligt departementschefens antydan skulle vara önskvärt — om man inte vet sig ha några resurser till förfogande.

Vi är helt ense om att det är av värde för den svenska konsten, för de svenska konstnärerna och för det allmänna internationella kulturutbytet att sådan verksamhet som konstutställningar utomlands försiggår. Jag vill emellertid i det sammanhanget peka på en sak, och det är att vi redan i ett tidigare sammanhang här tillstyrkt en motion, där statsutskottet har varit positivt. Den motionen berörde i någon mån denna fråga. Det gäller vad som står på sidan 8 i detta utskottsutlåtande om önskvärdenheten av att man från ecklesiastikdepartementets sida skulle kunna få en sammanställning av den kulturella verksamhet som administreras dels genom ecklesiastikdepartementet, dels genom andra departement, detta för att få ett bättre grepp än vi nu kan få i riksdagen om i vilken utsträckning och i vilka former vi verkligen har ett omfattande internationellt kulturutbyte. Kan man få en sådan sammanställning till stånd, är det ju mycket möjligt att sådana olycksfall i arbetet som statsutskottets andra avdelnings värderade ordförande talade om kanske kommer att kunna undvikas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Av ecklesiastikministerns yttrande fick man uppfattningen, att det kanske skulle vara svårt att utnyttja hela det begärda anslaget på 250 000 kronor. Jag har faktiskt haft nästan samma uppfattning, men har, underligt nog, blivit omvänd av herr Arvidson. Han säger i en motion, att konstnärerna själva har gjort en framställning om 200 000 kronor för innevarande år, men vidare säger han, att man nu planerar en utställning av detta slag i världsmetropolerna. Kostnaderna

för denna utställning lär sluka hela detta belopp på 100 000 kronor. Jag måste säga att jag förstår herr Arvidson, när han börjar bli ängslig för att vi bara får en utställning. Både ecklesiastikministern och vi är överens om att vi gärna vill ha flera — ungefär så många som vi just hörde. Av denna anledning var det faktiskt så, att vi i statsutskottet gärna understödde herr Arvidson. Han underlät att göra framställningen som reservation i avdelningen men han gjorde den då vi hade plenum i statsutskottet, och vi var mycket glada över att få avsluta oss till herr Arvidson.

Herr Näsström säger att det var ett olycksfall i arbetet. Jag bedömer det faktiskt som ett mycket gott *arbetsresultat* när oppositionen och flera av den andra parten, d. v. s. socialdemokraterna, kunde samarbeta beträffande en sådan sak som verkligen står över partierna, och därför anslöt vi oss till herr Arvidson i detta fall. Det är klart att jag förutsätter att kammaren, åtminstone majoriteten, kommer att följa detta fyrtioartiförslag med herr Arvidson i spetsen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ville försöka undvika en diskussion här i kammaren om detaljerna i utskottsarbetet, men det var inte möjligt. Får jag lämna en kort redogörelse! Departementschefen föreslog 100 000 kronor, i en högermotion föreslogs 150 000 kronor och i en folkpartimotion 200 000 kronor. Sedan är det, som herr Källqvist nämnde, så, att herr Arvidson i sista stund yrkade bifall till sin motion på 250 000 kronor. Högern glömde sin sparsamhet, som tagit sig uttryck i motionen om 150 000 kronor, och anslöt sig till herr Arvidsons förslag. Herr Källqvist gjorde likadant. Sådant kan inträffa i de bästa familjer, men när såväl fröken Ljungberg

Anslag till utställningar av svensk konst i utlandet

som herr Källqvist åberopar herr Arvidson som verklig sakkunnig i detta fall och kanske i andra frågor, blir jag litet förvånad, då jag erinrar mig att herr Källqvist och fröken Ljungberg i regel gått emot herr Arvidsons förslag.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag har inte, herr Näsström, börjat denna debatt om proceduren i utskottet utan betonat att jag ville undvika den, men detta kan inte få stå oemotsagt. Det jag nyss nämnde i mitt anförande, när det gällde högerpartiets motion om en översikt av den kulturella internationella verksamheten, har att göra med förslaget i högermotionen i denna punkt. Vi nöjde oss i denna motion med en anslagshöjning som något så när skulle motsvara vad som behövdes för att täcka penningvärdeförsämringen eller kanske något mera. När vi sedan i utskottet befann oss i den egendomliga situationen, att det från avdelningens sida inte kunde komma en gemensam reservation, är det väl knappast de borgerligas fel att saken i utskottet gestaltade sig som den gjorde. Jag tycker att herr Källqvist redogjort för detta ganska klart och tydligt. Jag kan inte uppfatta det på annat sätt än att antingen har herr Arvidson haft allvarliga avsikter, och i så fall hade han kunnat klara av saken i avdelningen, eller också har det varit en demonstration från hans sida, och då var det ett skickligt drag av herr Källqvist m. fl. att bemöta en sådan demonstration som den bör bemötas.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Skickligt eller inte; jag blev förvånad över att t. ex. våra vänner inom högern på några sekunder kunde springa ifrån sin egen motion som gäller 150 000 kronor och gå med på 250 000 kronor.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Näsström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 9 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Källqvist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 65.

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkten 10

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att ersättningen åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. måtte höjas från fem till åtta öre per boklån och att övriga ersättningsbelopp måtte justeras i proportion därtill, i enlighet med äskandet från styrelsen för Sveriges författarfond;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen under åttonde huvudtitels driftbudget måtte anvisa ett förslagsanslag av 3 716 000 kronor till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och fru *Hultell* (I: 491) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 581), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle i

skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ändrade grunder för fördelningen av författarsättningen och insamlande av statistik över bokutlåningen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 96 och II: 132 samt I: 273 och II: 316, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kronor;

II. att motionerna I: 491 och II: 581 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson* och *Källqvist*, fröken *Elmén*, samt herrar *Arvidson*, *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 96 och II: 132 samt I: 273 och II: 316, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 716 000 kronor;

b) av herrar *Virgin*, *Åkerlund* och *Staxång* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 491 och II: 581, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till ändrade grunder för fördelningen av författarsättningen och insamlande av statistik över bokutlåningen.

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag tror nästan att vi behöver be om ursäkt för att vi så ofta springer upp här i talarstolen, men då detta ärende föredras punktvis är det kanske ursäktligt att vi måste bevaka de flesta punkterna. I en del ärenden tar man det hela i ett svep, och då behöver man bara gå upp en gång.

Detta anslag gäller ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. Jag vill bara påminna kammarens ledamöter om att det här inte är fråga om något slags belöning eller stipendium utan om ersättning till författare för att de förlorar något av sin upphovsrätt, när man lånar ut deras böcker fritt på biblioteken. De fräntas alltså den rätt som annars garanteras dem enligt lagen om upphovsrätt.

För närvarande utgår denna ersättning med 5 öre per boklån. Jag har fått ett exempel, som jag tror är riktigt. Om en författare får sin bok utlånad 10 000 gånger, får han i ersättning 250 kronor. Det är en ganska blygsam summa i detta sammanhang. Om man förutsätter att denna utlåning inte funnits, kunde man ha hoppats att en hel del skulle köpt denna bok i stället. Låt oss säga att bara en femtedel av låntagarna köpt boken — vi kan ju räkna med att intresset för litteratur blivit så stort i detta land. Då skulle författaren med ett pris av 20 kronor per bok fått ungefär 6 000 kronor mer när han gjort upp med förläggaren.

Av denna anledning tycker vi att denna ersättning bör räknas upp till 8 öre per boklån samt att det bör vidtas en del andra justeringar, som föreslagits i vår reservation.

Herr talman! Jag ber vid punkt 10 att få yrka bifall till den med a betecknade reservationen.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Herr Källqvist bad om ursäkt för att han så ofta sprang upp i

talarstolen, men även om också jag vill iaktta artighet, så är jag inte benägen att be om ursäkt för att jag vill yttra några ord när det gäller en fråga som den nu föreliggande. Till eventuell hagsvarelse för kammarens ledamöter kan jag emellertid meddela, att jag egentligen inte har för avsikt att yttra mig vid flera punkter i detta utlåtande — men det får utvecklingen avgöra hur det skall bli med den saken.

Jag vill ändå här säga, att jag bedömer den svenska litterära konstens situation som för närvarande mycket prekär. Klimatet är särdeles bistert för den vittra konstens utövare sedan en tid tillbaka. Detta sammanhänger i hög grad med frågor som jag inte nu vågar fördjupa mig i, nämligen förlagsmonopoliseringen, de höga bokpriserna, det alltför ringa stödet åt de offentliga biblioteken, så att de inte kan köpa in den litteratur de vill ha, och åtskilligt annat.

Det är väl sant som det har sagts, att människan är av sådan natur att hon har velat sätta sig vid diktens port, men i varje fall för diktarna själva har den porten blivit både smal och kall under de senaste åren.

Utgångspunkten för vårt motionsförslag, det kommunistiska, som ju bedömts välvilligt av utskottet, har varit densamma som vid våra andra förslag, nämligen att konstnärerna skall ha betalt för sitt arbete — något av den tankegången låg ju också i det anförande herr Källqvist nyss höll. Principen att de skall få betalt för sitt arbete har i någon mån godtagits genom beslutet om ersättningar åt författare för utlåningen av deras verk. Höjningen år 1962 var emellertid till ytterlighet blygsam och kunde i intet fall ge författaren mer än 250 kronor per år. Flertalet fick bara en tia och andra ingenting, allt beroende på hur stickproven utföll vid granskningen i biblioteken för att få reda på hur mycket författarna hade lästs. Särskilt som författarna också varit missgynnade i fråga om samhällets

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. stipendiering och knappast torde komma att gynnas avsevärt av systemet med konstnärbelöningar, som kammaren nyss beslutat om, är det angeläget att ersättningen för utlåningen av böcker genom offentliga bibliotek ökas från 5 öre till 8 öre per boklån, vilket vi föreslagit i vår motion och som reservanterna i reservation a uttalar sig till förmån för.

Fastän mina insikter i hur det för närvarande står till på den vittra konstens område skulle kunna ge mig anledning till att sjunga litanior om dessa konstutövers m. m. många gånger upprörande prekära situation i ett samhälle, som kallar sig kulturellt, nöjer jag mig med att i likhet med herr Källqvist yrka bifall till den med a betecknade reservationen.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag skall försöka anpassa mig till metoden att fatta mig kort.

Jag instämmer i vad herr Källqvist tidigare sade att den ersättning som för närvarande utgår till författarna genom utlåning av deras verk genom biblioteken inte är tillfredsställande, men eftersom jag har en annan syn på orsaken till detta, kan jag inte hålla med honom i den slutsats han kom till i sitt anförande och det äskande han gjort i reservationen a.

Inom högerpartiet har vi menat, att de orättvisor som somliga har påtalat och som vi anser det finns sannolikhet för i någon mån beror på metodiken i fråga om beräkningen av författarersättningarna genom de slumpvis utvalda biblioteken. Ersättningarna beror också på om en bok är populär eller inte. Detta är inte heller tillfredsställande bland annat av det skäl jag nämnade i en annan fråga. När det gäller ersättningar till konstnärer är det svårt att använda marknadsmässiga värderingsnormer, tillgång och efterfrågan o. s. v.

Vi anser, herr talman, att det behövs en utredning för att om möjligt få fram en bättre metodik för att beräkna dessa ersättningar. Jag ber att fördenskull få yrka bifall till reservationen b av herr Virgin m. fl. vid punkten 10.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Av utskottsutlåtandet framgår att det föreligger två reservationer, dels en som är biträdd av folkpartiet och herr Arvidson, dels en högerreservation som går ut på att det företas en utredning som ändrar grunderna för ersättningar till författare och insamlande av statistik över bokutlåningen.

Vad beträffar den första reservationen, a, så går den ut på en uppräknings anslag med i runt tal 1 700 000 kronor. Reservanterna menar att detta skulle utgöra ett bättre stöd till författarna och översättarna än vad utskottet föreslagit. Jag tror emellertid att då man diskuterar denna fråga angående utlåningen och den ersättning som författarna erhåller, bör man nog se detta i ett större sammanhang. Departementschefen har under punkt 5 i detta utlåtande föreslagit något som kallas arbetsstipendier åt författare och översättare. Detta är ett nytt anslag som föreslås, vilket uppgår till 360 000 kronor. Jag tror att man i och med detta förslag från departementschefen har fullföljt ett länge närt önskemål från författarna och översättarna. Jag tror alltså att detta är ett mycket gott grepp om denna fråga.

När man diskuterar denna fråga anser jag nog också att man bör föra in i bilden även en annan sak som jag har påtalat vid flera tillfällen tidigare, nämligen bokförlagens skyldigheter gentemot dessa författare och översättare. Det är väl mestadels så, att en och samma författare ger ut alla sina böcker på samma bokförlag, liksom en översättare mestadels arbetar åt ett och samma förlag. Då tycker nog jag för

Ang. ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. min del, att dessa förlag borde ha litet skyldighet att se till, att dessa människor får en hygglig inkomst av sitt arbete.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag under såväl mom. I som mom. II.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 10 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 27.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Virgin* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 10 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

Ja — 89;

Nej — 27.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 11—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 41***Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 944 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 68) och den andra inom andra kammaren, av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 83), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, 1. att statsbidrag skulle utgå med 90 % till landsantikvariernas avlöningar, oavsett om amanuensbidrag utginge, 2. att statsbidrag skulle utgå med 90 % av amanuensernas avlöningar, 3. att till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 312 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Hellebladh* väckt motion (I: 109), vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att företaga en sådan utökning av förevarande anslag, att en biträdande landsantikvarie kunde anställas i Kalmar län;

dels ock en inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Hellebladh* väckt motion (I: 162), vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att statsbidraget beträffande avlöningar inom landsantikvarieorganisationen skulle fastställ-

las till 90 % i fråga om såväl landsantikvarier som amanuenser samt att för ändamålet för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 68 och II: 83 samt I: 162, samtliga motioner i vad de avsåge en omläggning av bidragssystemet för landsantikvarieorganisationen, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionen I: 109 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 68 och II: 83 samt I: 162, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 944 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Akerlund*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I och III hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 68 och II: 83 samt I: 162, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag skulle utgå med 90 % av såväl landsantikvariernas som amanuensernas avlöningar;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 68 och II: 83 ävensom med bifall till motionen I: 162, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom

Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Som motionär i fråga om bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen ber jag att få anföra följande.

De statliga museerna är koncentrerade till Stockholm. Även om riksantikvarieämbetet och de flesta av de statliga museerna har rikskaraktär och därför centralt i viss mån betjänar hela landet, är dock landsorten nästan helt beroende av lokala resurser då det gäller den viktiga kulturella fråga som det konst- och kulturhistoriska museiväsendet utgör. Statsbidrag utgår visserligen till landsantikvarieorganisationen och ett par museer med sammanlagt drygt en miljon kronor. Därmed kan jämföras anslagssumman av drygt 13 miljoner till de statliga eller statsunderstödda institutionerna i Stockholm.

Till landets museiväsende hör även landsantikvarieorganisationen. Denna är ej statlig utan är ansluten till i allmänhet länsorganisationer med kulturminnesvårdande uppgifter som erhåller statsbidrag. Landsantikvarieorganisationen är direkt förbunden med praktiskt taget hela den med stöd av lagar och förordningar uppbyggda kulturminnesvårdande verksamheten. Även om landsantikvarieorganisationen sorterar under riksantikvarieämbetet är landsantikvarierna som regel företrädare även för de övriga konst- och kulturhistoriska centralinstitutionerna. Landsantikvarierna representerar därför i sitt distrikt den offentliga kulturminnesvården och hela det statliga museiväsendet och har således arbetsuppgifter av stor bredd och betydelse för det allmänna. De är också experter till länsstyrelsen och fullgör därigenom uppgifter som i andra fall åvilar statliga ämbetsmän. Landsantikvarien ingår som specialsakkunnig i länsstyrel-

sens naturvårdsråd, varvid han sidoställes med länsarkitekten, överlantmätaren m. fl.

Landsantikvarierna är enligt uppgift med tre undantag chefer för länsmuseum. De har även i denna ställning en mångfald uppgifter, som hänger samman med och är av samma art som vid de centrala museerna, för vilka länsmuseumerna är lokala företrädare.

Statsbidrag till landsantikvarieorganisationen och därmed länsmuseumerna utgår endast som lönebidrag. Huvudmannorganisationernas ekonomi är väsentligen beroende av bidrag som landsting och kommuner kan lämna. Dessa lokala anslag är av mycket varierande storlek, varigenom hela organisationen utmärker sig för ojämnhet och osäkerhet.

Det förhållandet att Kungl. Maj:t föreslagit ett med 20 000 kronor förhöjt reseanslag till riksantikvarieämbetet torde ej i anseende bl. a. till det ökade naturvårdsarbetet medge, att riksantikvarieämbetet frångår sin värdjan till huvudmännen att i största utsträckning gälda kostnaderna för rent statliga arbetsuppgifter, däribland t. ex. tjänsteresor.

Utgående statsbidrag till landsantikvariernas löner är reglerade enligt kungl. kungörelsen den 27 maj 1955, nr 317, med senare tillägg.

Till landsantikvariens huvudman utgår för närvarande 90 procent av löneklass 29. Om emellertid huvudmannen jämväl anställer en amanuens såsom biträde till landsantikvarien, erhåller huvudmannen för amanuensens avlöning 50 procent av löneklass 19, medan bidraget till landsantikvariens lön sjunker från 90 procent till 66 2/3 procent.

Arbetsvolymen för landsantikvarieorganisationen har nu blivit så omfattande bl. a. genom ökad lagstiftning, att de genom kungl. kungörelsen 317/55 reglerade statsbidragen blivit helt otillräckliga. Den förbättring, som kommit landsantikvarieorganisationen till del under de två senaste åren och som i

Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

statsutskottets utlåtande nr 39 år 1963 togs som anledning till avstyrkan av motionerna I: 215 och II: 253, är endast en försenad uppräknings- och löneanslag, som för likställda statliga befattningshavare uppräknats för flera år sedan. Utöver arbetsvolymen och den allmänna kostnadsfördyringen har även avsevärt ökade avgifter för sociala förmåner tillkommit, som belastar huvudmännen. För att över huvud taget ha möjlighet att erhålla eller behålla kompetenta befattningshavare är huvudmännen i många fall nödsakade att utbetala löner enligt en högre lönegrad än den på vilken statsbidrag beräknas. Lönerna är likväl lägre än vad som utgår till motsvarande statliga befattningshavare på länsplanet. En stigande olust börjar göra sig gällande hos huvudmännens anslagsgivare inför de alltmer orimliga förhållanden, som framkallas av det njugga statliga stödet till kulturminnesvårdande och museal verksamhet i landsorten.

Det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till landsantikvarieorganisationen uppgår ej fullt till 1 miljon kronor, d. v. s. något över sju procent av den summa som enligt vad jag nyss anfört föreslås till institutionerna i Stockholm.

Det möter stora svårigheter att skapa respekt för en officiell verksamhet med så dåliga ekonomiska resurser. Den svaga ekonomin gör det också omöjligt att driva verksamheten i tillbörlig omfattning. Det är otvivelaktigt ett angeläget statsintresse att landsantikvarieorganisationen kan fullgöra de uppgifter i samhället som i ökande utsträckning läggs på dem. Det synes också ofrånkomligt att dess företrädare ges en både säkrare och klarare ställning.

Konstruktionen av statsbidraget till landsantikvarieorganisationen synes i högsta grad orättvis. En beräkning visar att huvudman, som till kulturminnesvårdens fromma anställer en amanuens såsom biträde till landsantikvarien, försättes i en ekonomiskt långt ofördelaktigare situation än den hu-

vudman som nöjer sig med en enda tjänsteman.

Den huvudman, hos vilken amanuens är anställd, erhåller ett bidrag som — under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med propositionen och utskottets utlåtande — i de olika ortsgrupperna endast med mellan 2 000 och 3 000 kronor överstiger de belopp som utgår till de huvudmän vilka icke har amanuens. Huvudmannens egen kostnad för amanuenslön är i de olika ortsgrupperna mellan 20 000 och 30 000 kronor.

Det måste anses orimligt att en huvudman skall belastas med en så stor extra kostnad för avlöning till en amanuens, eftersom inrättandet av amanuens tjänsterna föranletts av de allt större anspråken från den statliga kulturminnesvårdens sida. I själva verket är det så, att fem huvudmän på grund av statsbidragets konstruktion inte har möjlighet att anställa amanuens.

Den förbättring vi motionärer påyrkat skulle medföra en ökning av statsbidragen med endast cirka 350 000 kronor — en summa som mot bakgrund av nyss gjorda jämförelser synes mycket blygsam. Statens sammanlagda kostnad för kulturminnesvård och museiväsen utanför Stockholm kommer dock inte att överstiga 10 procent av det totala anslaget.

Riksdagen har under en följd av år fått mottaga motioner om ökat stöd till landsantikvarieorganisationen. Det är här fråga om fyrpartimotioner med undertecknare från olika delar av vårt land, vilket visar att oron för situationen inom landsantikvarieorganisationen är utbredd. I år framhåller statsutskottet i sitt utlåtande över motionerna, att goda skäl kan åberopas för en uppräknings- och löneanslag till landsantikvariernas löner. Utskottet är emellertid icke berett att nu förorda någon omläggning av bidragssystemet men förutsätter att frågan härom ytterligare prövas av Kungl. Maj:t och att, då de statsfinansiella förutsättningarna härför

Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

förutsattes föreligga, förslag i ämnet förelägges riksdagen. Om därvid de ekonomiska betingelserna för en höjning av bidragsprocenten till generellt 90 procent icke bedömes vara för handen, borde enligt utskottet övervägas att sätta bidragsprocenten till 75 eller 80.

Herr talman! Jag kan inte underlåta att uttala min förvåning över statsutskottets oro för det statsfinansiella läget i denna fråga. Det rör sig dock här med hänsyn till statsbudgetens omfattning om ett relativt litet belopp, och det gäller en verksamhet för vilken trots allt staten bör ha ansvaret. Frågan är enligt min mening: Har vi råd och är det värdigt oss som kulturnation att på det sätt som sker visa njugghet mot landsantikvarieorganisationen? Landsting och kommuner gör stora ekonomiska uppoffringar och beviljar ökade anslag. Även staten bör här känna sitt ansvar och räkna upp sitt stöd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen. Önskvärdheten av att få möjlighet att i Kalmar län anställa också en biträdande landsantikvarie gör att jag samtidigt ber att få yrka bifall till motionen I:109 av herrar Svanström och Helleblad.

I detta anförande instämde herrar *Boman* (fp) och *Källqvist* (fp), den sistnämnde såvitt avsåge statsbidraget till landsantikvariernas och amanuensernas avlöningar.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Efter det utomordentliga anförande som herr Schött hållit här borde det kanske ha räckt med att jag instämt i hans synpunkter och yrkanden. Tillåt mig ändå att knyta ytterligare några reflexioner till det problem som vi nu behandlar.

Landsantikvariernas arbete har under senare år väsentligt ökat. De har mycket arbete med att avge yttranden och författa remissvar till olika myndigheter, i många fall statliga sådana. Musei-

verksamheten är på många håll ute i landsorten mycket eftersatt. Det finns stora inte uppordnade samlingar, som behövde gå ett bättre öde till mötes än att förvaras på dammiga vindar. Vad landsantikvarierna än mindre kan medhinka är forskning ute i sina respektive distrikt. Där kan det ofta finnas kulturminnesmärken, som hotas av förstörelse, eller andra från kulturell synpunkt värdefulla ting, som behövde katalogiseras och bevaras till eftervärlden. Landsantikvarierna binner vidare sällan med önskvärd publiceringsverksamhet.

Det är, herr talman, på detta område som jag vill fästa riksdagens uppmärksamhet på hur mycket landsantikvarierna skulle kunna åstadkomma för att göra detta till en levande verksamhet. Enligt min mening får kulturverksamheten på det här området aldrig förbehållas en liten elit av experter, utan enligt min uppfattning bör den föras ut till folket. Här har vi utan tvivel ett område som med lätthet kan föras ut till människorna. Man söker i olika sammanhang finna en anknytning till kulturella värden som finns bevarade från gångna tider och gångna generationer. Enligt min uppfattning kan man utan vidare räkna med att den ökade fritiden i många sammanhang kan utnyttjas just till detta, men då förutsattes det att de som ute i landsorten svarar för denna verksamhet får ökade möjligheter att bedriva en utåtriktad verksamhet.

Till sist vill jag säga att jag har den uppfattningen, att landsantikvarierna också i högre grad skulle kunna ägna sig åt den rent hembygdsvårdande verksamheten, som ändå betyder så mycket för nutidens människor med deras ökade behov av att komma i kontakt med hembygdsvården. Det är inget tvivel om att de människor, som från sina rotfasta placeringar ute på landsbygden har brutit upp och förflyttat sig in till städer och tätorter, fortfarande i djupet av sitt hjärta har kvar känslan av samhörighet med den bygd de en gång lämnat. Jag tror att den hembygds-

Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

vårdande verksamheten skulle vara en angelägen uppgift för landets landsantikvarier, om de endast hade tid och resurser att ägna sig också åt den.

Behovet av ett ökat statligt stöd är här uppenbart, och utskottets skrivning får väl anses innebära ett fall framåt. Utskottet säger att goda skäl kan åberopas för en uppräknig av statens bidrag till landsantikvariernas löner. Tyvärr har utskottet i detta sammanhang menat, att det för närvarande inte föreligger statsfinansiella förutsättningar för en sådan uppräknig. Herr Schött har nämnt vilka relativt blygsamma belopp det ändå är fråga om.

Motion nr 109 av mig och herr Helleblad är ett upprepande av en liknande framställning i fjol, men i år har utskottet inte kostat på sig någon motive-ring för avstyrkandet. Jag har från denna talarstol tidigare hävdad, att Kalmar län med sin långsträckta utformning, med Öland inom sitt område och med den rikliga tillgången på fornminnesmärken bl. a. i norra delen av länet kan i detta hänseende anses vara jämställt med Gotlands och Älvsborgs län, som vardera har två antikvarier. Jag har därför den meningen, att det vore angeläget att man kunde få en biträdande landsantikvarie också i Kalmar län.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall dels till reservationen, dels till motion I: 109.

Herr NASSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade först tänkt att bara kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan, men herr Schöotts anförande ger mig anledning att göra några reflexioner.

Får jag till att börja med nämna några siffror. Herr Schött framhöll, att ett bifall till hans yrkande skulle kosta så litet, att det inte hade någon nämnvärd nationalekonomisk betydelse. Får jag då erinra om att vi i statsutskottets andra avdelning har i runt tal 300 motioner att behandla. Jag anser att de allra flesta av dessa motioner är mycket väl

underbyggda, men jag gjorde ett över-slag häromdagen som visade, att om vi skulle bifalla alla dessa motioner, så skulle anslagen under åttonde huvudtiteln öka med i runt tal 400 miljoner.

Får jag dessutom säga, att huvudtiteln redan på grund av automatiska utgifts-ökningar och nya utgifter har ökat med 400 miljoner sedan i fjol. Jag kanske får erinra om att driftbidragen under åttonde huvudtiteln nu belöper sig till 3 180 miljoner, en siffra som är fullständigt överraskande om man minns hur vi hade det för t. ex. 20 år sedan — ökningen nu är ungefär lika stor som hela huvudtiteln var för 20 år sedan. Om vi skulle bifalla bara alla reservationer som föreligger i dag, skulle det betyda en utgiftsökning på 3 310 000 kronor.

Mot bakgrunden av dessa siffror måste statsutskottets andra avdelning — liksom naturligtvis även övriga avdelningar — se till att vi kan hålla en viss balans på det här området, eftersom vi ju inte har obegränsade tillgångar. Vi måste beakta hur stora våra inkomster är och avgöra, hur vi skall fördela dessa pengar på bästa möjliga sätt.

Som jag nyss nämnde är de allra flesta av dessa 300 motioner välskrivna, och finge man ta hänsyn bara till den enstaka motionen, så vore det inget problem. Det är när vi skall ha hänsyn till *alla* dessa motioner, som problemen kommer.

Herr Svanström höll, som jag tycker, ett trevligt anförande alldeles nyss. Jag är säker på att många av oss är intresserade av just denna verksamhet. Men vi får fördenskull inte koppla bort vårt ekonomiska förstånd. Vi måste se till att vi på punkt efter punkt kan hålla utgifterna inom en rimlig gräns. Jag kan vara intresserad av särskilda utgifter, och herr Schött kan vara intresserad av andra, men det är ju förhållandet med alla riksdagsledamöter. Utskottet måste, trots dessa personliga synpunkter, emellertid försöka att hålla sig inom en utgiftsram som är någorlunda rimlig.

Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

Vad vi hittills från andra avdelningen har levererat när det gäller åttonde huvudtiteln utgör en relativt liten del. Om ni har sett den tjocka bunt av nya propositioner, som jag nu håller i min hand, förstår herrskapet att den kommer att kräva stora belopp utöver dem som upptages i åttonde huvudtiteln.

Det har gjort, herr Schött, att vi på punkt efter punkt måste avstyrka framställningar, även om vi rent personligen tycker att det är mindre trevligt. Även herr Schölts partivänner på avdelningen har varit med om att avstyrka en lång rad motioner — vi har gjort det tillsammans — därför att man har ansett att andra ändamål har varit ännu angelägnare. Så går det ju till i riksdagsarbetet, och jag skulle tro att det kommer att gå så till i all framtid.

Just på denna punkt har utskottet enligt mitt förmenande skrivit mycket välvilligt, och jag är övertygad om att departementschefen till nästa år, om det blir möjligt med hänsyn till den penningram han förfogar över, kommer med förslag i den här frågan.

Jag ber, herr talman, om ursäkt för att jag har ansett det nödvändigt att anföra dessa synpunkter, men jag har ansett att de är allmängiltiga för många av de motioner som vi har att behandla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att statsutskottet har en svår uppgift när det skall bedöma alla framställningar som görs, och till slut blir det naturligtvis avvägningsfrågor.

Många av oss har väl dock en känsla av att det här gäller ett område, som är försummat och som icke har det stöd det bör ha, samt att de speciella statsbidragsbestämmelserna inte är tillfredsställande.

Jag är trots allt glad över utskottets relativt positiva skrivning och över vad

utskottets talesman har anfört. Jag hoppas liksom många andra, att vi nästa år kan räkna med en ännu mer positiv behandling av detta ärende. Ett faktum är att det råder mycket stor oro bland dem som i våra län har ansvaret för denna verksamhet.

Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag har respekt och förståelse för de synpunkter herr Näsström har anfört beträffande det statsfinansiella läget — man blir bara förvånad över att vi får en debatt på det temat just i detta sammanhang.

Min bestämda uppfattning är att den anslagsökning, som det här kan bli fråga om, innebär att statsverket skjuter till medel som eljest kanske måste anvisas kommunalt, ty det går helt enkelt inte längre att hålla tillbaka den lokala opinion som kräver att man på ett bättre sätt skall ta hand om det som i detta sammanhang finns att ta hand om ute i de olika landsdelarna. Då blir frågan bara, såvitt jag förstår, herr talman, om staten som rimligt är skall betala detta eller om pengarna skall tillskjutas av landsting, städer, landskommuner och enskilda. Verksamheten på detta område har, såsom jag antydde tidigare, kommit att i allt större omfattning gälla åtgärder som är betingade av uppdrag från statliga myndigheter; det erkännes allmänt av landsantikvarierna.

Men jag är tacksam för den välvilliga skrivningen, och även om vi i dag inte får majoritet för reservationen vill jag instämma i förhoppningen att vi till nästa år kan få denna länge väntade uppräkningsanslag.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Schött säger att detta är ett försummat område. Jag skulle tro att de människor, som står

Ang. bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

bakom de 300 motioner jag talade om, har samma uppfattning och säger: »Just detta område, som min motion gäller, är försummat.» Så blir det helt naturligt, men jag tror inte att vi kan godkänna det resonemanget. Här likasom på många andra punkter rör det sig om en utveckling.

Herr Svanström finner det litet egendomligt att denna diskussion kommer på den här punkten. Jag tycker för min del, att den passar lika bra här som på någon annan punkt.

Jag har lagt märke till att herr Schött i dag röstat för bifall till en rad reservationer. Har det inte också där gällt områden som han ansett vara försummade, eftersom han yrkat bifall till och röstat för reservationerna? I praktiken blir det ju så. Jag vill framhålla att detta enligt min mening inte är något som gäller bara herr Schött eller herr Svanström, utan man får väl säga att vi alla, som på olika punkter väcker kostnadskrävande motioner, kommer i samma båt. Och det gäller för oss alla att se till att vi håller oss inom den ram som inkomsterna kan medge.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Herr Näsström säger att det gäller 300 motioner och att alla motionärer anser sina egna framställningar lika välmotiverade. Jag vill bara uttala förhoppningen att utskottet inte bedömer alla dessa motioner som lika välmotiverade — skulle det vara fallet, måste ju situationen i samhället vara ganska kuslig.

Det rör sig här om 350 000 kronor, och den summan är dock i det stora sammanhanget relativt blygsam. Här gäller det vård av oersättliga värden samt forskning och i viss mån undervisning, och ett ökat statligt stöd erfordras faktiskt.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Näsström, att jag inte tror att stats-

utskottet har bedömt alla 300 motionerna på det sättet att man sagt som här, att »goda skäl kan åberopas för en uppräknings av statens bidrag». Jag tror att detta är ett fall — det måste nog även utskottets talesman erkänna — där man haft klart för sig att en uppräknings är berättigad.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Schött hoppas att statsutskottet inte ansett alla de 300 motionerna lika välmotiverade som denna. Jag kan ju inte svara mer än för mig själv när det gäller bedömningen av motionerna, men om jag får redovisa min uppfattning, herr Schött, så måste jag säga att både jag och mina kamrater i utskottet har hittat en rad motioner som vi funnit ännu mer behjärtansvärda än denna motion.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. II av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt angående mom. I och III.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen I: 109; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Schött begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 41 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles motionen I: 109.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I fråga om mom. I och III, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 41 mom. I och III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 58.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till nationalmuseet

Fru *Wallentheim* anmälde, att hon vid den nu företagna voteringen avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna.

Punkterna 42—44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Anslag till nationalmuseet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 856 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per Petersson* (I: 107) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 135), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta dels att godkänna av motionärerna angiven avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels att till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 929 760 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 107 och II: 135, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

b) till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 856 000 kronor.

Anslag till nationalmuseet

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Thorsten Larsson, Akerlund, Staxäng och Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrarna *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 107 och II: 135, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

b) till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 954 000 kronor.

Herr förste vice talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande punkt finge beröras jämväl punkterna 46—48 i detta utlåtande. Eventuella yrkanden borde dock framställas vid de särskilda punkterna, sedan de var för sig föredragits.

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Vid de punkter av utlåtandet som berör Nationalmuseum är reservationer knutna till tre av punkterna, och med herr talmannens nyss givna tillstånd skall jag be att få beröra dem i ett sammanhang.

Naturligtvis skulle man kunna omedelbart knyta an till det resonemang som herr *Näsström*, statsutskottets väderade vice ordförande, nyss tog upp och säga att varje reservationsyrkande som innebär förhöjning av ett anslag bör man inte diskutera. I två av de här punkterna, punkt 45 och punkt 46, gäller emellertid de i reservationer framförda äskandena om anslagshöjningar kanske inte riktigt detsamma som herr *Näsström* tidigare åsyftade, nämligen utökning av verksamheten. Här är det snarare fråga om att det som man har förvärvat på ett eller annat sätt har

man också skyldighet att förvalta och vårda.

Det är med oro man kan konstatera att museichefen i samband med äskandena till årets budget har uttalat, att farhågor besannats som han tidigare givit uttryck åt i fråga om Nationalmuseets möjligheter att på ett effektivt sätt bevaka sina konstskatter, d. v. s. att säkerheten för Nationalmuseets oersättliga konstskatter inte kan på ett tillfredsställande sätt bevaras, utan att stöldriskerna faktiskt har ökat.

Här gäller ju inget försäkringsmässigt skydd i vanlig mening, eftersom värdena på föremålen är av speciell karaktär. Det finns inget annat skydd än bevakning. Reservanterna anser det inte vara försvarligt att riksdagen underlåter att tillgodose behovet av bevakningsanordningar, så långt nu kan ske. Behov föreligger dels av utökning av museivakternas antal — den saken behandlas i den första av dessa punkter, nämligen punkt 45 — dels av det permanenta skydd som en stöldalarmanläggning innebär. Motiveringarna för reservationerna är ju ungefär desamma, och punkterna kan således behandlas i ett sammanhang.

Dessa reservationer bygger på en motion i vilken motionärerna — liksom sedermera reservanterna i statsutskottet — finner museets behov av ökade möjligheter till bevakning trängande. Detta behov är inte tillgodosett för närvarande. De båda begärda bevakningssystemen utesluter inte heller varandra utan behövs för att komplettera varandra.

På den personella bevakningen ställs stora krav av främst två skäl. Det första är de stora riskerna för att konstföremål försvinner under besökstid, och det andra är lokaliteternas besvärliga förhållanden. Det är många lokaliteter som under öppethållande behöver bevakning. Reservanterna vill öka möjligheterna att bevaka vad vi här har att förvalta.

När det gäller den andra bevaknings-

Anslag till nationalmuseet

anordningen konstaterar museichefen angelägenheten av att museet får en sådan permanent bevakning som ett stöldalarmskydd skulle innebära. Det är ju litet säreget och högst beklagligt, att museichefen nödgas påstå att förmodligen är Sveriges Nationalmuseum ett av de få museer — om inte det enda museum — i världen i motsvarande ställning som ännu inte har fått frågan om en permanent stöldalarmanordning löst. Redan den situationen innebär en risk, som jag inte närmare vill gå in på här.

Jag ber, herr talman, att med anledning av det jag nu har sagt få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl. vid punkten 45.

Slutligen skall jag be att få beröra punkten 48, som handlar om Nationalmuseets pedagogiska verksamhet. Det är en ny post, och statsutskottet anser att departementschefens förslag härvidlag är befogat, d. v. s. att införa denna nya post i budgeten. Statsutskottet gör det under betoning av angelägenheten av att ett vidgat och mera målinriktat stöd ges åt museet för dess pedagogiska verksamhet.

Målinriktningen är klart uttalad från museets sida. Verksamheten skall för det första omfatta tillfälliga utställningar inom museet av både äldre och modern konst. Sådana har anordnats, och erfarenheten av publikintresset är mycket god. Det är dock stora och ökande kostnader förenade med dem. För det andra anordnas vandringsutställningar, som också hittills tillvunnit sig stort publikintresse och som är viktiga därför att människor ute i landet genom sådana utställningar får möjlighet att ta del av vad konsten kan ge utan att bekosta dyrbara resor till huvudstaden och besök på de museer som här finns. För det tredje sker filmförevisningar i Moderna museets regi och en viss produktion av konstfilmer för studiecirklar och skolor. För det fjärde ges konserter i museet, vilket ger en intressant och stimulerande möjlighet att njuta av kombinationen av två eller flera former av

de sköna konsterna och deras speciella samspel. För det femte slutligen vidtas speciella anordningar med guider och materiel för skolvisningar. Hela denna pedagogiska verksamhet är alltså bestämt målinriktad; den har stor betydelse för grundläggandet av en konstbildning och därmed också för förstälsten och intresset för konst.

En stor del av debatten i dag har ju rört sig just kring konsten och konstutövarnas villkor. Denna punkt om den pedagogiska verksamheten är också något som hör samman med det resonemanget. Trots all uppskattning av värdet av en pedagogisk verksamhet från museets sida vill departementschefen skära ned det redovisade anslagsbehovet med mer än 60 procent. Tar man sedan hänsyn till att till denna nya post är överförd 13 500 kronor, som har funnits tidigare på andra poster i sammanhang med Nationalmuseum, betyder det att de föreslagna 70 000 kronorna inte är så mycket pengar för det omvitnat viktiga ändamålet, utan att departementschefen och utskottet i själva verket vill nöja sig med att ge omkring 30 procent av det som behövs för ändamålet.

Reservanterna och motionärerna har funnit det vara en för hård nedskärning av behovet. Det är inte tillfredsställande, vilket också framhålles både i motionerna och reservationerna.

Jag kommer fördenskull, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som vill något utjämna, som inte går upp till det äskade anslaget, men som ändå vill göra det mera rimligt i förhållande till den omfattande målinriktade verksamheten. Jag åsyftar med detta reservationen av herr Boman m. fl., vilken är fogad till punkten nr 48.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort — jag skall, som en annan talare förut sade, uppträda som en fredagstalare.

Anslag till nationalmuseet

Det gäller här tre reservationer som fröken Ljungberg kommer att yrka bifall till. Skulle man följa dessa tre reservationer skulle det betyda en anslagsökning med 360 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t har begärt. Sådana belopp som på 300 000 kronor och därutöver är ju bara små fickpengar, som vi nyss hörde.

När det gäller punkt 45 tror jag att jag kan säga, att vi i stort sett är överens; det gäller således bevakningen i Nationalmuseum. Det är i fråga om takten när det gäller anställning av museivakter som vi har olika åsikter. Reservanterna vill ju anslå så pass mycket pengar, att man skall kunna anställa ytterligare sju museivakter. Utskottets — d. v. s. departementschefens — förslag innebär så pass stor anslagsökning, att den skulle räcka till anställning av ytterligare 4 museivakter, vilket också redovisas i utskottsutlåtandet. Saken har ju varit föremål för behandling under tidigare år, och det har under en följd av år skett en successiv ökning av antalet museivakter. Så småningom skall vi väl få tillräckligt många museivakter, men jag tror för min del att hur många vakter vi än får, kan detta inte förhindra alla stölder på museet. Jag har visserligen svårt att förstå, att man skall kunna gå in på museet och stjäla mitt på blanka dagen och sedan gå ut genom stora ingången med stöldgodset, trots att det finns vakter även nere vid stora porten, men av vad som anförts ser man emellertid, att det går att stjäla även om det finns en relativt god bevakning.

Punkt 46, där det också finns en reservation, gäller anläggande av en alarmeringsanordning. Jag förstår mycket väl att detta har blivit en avvägningsfråga. Anläggningen skulle ju kosta i runt tal 230 000 kronor. Det kan inte finnas medel till hur höga anslag som helst, som äskas från de olika myndigheterna, utan det måste bli fråga om en avvägning. Av den anledningen har

inte utskottet kunnat biträda detta förslag.

När det sedan gäller punkt 48, pedagogisk verksamhet, är vi i stort sett ense om detta anslag, även om det skiljer på beloppet. Vi skall emellertid vara på det klara med att detta är ett tämligen nytt anslag, och man kanske får vara litet försiktig i början när det gäller nya anslag. Jag tycker att Kungl. Maj:t i detta fall gjort en bra början med 70 000 kronor.

Jag skulle till sist vilja uttala det önskemålet att vi i fortsättningen när det gäller Nationalmuseum inte får bevittna sådant som vi varit med om nyligen, nämligen försök att visa pornografisk film där. Det var ju den gången inte direkt på Nationalmuseets tillskyndan utan det var i Moderna museets regi men inom Nationalmuseum.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Ljungberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Om anslag för installation av en alarmanläggning vid nationalmuseet

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Ljungberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;
Nej — 48.

Punkten 46

Om anslag för installation av en alarmanläggning vid nationalmuseet

I förevarande punkt hade utskottet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 107, av herr *Petersson, Per*, och II: 135, av fröken *Karlsson m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Nationalmuseet: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 335 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 107 och II: 135 hade, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att 230 000 kronor skulle anslås till bestridande av kostnaderna för anskaffandet av en alarmanordning till nationalmuseet. Motionärerna hade därför hemställt, att riksdagen måtte besluta att till Nationalmuseet: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 565 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Thorsten Larsson, Akerlund, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i

reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 107 och II: 135, såvitt nu vore i fråga, till Nationalmuseet: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 565 000 kronor.

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Ljungberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade,

Anslag till pedagogisk verksamhet vid nationalmuseet

att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Ljungberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 48.

Punkten 47

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 48***Anslag till pedagogisk verksamhet vid nationalmuseet**

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 327, av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg*, och II: 333, av herr *Nordstrandh m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 327 och II: 333 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Åkerlund* och *Staxäng*, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 327 och II: 333, såvitt nu vore i fråga, till Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr *Boman m. fl.*

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Ljungberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel uplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Ljungberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 46.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 49—59

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60

Om statsbidrag till Tekniska museet

Kungl Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa museer m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 265 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 158) och den andra inom andra kammaren av herr *von Sydow m. fl.* (II: 208), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Stiftelsen Tekniska museet måtte beviljas ett engångsanslag för täckande av nu ackumulerade underskott om 230 000 kronor samt därutöver ett driftbidrag för budgetåret 1964/65 av 200 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I. till Bidrag till vissa museer m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 265 000 kronor;

II. i anledning av motionerna I: 158 och II: 208 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt, helst till nästa års riksdag, måtte framlägga förslag om statligt bidrag till Tekniska museets verksamhet.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Statsutskottet har i punkt nr 60 givit Tekniska museet ett mycket högt och välförtjänt betyg. Tekniska museet är i ovanligt hög grad ett modernt och levande museum. Utskottet vill särskilt peka på museets utåtriktade verksamhet som föredömlig. Bestydelsen av museets olika verksamheter,

Om statsbidrag till Tekniska museet t. ex. den teknikhistoriska forskningen, utställningsverksamheten och värden av arkivsamlingarna, vitsordas också mycket villigt av utskottet.

Hur goda betyg en institution eller student — om jag nu får likna Tekniska museet vid en student — än får, så behövs också pengar för fortsatta studier och verksamheter. Stiftelsen för Tekniska museet har begärt statliga bidrag, dels för täckandet av nu ackumulerat underskott, dels för driftbidrag, icke minst för att få erforderlig personalförstärkning för museets olika verksamhetsgrenar i dagens läge och i framtiden.

Anledningen till fyrpartimotionerna I: 158 och II: 208 är att denna tidigare framställning från stiftelsen för Tekniska museet om statsbidrag icke resulterat i något förslag i årets statsverksproposition, trots att framställningen tillstyrkts av samtliga hörda instanser.

Statsutskottet har inte ansett sig kunna förorda särskilt statligt driftbidrag och ett engångsbidrag för nästa budgetår. Med hänsyn till angelägenheten av att Tekniska museet icke i fortsättningen lämnas utan statligt stöd hemställer därför utskottet att riksdagen från Kungl. Maj:t snarast och om möjligt helst till nästa riksdag får förslag om särskilt statligt bidrag till museets verksamhet. Personligen tycker jag nog, med hänsyn till det synnerligen stora medelsbehovet och utskottets dessutom mycket goda betyg för museet, att man kunde ha hemställt om medel redan för kommande budgetår.

Utskottets hemställan om att museets behov av statsmedel skall tillmötesgå så snart som möjligt, gör att motionärerna ändå får vara nöjda med utskottets skrivning. Vi instämmer i utskottets förhoppning att med hänsyn till vad utskottet förordat det skall visa sig möjligt för museiledningen att hålla verksamheten i gång. Vi är övertygade om att Tekniska museet kommer att fylla den allt större uppgiften i framtiden som bärare av vår stolta tekniska

Anslag till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete

tradition. Museet är därför värt ett statligt stöd.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 61—69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70**Anslag till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av ett Nordens hus i Reykjavik, dels till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 070 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Helén* och *Kollberg* väckt motion (II: 587), vari hemställdes, att riksdagen för anordnande av nordiska studiegruppresor från universitet och högskolor måtte anvisa 30 000 kronor under anslaget Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete, åttonde huvudtiteln, innebärande en ökning jämfört med departementschefens förslag av 20 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av ett Nordens hus i Reykjavik;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag åt motionen II: 587, till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 070 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Åkerlund*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 587, till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 090 000 kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Under denna punkt är uppfört ett anslag till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete. I den vid punkten avgivna reservationen har i anslutning till yrkandet i en motion föreslagits en anslagshöjning med 20 000 kronor.

Tidigare har här talats om miljoner kronor, om hundratusentals kronor o. s. v. Nu är det bara fråga om ett blygsamt belopp på 20 000 kronor. Jag vågar därför yrka bifall till reservationen vid punkten 70.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Källqvist vet lika bra som jag, att det är bifall till kraven på anslagshöjningar i de många ärendena tillsammans, som bildar de stora beloppen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! På grund av att vi tidigare avslagit så många förslag om an-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

slagshöjningar, finns det ju tillfälle att vid denna punkt gå med på de föreslagna 20 000 kronorna.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får erinra om att bara för några minuter sedan gick ungefär 360 000 kronor på ett som jag tycker ganska ansvarslost sätt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 70 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 45.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 71—90

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91

Lades till handlingarna.

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmberg* och *Virgin* (I: 542) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås (II: 655), hade hemställts, att riksdagen måtte 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av formerna för de i vinstsyfte drivna statliga företagens resultatredovisning för riksdagen, riksdagens representation och rösträttsutövning vid nämnda företags bolagsstämmor samt lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt måtte beaktas, att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet; 2. besluta, att av statens till cirka 479 miljoner kronor upp-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

gående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en marknadsmässig emissionskurs, varvid särskilt skulle tillses, att köpare av lägre antal aktier ägde förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnes bland allmänheten; 3. besluta, att under budgetåret 1964/65 utbudet av aktier skulle bestämmas till nominellt 50 miljoner kronor; samt 4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser, som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 542 och II: 655 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Bengtson, Källqvist och Svensson* i Stenkyrka, fröken fröken *Elmén* samt herr *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 542 och II: 655, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag måtte göras till föremål för utredning;

2) av herrar *Virgin, Akerlund, Staxäng och Palm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 542 och II: 655,

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av formerna för de i vinstsyfte drivna statliga företagens resultatredovisning för riksdagen, riksdagens representation och rösträttsutövning vid nämnda företags bolagsstäm-

mor samt lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag utöver den i punkt 2. nedan avsedda försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt måtte beaktas, att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet;

2. besluta, att av statens till cirka 479 miljoner kronor uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en marknadsmässig emissionskurs, varvid särskilt skulle tillses, att köpare av lägre antal aktier ägde förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnes bland allmänheten;

3. besluta, att under budgetåret 1964/65 utbudet av aktier skulle bestämmas till nominellt 50 miljoner kronor;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser, som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Herr **BOMAN** (fp):

Herr talman! Det föreligger här ett utlåtande av statsutskottet som bl. a. gäller försäljning av statens aktier i LKAB. Till utlåtandet har fogats två reservationer.

Då jag har undertecknat den ena av reservationerna vill jag framföra att frågan om försäljningen av aktier i LKAB varit föremål för riksdagens ingående behandling vid ett flertal tillfällen tidigare. Vi kan därför inte biträda förslaget om omedelbar försäljning av dessa aktier. Däremot finner vi att vissa skäl kan anföras för att utreda formerna för en försäljning och frågan om försäljningens inverkan på sparandet och kapitalbildning, vilket yrkande framställdes i den med 1 betecknade reservationen.

Jag skall, herr talman, med hänsyn

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

till den långt framskridna tiden nöja mig med att yrka bifall till den med 1 betecknade reservationen.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Även om tiden är långt framskriden måste jag säga några ord, ty detta är en fråga som vi uti högerpartiet tillmäter en principiell vikt. Det är heller inte en fråga av ringa ekonomisk betydelse. Det gäller inte anslag på smärre belopp, utan det rör sig om mångmiljonbelopp. En hel landsändas ekonomiska problem och förhållanden berörs därav. Av dessa anledningar vill jag för min del vara något utförligare i min redovisning av vår ståndpunkt, trots att klockan nu är långt framskriden, än att bara hänvisa till tidigare behandling i riksdagen av frågan om försäljning av aktier i LKAB.

Den ekonomiska utvecklingen står förvisso inte stilla, och nya synpunkter på den förevarande frågan dyker upp med varje år för den som vill vara uppmärksam på händelseutvecklingen.

En påfallande svårighet att upptäcka nyanser har utskottets rubriksättare haft. Det talas där om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB m. m. Vad som döljes under detta »m. m.» är emellertid inte lätt för en läsare att utan vidare förstå, och inte heller att det kan röra sig om något för riksdagen intressant och viktigt. Man skulle eljest kunna tycka att riksdagens förhållande till den skall vi säga fjärde eller femte statsmakt som håller på att växa fram med väldig fart, nämligen de statliga företagen, kunde vara förtjänt av ett tydligare omnämnande än ett m. m.

Vi har fått ett stort antal statliga företag, och andra är på väg. Jag tillåter mig utöver dem som är nämnda i motionen att peka på företaget för teleunderhållet, vi har dessutom propositioner om bildande av ett statligt vaktbolag och ett lanthushandlingarnas kre-

ditinstitut. Jag får för min del söka fylla i den lucka som utskottet här lämnat.

I den av herr Holmberg och herr Virgin i denna kammare väckta motionen och i reservationen av herr Virgin m. fl. begärs i ett första yrkande att de i vinstsyfte drivna statliga företagen skall bjuda ut minoritetsposter aktier till försäljning till allmänheten, där detta är möjligt. För samtliga sådana företag påyrkas en årlig redovisning av verksamhet och resultat för riksdagen, som också skall granska företagen och taga ställning till frågan om ansvarsfrihet. Det gör ju riksdagen för närvarande med sina egna verk, riksbanken och riksgäldskontoret. Riksdagen bör då med sina egna valda representanter utöva den riksdagen tillkommande insynen och kontrollen på dessa företags bolagsstämmor. Den utövas nu, helt felaktigt enligt vår mening, av någon ämbetsman från kanslihuset.

Bara för några veckor sedan har Kooperativa förbundets förutvarande chef, direktör Albin Johansson, skrivit till regeringen och föreslagit att denna kammare — vid en författningsreform visserligen — skulle bli ett slags generalstämma för de statsägda företagen. Detta visar om inte annat att folk i affärslivet tycker det är egendomligt att riksdagen inte slår bättre vakt om det intresse folket har av de statliga företagens skötsel.

Ideligen dyker det upp frågor i pressens ledarspalter och insändaravdelningar, liksom i samtal man och man emellan, om hur det förhåller sig med dessa saker, och alltid så hyschas det. Det senaste exemplet härpå är förslaget om att domänverkets skogar skall överföras till ASSI. Folk frågar sig varför. Är det smussel, så att ett överskott på ett håll skall dölja ett underskott på ett annat håll? Ingen vet säkert, men misstankarna florerar. Det är inte lyckligt med en sådan ordning.

Jag vill ställa en direkt fråga till utskottsmajoritetens talesmän här: Vad är skälet till att socialdemokraterna in-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

te vill att riksdagen skall ha egna representanter på de statliga företagens bolagsstämmor?

Vi har dock, herr talman, inte velat forcera fram någonting på detta område, utan vi begär endast en utredning om aktieförsäljning, om resultatredovisning inför riksdagen och om riksdagsrepresentation. Vi har fått folkpartiet och centerpartiet med oss på en utredningsbegäran om aktieförsäljning, men vi hoppas att folkpartiet och centerpartiet inte vill motsätta sig att riksdagen får en stärkt ställning mot de statliga företagen och blir representerad på stämmorna.

Jag skall nu övergå till den andra av de i reservationen berörda frågorna, nämligen försäljning av aktier i LKAB. Till de synpunkter som anfördes i fjol kan jag hänvisa, men mer kan också sägas.

Utredning om försäljning är i detta fall inte behövlig. Det är här fråga om ett företag som är uppfostrat i enskild företagsamhets anda. Det är inget problem i och för sig att sälja en minoritetspost aktier i detta företag. Vi har dock här minskat den summa aktier vi vill sälja under nästa budgetår och satt den till halva beloppet mot i fjol, eller nominellt 50 miljoner kronor, vilket bör inbringa ett par hundra miljoner kronor vid försäljning till marknadsmässig emissionskurs. De statsfinansiella synpunkter som kan läggas på denna sida av vårt yrkande förbigår jag här avsiktligt.

Jag skall i stället tillåta mig att lägga litet vidare synpunkter på denna aktieförsäljning, utgående från det i motionerna framförda påpekandet att det är till gagn för LKAB och för befolkningen i övre Norrland att ha reell kontakt även med kapital- och företagarintressen i södra och mellersta Sverige.

Många har kanske inte förstått varför jag i denna kamnare, vars inställning enligt en spridd uppfattning tros vara avog mot kapitalet, särskilt stor-

kapitalet, och som känner sig desorienterad inför aktier, kapitalmarknad och fondbörs, vill diskutera fondbörsens roll för ett statligt företag, som även efter en aktieförsäljning enligt vårt förslag skall förbli statligt. Jag kan hänvisa till vad jag sade i fjol om behovet av att få en fortlöpande bedömning av företagets skötsel, framtidsutsikter och konjunkturförhållanden. Jag skall emellertid därtill tillåta mig peka på en annan sak.

En äldre generation människors syn på övre Norrland och dess problem är enligt min mening av intresse den dag som i dag är. Det var en tid när övre Norrlands uppbyggnad förutsatte privata insatser. En bärande tankegång för dessa människor var att bygga upp Norrland söderifrån, och det kan inte bestridas, att det gjordes betydande insatser. Utvecklingen gick emellertid dithän, att staten kom in i bilden. För aktiestocken på den svenska fondbörsen har resultatet blivit, att bland de 113 företagen på A-listan är Norrbottens län inte representerat med ett enda företag. Västerbottens län har ett företag, Boliden. Västernorrlands län har fyra företag, Cellulosa, Mo och Domsjö, Wifstavarf och Sundsvallsbanken. Dessa län omfattar närapå halva Sveriges landyta. Till jämförelse vill jag peka på enbart Göteborg med omnejd har 17 börsnoterade företag. Detta är bara ett uttryck för ett levande ekonomiskt liv, som alla vet att göteborgsregionen åtnjuter.

Borde inte detta säga något? Borde inte detta säga att övre Norrland blivit praktiskt taget avskärmat från just de privata kapital- och företagarintressen som dock — vilken ideologisk uppfattning man än må ha — gjort och gör så mycket för södra och mellersta Sveriges utveckling. Intresset att göra något för Norrland däremot kan inte komma till uttryck, men det finns där, om det bara släpps fram.

Staten har i stället övertagit ansvaret för övre Norrlands utveckling. Det-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

ta har yttrat sig i att de stora och viktiga naturtillgångarna socialiserats. Malmen, skogen och vattenkraften befinner sig i huvudsak under statlig dominans. Folket däremot försvinner. Det flyttar ned från dalgångarna till kuststäderna, och efter en tid bär det vidare söderut. Arbetsmarknadsmyndigheterna försvarar sig och statens politik inför den stora arbetslösheten i Norrland med att hänvisa till att det väl ändå är bättre att flytta söderut och få bärning där än att gå utan arbete i norr.

Jag skall tillåta mig att travestera ett uttryck från en annan stor omflyttning, litet mer drastiskt än arbetsmarknadsmyndigheterna, och säga så här: »Svenskt kött och blod i Götaland eller svenskt skinn och ben i Norrland», det är detta frågan gäller.

LKAB:s chef förklarade vid årsskiftet att hans företag tvungits att minska sin arbetsstyrka med 800 man från den 1 januari 1962 till den 31 december 1963. Jag klandrar inte detta på något sätt. Det är säkerligen nödvändigt att hela tiden rationalisera företaget för att bibehålla dess lönsamhet. Men det finns alla skäl att tro att bortrationaliseringen av arbetskraft kommer att fortsätta. De allvarliga framtidsutsikterna är det omöjligt att blunda för. LKAB är blott en del, men en viktig del, i ett större problemkomplex, som här berörs. Någonstans måste man ju börja, om man vill stimulera och försöka få i gång ett privat initiativ igen i övre Norrland. Det finns för närvarande föga intresse för vad som händer i denna del av vårt land.

Under återopande av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den av herr Virgin m. fl. avgivna reservationen.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! I mångas öron ringer nu biskopens ord: »Där gick tåget och jag som skulle med och predika!» Jag skall ta de synpunkter jag måste fram-

föra i denna debatt så koncentrerat jag kan.

De härför ansvariga måste medge att varken föreliggande utskottsutlåtande eller den motion som besvaras, herr Åkerlund, har en rubrik som fullständigt täcker ärendets innehåll. Det är en, trots sina välbetänkta slutsatser, verkligt mångsidig och intressant motion som två ledande högermän har framlagt i denna kammare. Om man läser motionens ingress utan att ta del av ursprungsbeteckningen tror man att den kommit från helt annat håll. Däri framhålles: »I ett demokratiskt samhälle är det av allra största betydelse att engagera de enskilda människorna i samhällsekonomin och stimulera deras intresse för ekonomiska frågor. Inget bättre sätt härför finnes än ett direkt personligt deltagande i näringslivet. Av uppenbara skäl är det främst i egenskap av anställda och som egna företagare de allra flesta människor får sin viktigaste kontakt med det ekonomiska livet. Därutöver är emellertid en medbestämmanderätt över produktionsmedlen det bästa sättet för de anställda att skapa denna kontakt och detta intresse.»

Det sistnämnda, om medbestämmanderätt över produktionsmedlen, lever upp till mycket radikala tongångar inom arbetarrörelsen.

Det blir inte sämre längre ned i texten. Där framhålles att »ett vitt spritt ägande är i själva verket en grundförutsättning för ett demokratiskt samhälle som vårt med dess väsentligen på fri företagsamhet byggda ekonomi». Tyvärr tappar man i det följande tråden och kommer inte fram till vad inledningen lovar, nämligen förslag till utökning av det verkligt vitt spridda ägande som representeras av näringslivets samhällsägda sektor, utan hamnar närmast i motsatsen. Dock inte helt. Av det avsnitt av motionen och högerreservationen som behandlar redovisningstekniken framgår att man även framgent räknar med i vinstsyfte arbetande statliga företag.

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

I medbestämmanderättsavsnittet krymper också motionärerna sitt resonemang till att gälla stimulans till aktieägande. Aktiesparande är vällovligt och har rönt ökat intresse på senare år. Detta intresse kommer säkert också att öka i takt med de möjligheter som stigande inkomster ger.

Om det är tillåtet att uttrycka en personlig uppfattning så må det bli den, att vad som främst behövs i detta sammanhang är information och upplysning. Erfarenheterna kan annars bli dyrköpta, ty det är väl inte bara i stabila statliga bolag som aktierna skall spridas? I detta avseende avser väl breddningen av ägarunderlaget hela näringslivet, och behovet måste väl för övrigt vara störst inom de delar därav som inte redan i ena eller andra formen är folkägda?

Hur positivt man än ser på småsparares aktieförvärv och hur mycket man även medger att aktieägande i det företaget där man arbetar psykologiskt kan öka intresset för detta måste man naturligtvis, om man har rimliga anspråk på ärlighet, medge att motionärernas stolta paroll om medbestämmanderätt över produktionsmedlen inte kan uppfyllas den vägen. Ett par tusen kronor i aktier, som motionärer och högerreservanter tänker sig för LKAB, gör väl fristående varken till eller från vad det gäller inflytande över ett mångmiljonföretag. Den tanken har ju inte heller fått något stöd av center- och folkpartister i utskottet. Dessa inskränker sig till att inte utesluta att dylik försäljning skulle kunna få en gynnsam inverkan på sparandet och kapitalbildningen. På dessa minst sagt ytliga premisser föreslår man utredning. Detta utredningskrav avvisas av utskottsmajoriteten.

Frågan om medbestämmanderätt över produktionsmedlen är så viktig och intressant att den, när den nu har väckts, inte bör lämnas utan vidare kommentarer, även om *ett* uppslag vid vägning visar sig vara för lätt. Det ingalunda lättlösta problemet att öka demokratin genom att ge även dem som bidrar med

arbete del av det inflytande som nu enbart tillkommer dem som bidrar med stora kapitalposter har både i Sverige och utomlands uppmärksammats en hel del under senare år. I Norge har t. ex. en LO-kommitté föreslagit ändrade former för företagsledning, som skulle innebära att man etablerade en demokratisk företagsförsamling, där de anställda skulle vara representerade och inför vilken företagets styrelse skulle vara ansvarig. Personligen tycker jag inte att den tanken verkar så oäven och undrar om högerreservanterna och jag möjligen kan bli överens om att aktieförvärv har sitt värde men att strävan till reellt medinflytande också kräver andra vägar.

Ett annat avsnitt av motionens resonemang, i högerreservansens yrkande nämnt först, gäller redovisningsproblematiken för de statliga företagen. Om företagets resultatredovisning för riksdagen och om riksdagens representation och rösträttsutövning vid nämnda företags bolagsstämmor yrkas utredning. Utskottsmajoriteten säger i sitt yttrande att dessa spörsmål har en helt annan räckvidd än frågan om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag. Vi förstår och uppskattar om svenska folket som ägare vill ha information om sina företag. Att vissa ägare närmast jublar om det någon gång går mindre bra för deras företag kan lämnas därhän i detta sammanhang — fenomenet får väl skrivas på dåliga rådgivares konto. Motionärer och reservanter vill ha öppen debatt i riksdagen om de statliga företagens verksamhet. Hur önskemålet härom kan förenas med i annat sammanhang i motionen gjort uttalande om att de statliga företagen inte bör stå i särställning i något hänseende kan nog ingen utredning i världen klarlägga.

Tankarna om säljande av aktier i de statliga företagen syftar till blandägande staten-enskilda. Sådant har väl, där det förekommer, sitt värde. Statens andel av den affärsmässiga sektorn av nä-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

ringslivet är dock inte så stor att begränsning av densamma på ifrågasatt väg förefaller klok, varför funderingarna på denna blandform i de nuvarande av staten helt ägda företagen bör få anstå.

I fråga om representationen vid bolagsstämmorna vill jag kort och gott säga, att jag inte har något att invända mot riksdagsmäns val som stämmorepresentanter. Jag har dock ingen anmärkning mot nuvarande representation i något av de statliga företagen.

Förslaget om försäljning av LKAB-aktier är en variant av tidigare års avvisade förslag i denna fråga. Utskottets majoritet anser inte skäl föreligga för ett ändrat ståndpunktstagande i frågan och avstyrker motionen. Mer mångordig behöver heller inte jag vara, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan, vilket innebär att motionens förslag inte skall utlösa någon riksdagens åtgärd.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Jag vill som motionär i den här frågan lägga tonvikten vid några aspekter. Först vill jag emellertid uttrycka min glädje över att herr Gustavsson har läst upp så många väsentliga delar av motionen — då behöver jag inte återkomma till de frågorna.

Vad jag vill betona är att denna motion och även reservationen skall ses som ett led i våra strävanden att åstadkomma en spridning av aktierna till allmänheten. Aktieförvärv och aktieägan- de har uppenbarligen sitt värde. Om jag förstod herr Gustavsson rätt betonade han också att det kunde leda till en ökad medbestämmanderätt och kanske också bredda den ekonomiska demokratin här i landet. Man kan fråga sig varför herr Gustavsson efter det resonemanget inte är beredd att tillstyrka detta lilla led i de ansträngningar som vi gör just för att rädda den ekonomiska demokratin.

Den andra aspekt som jag vill ta upp gäller att ett realiserande av vårt förslag kommer att leda till ett minskat upplåningsbehov för staten. Genom att låta staten realisera bortemot hälften av sitt aktieinnehav i LKAB på ett sätt som garanterar en bred spridning av aktierna bland allmänheten uppnår man att fler människor än i dag kan börja grunda vad vi kallar ett personligt trygghetsägande genom att de personligen blir delägare i våra produktiva tillgångar.

Bakgrunden till hela den här problematiken kan koncentreras i ett fåtal punkter. För det första visar all erfarenhet att aktieägan- de i ett modernt industrialiserat samhälle är ett trygghets- ägande, som försäkrar den enskilde medborgaren mot de förluster som regeringens inflationspolitik kan förorsaka och har förorsakat bankspararna.

För det andra pekar utvecklingstendenserna för näringslivet otvetydigt hän mot ett ökat behov för näringslivet att få sitt riskvilliga kapital aktievägen. Det är en uppfattning som betyrs av finansministern i årets finansplan och av de ekonomiska debatter som förts här i kammaren. Med andra ord behöver näringslivet för sin fortsatta utbyggnad fler delägare som är beredda att satsa sparmedel.

Häromdagen — jag tror det var i går — gjordes en kommentar i radio över de iögonenfallande kursstegringar på aktier som hade inträffat efter det att löneuppgörelsen hade träffats. Det framgick eller åtminstone antydde då att den ökade efterfrågan på aktier, en efterfrågan som bärs upp av ett ökat antal människor, i och för sig har drivit kurserna i höjden helt enkelt därför att tillgången på aktiematerial är för liten. Det styrker den uppfattning som vi har givit uttryck för i denna motion och som vi även utvecklat i andra liknande motioner, nämligen att vi måste företa åtgärder för att öka utbudet av aktier och likställda värdepapper.

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

I Handelsbankens Index för någon tid sedan redogjordes för utvecklingen på aktiemarknaden. Det lämnades där åtskilliga intressanta uppgifter. Det visade sig att en placering av 1 000 kronor som gjordes för tio år sedan, alltså 1953, i ett genomsnitt av börlistans aktier, skulle vid slutet av år 1963 ha varit värd 2 470 kronor. Detta alltså efter tio år. Det innebär en ökning med 147 procent under denna period. Om man korrigerar denna siffra för den allmänna prisstegringen under samma tid kvarstår dock en kapitalökning på cirka 78 procent. Jag har inte sett någon motsvarande beräkning av banksparrarnas situation under samma tid. Men jag föreställer mig att den ränta som banksparraren erhållit på sina pengar nått och jämnt hållit honom skadeslös för inflationen. Banksparraren har en enda tusenlapp kvar och inte mer.

På olika håll drar man olika slutsatser av dessa siffror. Alla konstaterar enstämigt att de som placerat sitt sparande i aktier tjänar på affären. Men sedan skiljer sig bedömningarna i fråga om vilka slutsatser man skall dra av dessa förtjänster. På ett håll pekar man på att denna värdesäkring är ovärdig. På ett annat håll — dit hör jag — frågar man sig vad vi i stället kan göra för att allt fler människor skall bli delaktiga just av de ekonomiska fördelar som ett aktiesparande innebär. Det är alltså fråga om två helt skilda synsätt, och det är ett svalg, minst sagt, befäst mellan de två sätten att se.

Enligt min uppfattning är den inställning som strävar efter att öka aktieägandet framtidsbetonad och positiv. De som endast vill diskutera utan att komma med några konkreta förslag intar däremot uppenbarligen en negativ inställning till våra försök att bredda den ekonomiska demokratin.

Den andra aspekt som jag särskilt vill betona i den här frågan är den minskning av statens lånebehov som blir en direkt följd av aktieförsäljningen. Vi har i motionen och reservationen

föreslagit att redan under nästa budgetår skall utbudet av LKAB-aktier uppgå till nominellt 50 miljoner kronor. Man kan då anta att försäljningskursen kommer att ligga väsentligt mycket högre, varför resultatet väl bör bli att staten får in cirka 200 miljoner kronor. Låt mig då erinra om några siffror. Upplåningsbehovet redovisas hitintills av finansministern till cirka 900 miljoner kronor, en siffra som såvitt jag förstår åtminstone är 100 miljoner kronor för hög, eftersom avsikten inte är att göra av med 100 miljoner kronor för investeringar inom kommunikationsverket. Återstår alltså 800 miljoner kronor. Det är självfallet att en intäkt på detta sätt med 200 miljoner kronor innebär en betydande förbättring av statens ekonomiska läge, en förbättring som eljest skulle åstadkommas genom utgivande av statsobligationer.

Men det finns också en annan sak att ta hänsyn till. För någon tid sedan emitterade staten ett 6-procentigt obligationslån, som gav cirka 400 miljoner kronor. Nu har det visat sig, såvitt man kan bedöma av den redogörelse för statens utgifter och inkomster under löpande budgetår som lämnades för någon tid sedan, att dessa 400 miljoner kronor knappast behöver tas i anspråk helt och hållet för att åstadkomma balans under innevarande år, om man nu räknar med en totalbudget. Det innebär alltså att även här finns vissa summor kvar som går att använda under nästa budgetår. Läger man ihop dessa siffror — en del av de 400 miljoner kronorna, den gynnsamma utvecklingen av budgetläget innevarande budgetår och de intäkter som staten får genom försäljning av LKAB-aktier — är det uppenbart att det statsfinansiella läget är betydligt bättre än det som har skisserats i årets statsverksproposition. Det är åtminstone så pass mycket bättre att det inte behövs några ytterligare skattehöjningar, vare sig de tas ut i form av höjda folkpensionsavgifter, sloppande av avdragsrätten för folken-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

sionsavgifterna eller ökade skatter på vin och sprit.

Jag har velat säga detta för att ytterligare understryka att de påståenden som gjorts att högerpartiet här för en ansvarslös ekonomisk politik då vi inte sluter upp kring det allmänna kravet på skatteökningar är i grunden fel.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta mer på detta tema utan vill endast med det anförda yrka bifall till den reservation 2 som avgivits vid detta utskottsutlåtande.

Herr **PETERSSON, PER**, (h):

Herr talman! Enligt min mening är det en fråga av stort principiellt intresse som vi nu behandlar. I sak gäller det en högermotion, där man fastslår att ett rättvist spritt aktieäggande är en grundförutsättning för ett demokratiskt samhälle som vårt med väsentligen på fri enskild företagsamhet byggd ekonomi. Lika självklart är att en standardstegring som kommer alla i landet till del är ett resultat av denna företagsamhet och dessa företagsformer. Motionen syftar dels till att sprida det personliga ägandet, dels till att ge de statliga bolagen sådana bolagsstämmor att företrädare för riksdagen och enskilda aktieägare har rätt till närvaro och insyn. Socialdemokraterna säger ofta att de vill att statens affärsmässiga företag skall arbeta på samma villkor som den enskilda företagsamheten, men så snart ett förslag väcks här i riksdagen eller en förfrågan görs som syftar till likställdhet — det må sedan gälla bara önskemål om utredning — är man negativ.

Detta gäller också den här frågan, och det med knappast möjliga motive-ring i utskottsutlåtandet.

I bygder där den statliga verksamheten är stor blir detta ensidiga synsätt på statlig verksamhet besvärande. Enligt min mening vore det värdefullt om en bredare allmänhet, företagare och

aktieägare, kände sig välkommen när man vill ställa kapital och kunskande till förfogande i de län där LKAB arbetar och där bristen på sysselsättning och på företagsvilligt kapital är stor. Men när vi för fram förslag som gynnar enskild investeringslust och intresset för enskilt företagande och önskar att enskilda skall känna sig hemma och välkomna i Norrbotten, då avvisas förslagen.

Dagens avslagsyrkande på även en begränsad försäljning till allmänheten av aktier i LKAB är ett exempel på hur socialdemokraterna söker avskärma enskildas kapital och intresse från norra Sverige. Men många andra av statens åtgärder bidrar också till att de enskilda företagen frågar sig om de verkligen är önskvärda i övre Norrland. Malminmutningsförbudet är ett belägg för detta. Enskilda företagare och deras organisationer avstyrkte bestämt att man skulle införa ett sådant förbud i Norrbotten, därför att de kände sig utestängda. De fick stöd i riksdagen av alla borgerliga partier, men socialdemokraterna voterade igenom inmutningsförbudet. Denna vår har domänverket signalerat att man inte skall sälja något virke på öppna marknaden i Norrbotten utan att allt skall gå till det statliga företaget ASSI. Som bekant har en betydande del av domänverkets virke hittills utbudits i öppen konkurrens och i stor utsträckning köpts och förädlats av enskilda företagare, som för sin verksamhet är beroende av virke från domänverket. Men domänverkets uttalande innebär att man skulle gynna statens egna företag och ställa de enskilda förädlarna utan möjlighet att på lika villkor konkurrera om virket.

Det är klart att var och en av de här påtalade åtgärderna från statsmaktens sida — nej till enskilda när det gäller ökade möjligheter att bidra med eget kapital till det statliga LKAB, nej till och med då det gäller en utredning av frågan om hur enskilda skall få möj-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

lighet att köpa minoritetsposter i statliga aktiebolag, nej till enskilda beträffande malmprojektering i Norrbotten på samma villkor som i övriga Sverige och nej till enskilda skogsindustrier som på lika villkor önskar konkurrera vid statens skogsförsäljningar i Norrbotten — kan av socialdemokraterna motiveras och försvaras med hänvisning till deras politiska, socialistiska grundsyn. Men jag tror för min del att de var för sig och särskilt sammantagna ådagalägger en klart avvisande hållning till att enskilda företagare och enskilt kapital skall känna sig hemma i Norrbotten, en sak som jag livligt beklagar med tanke på Norrbottens framtid.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag skall be att få skala fram kontentan av herr Gustavssons anförande, och det kan jag göra i två punkter.

Vad som skiljer vår uppfattning från herr Gustavssons och hans partikamraters är att ni vill att staten skall vara ägare till företagen — det representerar för er den ideala demokratien — medan vi vill att det skall vara många ägare till företagen. I de nuvarande storföretagen finns ett mycket stort antal aktieägare — det varierar ofta mellan 20 000 och 70 000 privata aktieägare i varje sådant företag.

Den andra punkten är herr Gustavssons medgivande att han inte hade någonting emot att riksdagen fick representation vid de statliga bolagsstämmorna. Om han inte har någon invändning på den punkten kan han väl rimligen inte heller ha något att erinra mot att riksdagen får en ordentlig resultatredovisning av de statliga företagens verksamhet. Och om så är fallet finns det ju för vår del all anledning att återkomma åtminstone till den saken.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Vad jag sade var att jag inte hade någonting att invända mot att riksdagsmän väljes som representanter i aktiestämor. Herr Åkerlund tycks av detta vilja läsa ut att riksdagen skulle välja representanter i aktiebolagen. Den saken har jag faktiskt inte diskuterat.

Frågan om resultatredovisning är en ganska komplicerad sak. I aktiebolagens verksamhet ingår väl planerna, och herrarna måste väl medge att det skulle vara en svårmanövrerad sak att inför hela svenska folket, och således även för konkurrenterna, redovisa planerna. Jag måste hålla med herr Åkerlund om att »m. m.» i utskottets rubrik fått täcka ganska mycket. Debatten har ju spänt över ett vidsträckt område.

Herr Holmbergs resonemang har varit mycket vittfamnande och närmast knutit an till en annan motion, som behandlas av bankoutskottet. Den allmänekonomiska debatten må väl lämpligen anstå till dess bankoutskottets utlåtande kommer på riksdagens bord.

På en punkt måste jag korrigera herr Holmberg. Han utläste tydligen ur mitt första anförande att jag tror på möjligheterna att öka medinflytandet aktiespridningsvägen. Det gör jag inte alls. Tvärtom kan en mycket vid spridning av aktierna på en mängd småposter få en rakt motsatt verkan, men jag medger mycket villigt att aktiesparande kan betyda stimulans för sparandet. Jag vill emellertid betona att i Sverige statens andel av den affärsmässiga företagsamheten är så pass liten att aktiespridningen väl närmast får bli en affär för den privata delen av näringslivet. Det kan i detta sammanhang framhållas att i många borgerligt styrda länder en betydligt större andel av företagsamheten ligger i statens hand än vad fallet är i det socialdemokratiskt styrda Sverige. Jag kommer inte ihåg andelssiffran för Västtyskland, men jag har en allmän uppfattning om att den är gan-

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

ska hög. I Italien lär 45 å 50 procent av företagsamheten vara i statens hand och i Österrike cirka 50 procent.

Herr Peterssons resonemang gick också långt utöver det ärende som här behandlas. Det gällde LKAB-aktier, men även virkesbalans, skogsförsäljning och mycket annat.

Hans resonemang om LKAB tolkade jag närmast så, att det skulle råda brist på investeringsvilja för LKAB. Någon sådan brist har jag aldrig upptäckt. LKAB får, såvitt jag vet, de investeringsmedel som behövs för utveckling av företaget. Det är inte, herr Petersson — och i det antagandet stödjer jag mig på andra högermäns resonemang i debatten — i syfte att stötta upp LKAB som man här går fram för att bereda möjligheter till privat aktieteckning, utan det är vinsterna man är ute efter.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Jag tycker att herr Gustavssons resonemang om medinflytandet var så pass grumligt att jag gärna vill göra ett påpekande.

Om man tror på behovet av ökat medinflytande i de ekonomiska sammanhangen, kan man inte avvisa det problemet bara genom att säga att aktiespridning är en fråga för den privata och enskilda sektorn. Såvitt jag förstår har även samhället här ett direkt ansvar och bör på olika vägar, inte bara skattevägen och genom allmänt underlättande åtgärder, söka förbättra företagens investeringsförmåga och investeringsmöjligheter, utan även tillgripa andra möjligheter, exempelvis genom att på det sätt som vi föreslagit realisera LKAB-aktierna och därigenom göra sitt till för att åstadkomma ett ökat medinflytande.

Man kan, herr Gustavsson, inte bara tala om ekonomisk demokrati och behovet av en sådan men ställa sig helt utanför varje åtgärd som är avsedd att åstadkomma en sådan ekonomisk demokrati.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Jag ställer mig inte avvisande till åtgärder för att öka den ekonomiska demokratien. Tvärtom är jag mycket intresserad av att resultat på den punkten kan åstadkommas. Men med ekonomisk demokrati menar inte vi — på den sida jag representerar — bara att kapitalet skall ha inflytande, utan vi strävar också efter att ge den sida som representerar arbetet ett motsvarande inflytande.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Jag kan inte se att statssekreteraren i finansdepartementet ensam representerar arbetet i LKAB.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Boman*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Åkerlund*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innehölles i den av herr *Virgin* m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmanen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmanen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställen, huruvida kammaren ville antaga desamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmanen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Bomans* yrkande.

Om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.

Herr *Holmberg* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 39 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av herr *Virgin* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 26;

Nej — 19.

Därjämte hade 52 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 38.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnadsarbeten i Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utökning av kulturfondens för Sverige och Finland kapital.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 6, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnadsarbeten vid lantbruks-högskolan och statens skogsmästarskola, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets memorial nr 14, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 123, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen jämte i ämnet väckta motioner, dels väckt motion om utbyggnad av vattenvården, dels ock väckt motion angående förvaringen av petroleumprodukter i underjordisk cistern.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Kling* för tiden den 14—den 18 i denna månad för utrikes tjänsteresa.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 101, med förslag till lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.;

nr 111, angående organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd;

nr 116, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.;

nr 119, med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån;

nr 123, angående inrättande av en avdelning för kemi vid tekniska högskolan i Lund m. m.;

nr 125, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.;

nr 128, med förslag till lag om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet;

nr 132, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m.;

nr 133, med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen;

nr 134, med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m.;

nr 136, angående anslag till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1964/65;

nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom;

nr 139, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § och 23 § 1 mom. bekämpningsmedelsförordningen den 14 december 1962 (nr 703);

nr 140, med förslag till vissa grundlagsändringar;

nr 142, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258);

nr 144, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; och

nr 145, angående riktlinjer för biståndsexpertens anställningsvillkor, m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om slopande av kravet att valsedel skall upptaga valbart namn m. m.; samt

nr 10, i anledning av väckt motion om förstärkning av skyddet för valhemligheten i samband med allmänna val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 42, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1964/65 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1964/65;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1964/65 till övnings- och yrkesläroarbete samt till fortbildning m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1964/65 till studiesociala ändamål jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 13, angående användande av riksbankens vinst för år 1963;

nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försäkringsväsendet;

nr 15, i anledning av väckta motioner om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland;

nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för fortsatt drift vid Oskarshamns varv;

nr 17, i anledning av väckta motioner om informationsmaterial för studiebesök i riksdagen; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot inflation;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om ökad rätt till fri medicin;

nr 31, i anledning av väckta motioner angående placering av allmänna pensionsfondens medel m. m.;

nr 32, i anledning av väckta motioner om skilda kanslier för allmänna pensionsfondens delfonder; samt

nr 33, i anledning av väckta motioner om förhöjning av vissa livräntor i anledning av yrkesskada m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion angående hyresvärds rätt att höja hyran i samband med ombyggnadsarbete;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående belysnings- och reflexanordningar på cykel;

nr 20, i anledning av väckt motion angående förbättring av rättsskyddet för bostadsrättshavare; samt

nr 21, i anledning av väckta motioner dels angående villkoren för framförande av motorfordon, m. m., dels angående utredning rörande körkortsåldern; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om vissa åtgärder för ökad upplysning om Sverige i utlandet;

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande försäljning av slaktdjur för statens räkning; samt

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ansvarsförsäkring för statlig verksamhet.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 723, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om bidragsförskott, m. m.;

nr 724, av herr *Näsström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående skolväsendets centrala ledning m. m.; och

nr 725, av herr *Andersson, Birger, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.21.

In fidem

K.-G. Lindelöw